

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫ

**БАНК ТУТУМУНУН ӨНҮГҮҮ
Т Е Н Д Е Н Ц И Я Л А Р Ы**

2005-ЖЫЛДЫН ЭКИНЧИ ЖАРЫМ ЖЫЛДЫГЫ (8)

НАЦИОНАЛЬНЫЙ БАНК КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

**ТЕНДЕНЦИИ
РАЗВИТИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ**

ВТОРОЕ ПОЛУГОДИЕ 2005 ГОДА (8)

БИШКЕК 2006-жыл

РЕДАКЦИЈАЛЫК КЕҢЕШ:

Төрайым: Джаныбекова С.Э.
Кеңештин мүчөлөрү: Цыплакова Л.Н.
Алыбаева С.К.
Еремеева Е.А.
Лайлиева М.Д.
Ли А.Ч.
Садыкова Н.О.
Сулайманов А.А.

Жооптуу катчы: Большунова А.И.

Бул басылманы даярдоого негизинен төмөнкү кызматкерлер катышкан:
Большунова А. (1-бөлүк), Докашенко Р. (2-бөлүк), Таштаналиев К. (3-бөлүк), Дүйшеналиева Б.
(4,7-бөлүктөр), Броницкая Г. (4,2-бөлүк), Бутабаев Р.(5-бөлүк), Койчуева М. (6-бөлүк).

Уюштуруучусу: Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы.
Басылма Кыргыз Республикасынын Юстиция Министрлигинде каттоодон өткөн. Жалпыга маалымдоо
каражаттарын каттоо жөнүндөгү 2002-жылдын 18-сентябрындагы № 783-күбөлүккө ээ.

© Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, 2006-жыл.

Басылма Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын уруксатысыз кайрадан басылып чыгарылууга жана
кайсыл формада болбосун таркатылууга тийиш эмес. Басылманы көчүрүп басууда жана которууда "Банк
тутумунун өнүгүү тенденциялары" басылмасына милдеттүү түрдө таянуу зарыл.
ЖЧК "Кыргыз Республикасынын банк кабарчысы" басма борборунда басылып чыгарылат.

720071, Бишкек шаары, Чүй проспекти, 265, Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын
Биология институтунун имараты, 3-кабат 354,368 - бөлмөлөр. Телефону (312) 657693, 243801,
факсы (312) 657693.
300 нускада чыгарылат.

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

Председатель:	Джаныбекова С.Э.
Члены совета:	Цыплакова Л.Н. Алыбаева С.К. Еремеева Е.А. Лайлиева М.Д. Ли А.Ч. Садыкова Н.О. Сулайманов А.А.
Ответственный секретарь:	Большунова А.И.

Основными исполнителями подготовки настоящей публикации являются следующие сотрудники:
Большунова А. (раздел 1), Докашенко Р. (раздел 2), Таштаналиев К. (раздел 3), Дуйшеналиева Б. (разделы 4, 7),
Броницкая Г. (раздел 4.2), Бугабаев Р. (раздел 5), Койчуева М. (раздел 6).

Учредитель: Национальный банк Кыргызской Республики.

Издание зарегистрировано Министерством юстиции Кыргызской Республики, свидетельство о регистрации
СМИ № 783 от 18.09.2002 года.

© Национальный банк Кыргызской Республики, 2006.

Настоящее издание не подлежит воспроизведению и распространению в любой форме и любыми средствами
без разрешения Национального банка Кыргызской Республики. При перепечатке и переводе выдержек ссылка
на издание "Тенденции развития банковской системы" обязательна.

Издается в издательском центре ОсОО "Банковский вестник КР".
720071, Бишкек, пр. Чуй, 265, здание Института биологии Академии наук КР, 3 эт., каб. 354, 368.
Тел: (312) 657693, 243801.
Факс: (312) 657693.
Тираж 300 экз.

Банк тутумунун өнүгүү тенденциялары

Кыргызстандын банк тутумунун өнүгүшүнө финансылык ортомчу катары, иликтөөлөрдү жүргүзүү жана ага баа берүү, турукташууга жетишүүдө жана аны колдоп турууда орун алган тоскоолдуктардын бетин ачуу, ошондой эле Кыргызстандын банк тутумунун турукташуусунун составдык элементтерине баа берүү "Банк тутумунун өнүгүү тенденциялары" басылмасынын максаты болуп саналат. Басылма 1-январга жана 1-июлга карата абал боюнча кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарыяланып турат.

Маалыматтарды жаңыртуунун акыркы күнү: 2006-жылдын 23-майы

Басылманын мазмунуна байланыштуу маселелер боюнча:
Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын
Көзөмөл методологиясы жана лицензиялоо башкармалыгына
Бишкек шаары, Т.Үмөталиев атындагы көчө, 101 дареги боюнча,
(996 312) 652456 телефону,
(996 312) 653344 факсы аркылуу кайрылсаңыздар болот.
Электрондук почта: abolshunova@nbkr.kg

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын башка басылмалары

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын жылдык отчету

Жылдык отчет Улуттук банктын жыл ичиндеги бүткөргөн иши жөнүндө толук отчету болуп саналат. Ал экономиканын реалдуу секторунун иштеп турушунун өзгөрүшүнүн жыйынтыктарынын кыскача мүнөздөмөсүн, ошондой эле акчакредит чөйрөсүндөгү Улуттук банктын чечимдерин жана аракеттерин чагылдырат. Ал өзүнө: экономикалык өнүгүү жана акчакредит саясаты жөнүндө маалыматты, финансылык отчетту, Улуттук банк жөнүндө жалпы маалыматтарды, статистикалык тиркемелерди камтыйт. Кыргыз, орус жана англис тилдеринде басылып чыгарылат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын бюллетени

Улуттук банктын бюллетени Кыргыз Республикасынын анык сектор, финансылык жана тышкы экономикалык сектор, ошондой эле мамлекеттик финансы боюнча макроэкономикалык көрсөткүчтөрүн камтыйт. Бюллетенди даярдоодо Кыргыз Республикасынын Улуттук Статистика комитетинин, Экономика жана каржы министрлигинин, коммерциялык банктардын, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Кыргыз Республикасынын баалуу кагаздар боюнча Мамлекеттик комиссиясынын жана Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын материалдары пайдаланылат. Ай сайын кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарык көрөт.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми

Бул басылмада Кыргыз Республикасынын тышкы секторунун өнүгүшүндөгү акыркы тенденциялар чагылдырылган жана төлөө балансынын аналитикалык жана нейтралдуу формасы, тышкы сооданын түзүмү, эларалык камдар, тышкы карыз, ошондой эле эларалык инвестициялык позициясы боюнча маалыматтар менен таблицалар камтылат. Басылма чейрек сайын, январь, май, июль жана октябрь айларында жарыяланып турат.

Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама

Баяндама республикадагы жана анын региондорундагы керектөө бааларынын динамикасынын сүрөттөлүп жазылышын, инфляциянын негизги факторлорунун анализденишин, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын акчакредиттик саясат жаатындагы чечимдери жөнүндө маалыматты камтыйт жана келерки чейрекке инфляциялык болжолдоолорду келтирет. Чейрек сайын кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарыяланат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын пресс-релизи

Улуттук банктын пресс-релизи Улуттук банкта жана банк тутумунда болуп өткөн окуялар түрмөгүн, финансы рыногу боюнча ыкчам маалыматтарды камтыйт. Апта сайын кыргыз жана орус тилдеринде жарыяланат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ченемдик актылары

Бул басылма Кыргыз Республикасын банктык мыйзамдарын түзүүчү ченемдик документтер менен коммерциялык банктарды жана коомчулукту камсыз кылуу үчүн Улуттук банктын ченемдик актыларын расмий жарыялоону билдирет. Журнал айына бир жолу кыргыз жана орус тилдеринде чыгарылат.

Бардык басылмалар Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Төрагасынын буйругу менен бекитилген тизмеге ылайык таркатылат жана <http://www.nbkr.kg> дареги боюнча веб-сайтка жайгаштырылат.

Тенденции развития банковской системы

Цель издания "Тенденции развития банковской системы" состоит в анализе и оценке развития банковской системы Кыргызстана как финансового посредника, выявлении препятствий для достижения и поддержания стабильности, а также в оценке составных элементов стабильности банковской системы Кыргызстана. Публикуется по состоянию на 1 января и 1 июля года на кыргызском, русском и английском языках.

Последний день обновления данных настоящей публикации: 23 мая 2006 года.

По вопросам, связанным с содержанием публикации, можно обратиться по адресу:
г. Бишкек, ул. Уметалиева, 101.

Национальный банк Кыргызской Республики
Управление методологии надзора и лицензирования
телефон: (996 312) 652 456
факс: (996 312) 653 344
электронная почта: abolshunova@nbkr.kg

Другие издания Национального банка Кыргызской Республики

Годовой отчет Национального банка Кыргызской Республики

Годовой отчет НБКР является полным отчетом о проделанной работе Национального банка за отчетный год и содержит краткую характеристику результатов изменений функционирования реального сектора экономики, а также описание решений и действий Национального банка в денежно-кредитной сфере. Отчет включает в себя: информацию об экономическом развитии и денежно-кредитной политике, финансовую отчетность, общие сведения о Национальном банке, статистические приложения. Публикуется на кыргызском, русском и английском языках.

Бюллетень Национального банка Кыргызской Республики

Бюллетень НБКР содержит макроэкономические показатели Кыргызской Республики по реальному, финансовому и внешнеэкономическому секторам, а также по государственным финансам. При подготовке бюллетеня используются материалы Национального статистического комитета, Министерства финансов, коммерческих банков, Государственной Комиссии при Правительстве Кыргызской Республики по рынку ценных бумаг и Национального банка Кыргызской Республики. Публикуется ежемесячно на кыргызском, русском и английском языках.

Платежный баланс Кыргызской Республики

В данном издании отражены последние тенденции в развитии внешнего сектора и содержатся таблицы с данными по аналитической и нейтральной формам платежного баланса, структуре внешней торговли, международным резервам, внешнему долгу, а также международная инвестиционная позиция Кыргызской Республики. Публикуется ежеквартально - в январе, мае, июле, октябре.

Обзор инфляции в Кыргызской Республике

Обзор содержит описание динамики потребительских цен в республике и ее регионах, анализ основных факторов инфляции, информацию о решениях Национального банка Кыргызской Республики в области денежно-кредитной политики и представляет прогноз инфляции на предстоящий период. Публикуется ежеквартально на кыргызском, русском и английском языках.

Пресс-релиз Национального банка Кыргызской Республики

Пресс-релиз НБКР содержит хронику событий, происходящих в Национальном банке и банковской системе в целом, оперативную информацию по финансовому рынку. Публикуется еженедельно на кыргызском и русском языках.

Нормативные акты Национального банка Кыргызской Республики

В указанном издании официально публикуются нормативные акты Национального банка для обеспечения коммерческих банков и общественности нормативными документами, формирующими банковское законодательство Кыргызской Республики. Предположительная периодичность издания Журнала - один раз в месяц на кыргызском и русском языках.

Все публикации распространяются согласно перечням, утвержденным распоряжениями Председателя Национального банка Кыргызской Республики и размещаются на Web-сайте по адресу: <http://www.nbkr.kg>.

МАЗМУНУ

КИРИШҮҮ	7
I. ФИНАНСЫ-КРЕДИТ СИСТЕМАСЫНЫН АБАЛЫ	8
II. БАНК ТУТУМУНУН АБАЛЫ	10
2.1. Банк тутумунун түзүмү	10
2.2. Тобокелдиктер	13
2.2.1. Кредиттик тобокелдик	13
2.2.2. Ликвидүүлүк тобокелдиги	14
2.2.3. Концентрациялануу тобокелдиги	16
2.3. Капиталдын шайкештиги (адекваттуулугу)	19
2.4. Финансылык натыйжалар	20
2.5. Финансылык ортомчулуктун көрсөткүчтөрү	22
III. БАНКТЫК ЭМЕС ФИНАНСЫ-КРЕДИТТИК МЕКЕМЕЛЕР	25
3.1. Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелер тутумунун абалы	25
3.2. Кредиттик портфелдин түзүмү жана динамикасы	26
3.3. Негизги тобокелдиктер	27
IV. ТӨЛӨМ СИСТЕМАСЫ	28
4.1. Банктык продукттар, тарифтер жана кызмат көрсөтүүлөр	28
4.2. Нак жана накталай эмес жүгүртүүлөрү	30
V. РЕАЛДУУ СЕКТОРДУН АБАЛЫ	35
5.1. Үй чарбасы	35
5.1.1. Финансы-кредиттик мекемелердин алдындагы милдеттенмелер	35
5.1.2. Калктын жыйымдары	36
5.2. Корпоративдик сектор	37
5.2.1. Финансы-кредиттик мекемелердин алдындагы милдеттенмелер	37
5.2.2. Дебитордук жана кредитордук карыздардын абалы	38
5.2.3. Финансылык натыйжалар	39
VI. ФИНАНСЫ СИСТЕМАСЫНЫН ӨНУГҮҮ ТЕНДЕНЦИЯСЫ	40
VII. АТАЙЫН МАСЕЛЕЛЕР	44

КИРИШҮҮ

Республиканын банк тутумунда 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында туруктуу өсүш байкалууда. Экономиканын реалдуу секторун кредиттөөнүн көлөмү көбөйүүдө, банк тутумунун финансылык ортомчулугунун көрсөткүчү өсүүдө. Ошону менен, ликвиддүүлүгүнүн олуттуу запасы жана коммерциялык банктардын капиталынын адекваттуулугунун жогорку денгээли банк тутумунун андан ары өнүгүүсү үчүн потенциалдын бар экендиги тууралуу күбөлөндүрөт.

Депозиттердин жана банктык кредиттердин рыногунда жандануу байкалууда, бул экономиканы андан ары өнүктүрүүгө карата банктардын он күтүүлөрү жөнүндө күбөлөндүрөт жана банк тутумунун туруктуулугун мүнөздөөчү факторлордон болот. Ошентсе да, коммерциялык банктардын депозиттик базасынын түзүмү узак мөөнөттүү кредиттөө үчүн потенциалдык чектөөлөрдү түзөт. Кредиттик портфелди жана банктык депозиттерди долларлаштыруунун жогорку денгээли тышкы аракеттердин таасиринен коммерциялык банктардын ишинин талдуулугун жогорулатат.

Он тенденциялар банктык эмес финансы-кредиттик мекемелер секторунда да сакталууда, өзүнчө алганда, үй чарбачылыгы, чакан жана орто бизнес тарабынан кредиттик ресурстарга жогорку сурам жөнүндө күбөлөндүргөн кредиттик портфелдин өсүшү улантылууда. Ошентсе да, банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин секторунун операцияларынын кирешелүүлүгүнүн жай өсүшү белгиленүүдө, бул экономиканын кээ бир тармактарын кредиттөөдө жана бул тобокелдиктер менен байланышкан ушул сектордун уюмдарынын ишинин жогорку концентрациясынын кесепети болуп саналат.

Банк тутумунун туруктуулугу, калктын кирешесинин реалдуу өсүшү калктын салымдарынын көлөмүнүн көбөйүүсүнүн туруктуу тенденциясында жана үй чарбачылыгынын секторун кредиттөөдө чагылдырылат, ошондой эле банк тутумуна ишенимди бекемдөө пайдасына чечиле тургандыгын билдирет.

Накталай эмес жүгүртүүлөрдүн көлөмү көбөйүүдө, ошентсе да, акчага сурамдын туруктуу өсүшү жана накталай эмес төлөмдөрдү жүргүзүүнүн инструменттерин өнүктүрүүнүн жетишсиз денгээли накталай акчалардын жүгүртүлүшүнүн көбөйүшүн шарттаган. Ошого карабастан, накталай акчалардын өсүш арымы кыскарган.

Ошентип, банк тутумунун туруктуулугун жогорулатуу, коммерциялык банктардын капиталдык базасын чындоо, экономиканын реалдуу секторун кредиттөөнүн көлөмүнүн өсүшү, депозиттер рыногунда банктардын ишин активдештирүү, банктык жана төлөм кызматтарынын спектрин кеңейтүү жана сапатын жакшыртуу республиканын экономикасын өнүктүрүү жана алардын өсүүсү үчүн алгылыктуу түзүүчүлөрдөн болуп саналат.

* * * * *

"Атайын маселелер" бөлүгүндө Кыргыз Республикасынын төлөм системасын модернизациялоо долбоорлорун жүзөгө ашыруунун жүрүшү жөнүндө маалымат берилген.

I. ФИНАНСЫ-КРЕДИТ СИСТЕМАСЫНЫН АБАЛЫ

2005-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча финансы-кредиттик мекемелердин¹ активдүүлүгүнүн өсүшү улантылууда.

Финансы-кредит системасынын чогу алгандагы активдери 2004-жылдагыга салыштырганда 28,4 пайызга өскөн, ошону менен бул көрсөткүчтүн бир кыйла жогорку өсүш арымы банктык эмес финансы-кредиттик мекемелер боюнча байкалган. Финансы-кредиттик мекемелер тарабынан көрсөтүлүүчү кызмат көрсөтүүлөрдүн спектринин олуттуу кеңейишине карабастан, кредиттер алардын негизги иштөөчү активдеринин негизги түзүүчүсү болуп калууда.

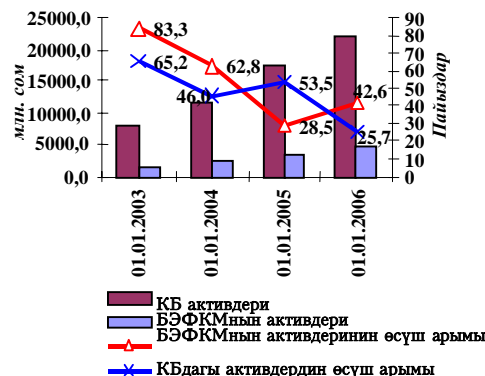
Чогу алгандагы кредиттик портфелдин ички дүң продукцияга (ИДП)² карата катышы катары аныкталуучу финансылык ортомчулуктун көрсөткүчү өткөн жылдын ушул мезгил аралыгындагыга салыштырганда өскөн жана 12,6 пайызды түздү (1.2. графикти карагыла).

Финансылык ортомчулуктун деңгээлинин белгиленген өсүшү, башкы мүнөздө, банк мекемелеринин кредиттик портфелинин өсүшү менен байланыштуу. Банк тутумунун жана банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин кредиттеринин өсүш арымы тиешелүүлүгүнө жараша 23,5 жана 18,7 пайызды түздү.

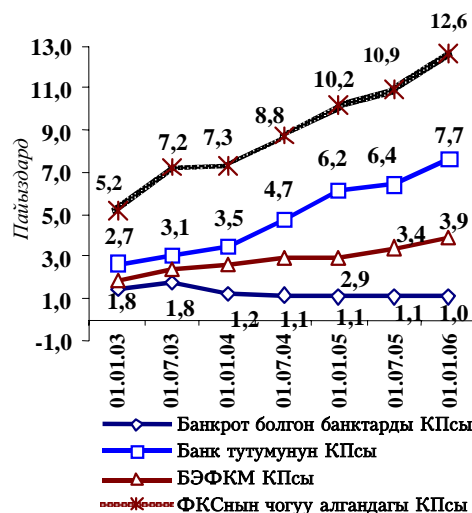
Банк тутуму финансы-кредиттик системада (1.3. график) үстөмдүк кылган абалды ээлеп турушун улантууда жана 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча финансы-кредиттик системанын чогу алгандагы кредиттик портфелинде анын үлүшү 60,8 пайызды түздү.

Потенциалдуу жоготуулардын жана чыгымдардын ордун жабууга (РППУ) камдардын көлөмүнүн банк тутумунун жана банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин кредиттеринин көлөмүнө болгон катышынын динамикасын талдоодон улам, банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин кредиттик портфелинин сапатында кээ бир начарлоолор байкалууда (1.4. графикти карагыла). Ошентип, коммерциялык банктардын кредиттик портфелинде РППУ үлүшү 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында 8,3 төн 7,4 пайызга төмөндөгөн, ал эми банктык эмес финансы-кредиттик мекемелер секторунда экинчи жарым жылдык боюнча 3,2 пайызды түзүү менен бир кыйла өскөн.

1.1-график. Финансы-кредит системанын чогуу алгандагы активдеринин динамикасы

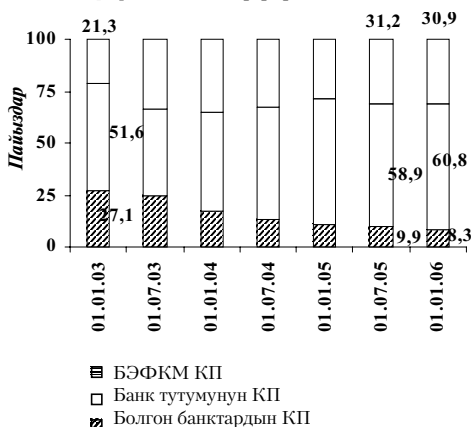
1.2-график. Финансы-кредит системанын кредит портфелинин (КП) өзгөрүү динамикасы ИДПга карата пайыздарда

¹ Бул жерде финансы-кредиттик системанын талдоого алынуучу көрсөткүчтөрү катары Улуттук банктан лицензия алган коммерциялык банктардын жана банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин көрсөткүчтөрү каралууда.

² Эсептешүүлөрдө 2005-жылдын жыйынтыгы боюнча номиналдык ИДПнын өлчөмү колдонулду.

1.3-график. Чогу алгандагы кредиттик портфелдин (КП) түзүмү

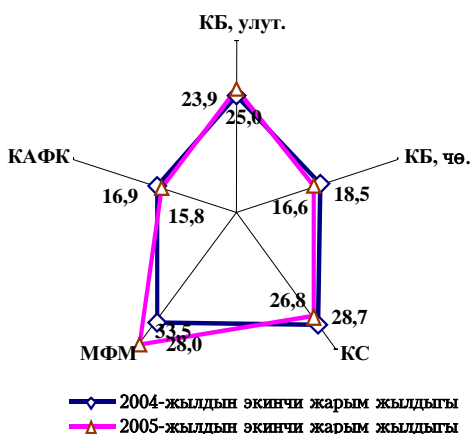

1.4-график. Банк тутуму менен БЭФКМдин кредит портфелдериндеги агайы РППУнун деңгээли

1.5-график. Ар кандай ФКМдердин кредиттери божонча орточо салмактанып алынган пайыздык чендердин "ар түрдүүлүгү"

(%)

Эскертуу: КБ, улут. - коммерциялык банктар, улуттук валюта, КБ, чет. - коммерциялык банктар, четөлкө валютасы, КС - кредиттик союздар, МФУ - микрофинансы уюмдары, КАФК - Кыргыз Айылчарба финансы корпорациясы.

Белгилүү бир даражада кредиттик ресурстардын деңгээлин жана наркынын өзгөрүү багыттарын баалоо мүмкүнчүлүгүн берген, коммерциялык банктар (улуттук жана четөлкө валюталарында) жана банктык эмес финансы-кредиттик мекемелер³ тарабынан берилген кредиттер боюнча орточо салмакталып алынган пайыздык чендердин "роза" 1.5 графикте келтирилген. 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча, өткөн жылдын ушул мезгил аралыгына салыштырганда кредиттик союздардын жана КАФКнын четөлкө валютасында коммерциялык банктардын кредиттери боюнча орточо салмакталып алынган пайыздык чендердин төмөндөшү байкалды. Өткөн жылдын ушул мезгил аралыгына салыштырганда, 5,5 пайыздык пунктту түзгөн микрокаржылоо уюмдарынын кредиттери боюнча жана 0,9 пайыздык пунктту түзгөн - коммерциялык банктардын улуттук валютадагы кредиттери боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендин өсүшү белгиленди.

Бүтүндөй алганда, акыркы бир нече жылдар ичинде кредиттер боюнча пайыздык чендердин динамикасында бир аз төмөндөөлөр байкалууда, ошентсе да, чарба жүргүзүүчү субъекттер тарабынан заемдук ресурстарга жеткиликтүүлүктү чектөөчү мурдагыдай эле жетишерлик жогорку деңгээлде калууда. Бул маселе комплекстүү мүнөзгө ээ жана кредиттөө рыногунда атаандаштыкты өнүктүрүүнү, кредиттерди берүү боюнча транзакциялык чыгымдар төмөндөтүүчү мыйзам ченемдерин түзүүнү, отчеттуулук системасын өркүндөтүүнү жана карыз алуучу - компаниялардын ишинин транспаренттүүлүк талаптарын сактоону талап кылат. Банктардын карыз алуучулар менен байланыштуу мүмкүн болгон тобокелдиктерге, анын ичинде республикада саясий жана экономикалык абалды мүнөздөөчү тышкы тобокелдиктерге баа берүүсүн көңүлгө алуу зарыл.

Ошентип, Кыргызстандын финансы-кредиттик системасынын абалы учурдагы мезгил аралыгында төмөнкүдөй мүнөздөлөт:

- финансылык ортомчулуктун көрсөткүчүнүн өсүү динамикасынын улантагылышы менен, ошону менен бул көрсөткүчтүн өсүш арымынын көбөйүүсү банк тутуму боюнча байкалууда;

- олуттуу болбосо да, кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендердин төмөндөөсүнүн жалпы тенденциясы менен;

- банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин кредиттик портфелинин кээ бир сапаттык мүнөздөмөлөрүнүн начарлашы менен.

³ 1.5. графикте ломбарддардын кредиттери боюнча орточо салмактанып алынган чендер чагылдырылган эмес. Бул көрсөткүч 2005-жылдын жыйынтыгы боюнча 153,6%, 2004-жылдын жыйынтыгы боюнча - 162,1% түздү.

II. БАНК ТУТУМУНУН АБАЛЫ

2.1. Банк тутумунун түзүмү

Кыргызстандын банк тутуму 2005-жылдын экинчи жарымында 19 финансы-кредиттик мекемелер (Эсептешүү-сактык компаниясын жана Пакистан Улуттук банкынын филиалын кошо алганда) менен көрсөтүлгөн, алардын эсебинде капиталга четөлкө капиталынын катышуусу менен 14 банк, алардын ичинен 9 банкта четөлкө капиталынын катышуусу 50 пайыздан ашыгын түздү. Көрсөтүлгөн бардык банктык мекемелер универсалдуу болуп саналат.

2005-жылдын 30-декабрында 100 пайыздык четөлкөлүк капиталдын катышуусу менен дагы бир коммерциялык банкка лицензия берилди, ал өз ишин 2006-жылдын январь айынан баштап жүзөгө ашыра баштады.

2005-жылдын экинчи жарымында бүтүндөй банк тутуму боюнча жылдын биринчи жарым жылдыгындагы стагнация мезгил аралыгын алмаштырган өсүүнүн туруктуу динамикасы байкалууда.

"Ири", "орто" жана "майда" банктардын топтору менен ээленген рыноктун сегментинин көзкарашында банк тутумунун түзүмүн талдоо (2.1.1.графика), "ири" категориясынан банктардын рыноктук үлүшүн концентрациялоону жогорулатуу жөнүндө күбөлөндүрөт. Ошону менен, "орто" сыяктуу эле, "майда" банктардын үлүшү отчеттук мезгил аралыгында кыскарган.

"Ири" банктардын сегменти рыноктук үлүштүн 75 пайызын ээлеген (анын ичинен 48 пайыз Кыргыз Республикасындагы эң ири банкка тиешелүү) эки банк тарабынан берилгендигин белгилеп кетүү зарыл. Бул банктар банк тутумунун чогуу алгандагы активдеринде 44,2 пайызды жана чогуу алгандагы кредиттик портфельде 27,6 пайызды ээлейт, ошондой эле депозиттер рыногунда негизги катышуучулар тобуна кирет.

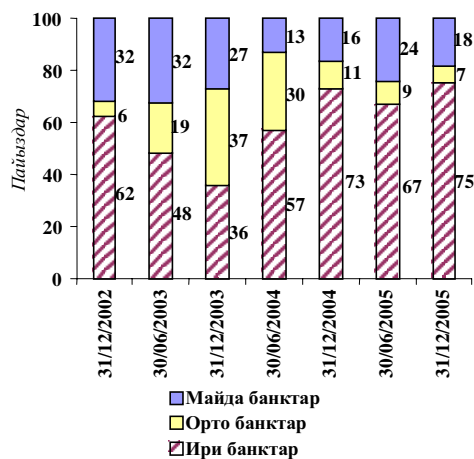
Отчеттук мезгил аралыгында банк тутумунун чогуу алгандагы капиталы 23,7 пайызга өстү. Негизинен капиталдын мындай жогорку өсүшү капиталдын (жеке каражаттарынын) минималдуу өлчөмү боюнча Улуттук банктын талаптарын аткаруу зарылчылыгы менен байланыштуу, ошондой эле банктардын стратегиялык пландарына ылайык ишкердүүлүгүнүн көлөмүнүн кеңейишинин натыйжасында болгон.

Коммерциялык банктардын уставдык капиталында четөлкө капиталынын үлүшү 62,5 пайызды (2005-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча - 58,3 пайыз, 2.1.2. график) түздү, бул негизги четөлкөлүк акционерлер тарабынан үч банкка каражаттарды кошумча инвестирлөө менен келип чыккан. Ошону менен бирге, отчеттук мезгил аралыгында резидент эместерден уставдык капиталдын жалпы өсүш арымы 26,1 пайызды, резиденттерден 5,8 пайызды түздү.

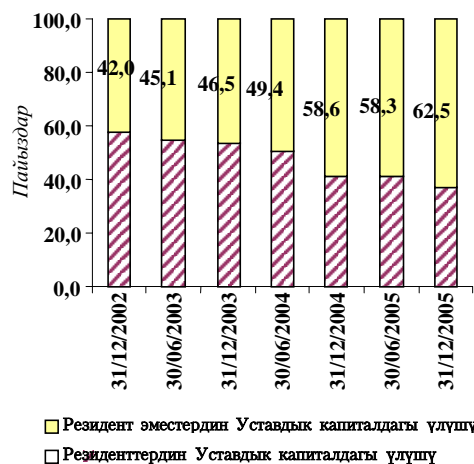
Четөлкө капиталынын үлүшүнүн өсүшү банк секторунун финансылык кызматтын эларалык системасына интеграцияланышынын улантылышы жөнүндө айтып турат, бул банктын кызмат көрсөтүү спектринин көбөйүшүнө жана алардын сапатынын өсүшүнө оң таасирин тийгизет.

Активдердин көбөйүүсү менен толук шайкеш банктардын капиталдык базасынын көбөйүүсү, банк тутумунун андан ары өнүгүүсү үчүн жетиштүү потенциалды түзүү жөнүндө билдирүүдө.

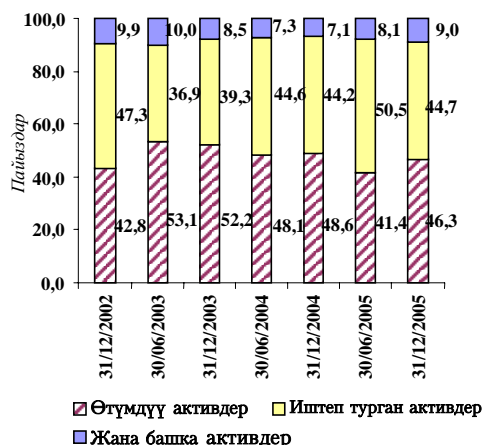
2.1.1-график. Банктар топтору боюнча банк тутумунун түзүмүнүн өзгөрүүсү

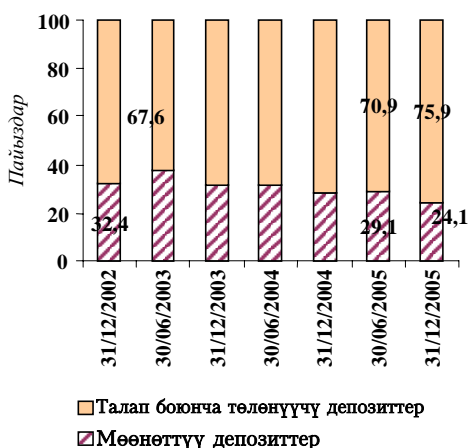
2.1.2-график. Банк тутумунун уставдык капиталынын түзүмүнүн өзгөрүүсү

2.1.3-график. Банк тутумунун активдеринин түзүмүнүн өзгөрүүсү

2.1.4-график. Банк тутумунун депозиттеринин мөөнөттөрүнүн өзгөрүүсү

2.1.5-график. Валюта түрлөрү боюнча банк тутумунун депозиттеринин түзүмүнүн өзгөрүүсү

2.1.6-график. Валюта түрлөрү боюнча банк тутумунун кредит портфелинин түзүмүнүн өзгөрүүсү

Банк тутумунун активдеринин өсүш арымы 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында 23,9 пайызды түздү. Банк тутумунун түзүмүнүн өзгөрүүсүн чогу алгандагы активдердин (2.1.3. график) түзүмүнүн көзкарашында кароодо, отчеттук күндө активдердин 45 пайызы иштеп жаткандар болуп эсептелерин белгилей кетүү керек¹.

Ошол эле учурда, кээ бир төмөндөөлөргө карабастан, банк тутумунун чогу алгандагы активдеринде ликвиддүү активдердин² үлүшү жогорку деңгээлде калууда, бул банктардын ишинин андан ары кеңейиши үчүн бар болгон потенциал жана финансылык ортомчулук деңгээлинин өсүшү жөнүндө билдирет.

Негизинен четөлкө валютасын сатып алуу-сатуу менен байланышкан операциялардын көлөмүнүн өсүшү менен шартталган, "башкалар" категориясындагы активдер боюнча туруктуу өсүш (2005-жылдын ар бир жарым жылдыгында 1 пайыздык пункт боюнча) байкалууда.

Иштеп жаткан активдердин түзүмүндө өзгөрүүлөрдү бөлүгү менен карап чыгуу максатында, төмөнкүлөр келтирилген: жайгаштырылуучу ресурстардын негизги булактары катары депозиттик базанын³ түзүмүнүн анализи, ошондой эле банктык жайгаштыруулардын негизги түрү катары кредиттик портфелдеги өзгөрүүлөр.

2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында банк тутумунун депозиттик базасынын өсүшү уланган, анын ушул мезгил аралыгындагы өсүш арымы 27,6 пайызды түздү. Депозиттердин түзүмүндө жеке жактардын депозиттеринин үлүшү өзгөргөн эмес жана отчеттук күнгө 20,5 пайызды түздү.

Талап боюнча (биринчи жарым жылдыктын жыйынтыгы боюнча 54,8 пайыз) юридикалык жактардын депозиттеринин үлүшү 60,6 пайызга чейин өскөн, ошону менен юридикалык жактардын мөөнөттүк депозиттери 2005-жылдын 31-декабрына карата 5,1 пайыздык пунктка кыскарган, бардык депозиттик базанын 11,8 пайызын кошо алганда. Талап боюнча депозиттердин үлүшүнүн көбөйүшү (2.1.4. график) күндөлүк иштин кирешелүүлүгүнүн өсүш көзкарашында позитивдик фактор болуп эсептелет, ошентсе да, бир жагынан, банктардын экономиканы орто жана узак мөөнөттүү каржылоону көбөйтүү боюнча мүмкүнчүлүктөрдү бир кыйла кармап турат.

Банк тутумунун депозиттик базасынын (2.1.5. график) "долларлаштыруу" деңгээли 73,0 пайызды түздү жана акыркы үч жылда жогору көрсөткүч болуп эсептелет. Ошону менен бирге, юридикалык жактардын депозиттерин доллар-

¹ Бул жерде иштеп жаткан активдер катары киреше алып келип жаткан, банкка салынган кредиттердин, депозиттердин, баалуу кагаздардын жана башка салымдардын эсебиндеги калдыктар түшүндүрүлөт.

² Ликвиддүү активдер кассалардагы жана корреспонденттик эсептердеги банктардын каражаттарын түшүндүрөт.

³ Депозиттик база жеке жана юридикалык жактардын депозиттерин, ошондой эле Өкмөттүн жана башка бийлик органдарынын депозиттерин камтыйт.

лаштыруу деңгээли отчеттук күнгө карата 79,2 пайызга жетет. Депозиттерди "долларлаштыруунун" жогорку деңгээли тышкы факторлордун таасиринен жана биринчи кезекте, банк секторунан депозиттердин агылып чыгуу кесепети мүмкүн болгон улуттук валютанын курсунун өзгөрүүсүнөн коммерциялык банктардын ишинин алгылыксыз жерлерин алдынала аныктайт.

Банк тутумунун чогу алгандагы кредиттик портфели 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында 23,8 пайызга өстү. Четөлкө валютасында депозиттердин бир кыйла үлүшү, басымдуу бөлүгүн четөлкө валютасындагы кредиттер түзгөн (отчеттук мезгил аралыгынын аягына карата 71,5 пайыз, 2.1.6. график) банк тутумунун кредиттик портфелинин түзүмүн да шарттайт.

Узак мөөнөттүү кредиттердин өсүшү белгиленүүдө: анын үлүшү 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында 30,4 төн 34,9 пайызга чейин өстү, бул экономикада турукташтыруунун бир фактору катары каралышы мүмкүн. Кайтаруу мөөнөтү бир жылдан кем болгон кредиттер (65,1 пайыз), алардын үлүшүнүн кээ бир төмөндөөлөрүндө (2.1.7. графикти карагыла), дагы эле болсо олуттуу салыштырмалуу салмакты ээлеп калууда.

Кредиттер боюнча колдонуудагы пайыздык чендерди баалоо үчүн кредиттер боюнча пайыздык чендердин вариациялык коэффициенти, кредиттер боюнча орто жана орто салмакталып алынган чендер сыяктуу мүнөздөмөлөр каралган.

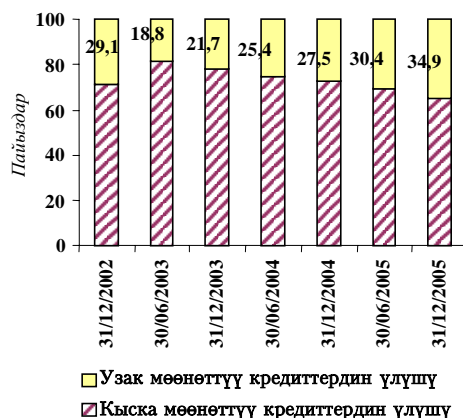
Ошентип, позитивдик факторлор катары төмөнкүлөр белгиленет: (1) четөлкөлүк сыяктуу, улуттук валютадагы кредиттер боюнча орто чендердин төмөндөө тенденциясы улантылууда, (2) вариация коэффициентинин кыскаруу темпи кредиттердин рыногунда пайыздык чендердин ар түрдүүлүгүнүн кыскаруусун көрсөтөт жана банк ишинин бул сегментинде атаандаштыктын күчөшүн тастыктайт.

Мындан тышкары, четөлкөлүк сыяктуу эле, улуттук валютадагы кредиттер боюнча орточо салмакталып алынган чен орто ченден төмөн болуп калууда, бул өтө жогорку чендер боюнча берилүүчү (2.1.8., 2.1.9. графиктери) кредиттердин көлөмүнөн ортодон төмөн чендер боюнча кредиттөөнүн көлөмүн жогорулатуу жөнүндө күбөлөндүрөт.

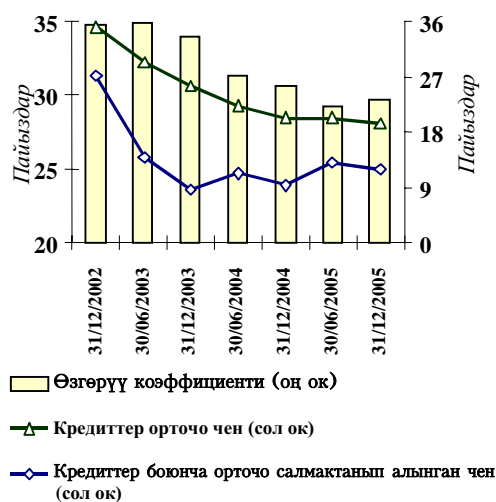
Ушундан улам, банк секторунда 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында төмөнкү тенденциялар байкалды:

- банк тутумун капиталдаштыруунун олуттуу өсүшү;
- депозиттерди тартуу рыногунда жандануу жана анын кесепети катары, бүтүндөй алганда кредиттик портфелдин жана активдердин өсүшүн жаңылоо;
- талап боюнча депозиттердин жогорку үлүшүндө банк тутумунун депозиттик базасынын "долларлаштыруусунун" жогорку деңгээлин сактоо;
- кредиттик портфелде кардарларга узак мөөнөттүү кредиттердин салыштырмалуу салмагынын өсүшү;
- кредиттик рынокто атаандаштыктын күчөтүлүшү менен келип чыгуучу, кредиттер боюнча орточо пайыздык чендердин төмөндөшү.

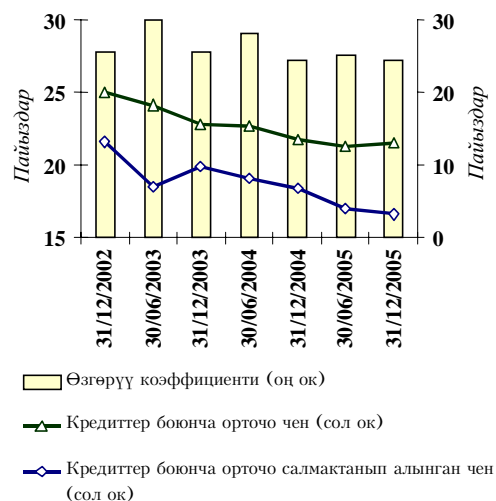
2.1.7-график. Жайгаштыруу мөөнөттөрү боюнча банк тутумунун кредит портфелинин түзүмүнүн өзгөрүүсү

2.1.8-график. Улуттук валютадагы кредиттер боюнча пайыздык чендердин мүнөздөмөлөрүнүн өзгөрүүсү (пайыздарда)

2.1.9-график. Четөлкө валютасындагы кредиттер боюнча пайыздык чендердин мүнөздөмөсүнүн өзгөрүүсү (пайыздарда)

⁴ Узак мөөнөттүү кредиттер катары 1 жылдан ашык мөөнөткө берилген кредиттер түшүндүрүлөт.

2.2. Тобокелдиктер

2.2.1. Кредиттик тобокелдик

2.2.1.1-график. Банк тутумунун кредит портфелиндеги кредиттик тобокелдиктин деңгээлинин өзгөрүүсү

2.2.1.2-график. Банк тутумунун активдериндеги кредиттик тобокелдиктин деңгээлинин өзгөрүүсү

Кредиттик тобокелдиктер банк ишин коштоп жүрүүчү бирден-бир негизги тобокелдиктер болуп саналат. Бул бөлүмдүн алкагында өзүндө тобокелдиктерди алып жүргөн банктардын активдүү операциялары кароого алынат.

Кредиттик портфелдин сапатына баа берүү үчүн коммерциялык банктар тарабынан кредиттерди классификациялоо системасы колдонулат, ал кредиттердин кайтарылып берилбешинен потенциалдуу чыгым тартуулардын мүмкүн болуучу деңгээлин алдынала аныктоого жана тиешелүү камдарды түзүү аркылуу аларды өз учурунда компенсациялоого (капиталдын алгылыксыз таасирин минимумга жеткирүү менен) мүмкүндүк берет.

Кредиттик портфелдин сапатына талдоо жүргүзүүдө кредиттик портфелдин сапатынын начарлашын чагылдырган иштебей турган жана мөөнөтү өткөрүлүп жиберилген кредиттер олуттуу көңүлдү талап кылат. 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында мөөнөтүнөн өткөрүлүп жиберилген кредиттердин кредиттик портфелдеги үлүшү төмөндөгөн учурда, иштебей турган кредиттердин үлүшүнүн өсүш деңгээли байкалган (2.2.1.1.-график). Бул динамика кредиттердин сапатына жана карыз алуучунун финансылык абалына баа берүүдө сандык көрсөткүчтөн тышкары банктар тарабынан сапаттык да мүнөздөмөлөр колдонулгандыгын айгинелеп турат (карыз алуучунун тышкы чөйрөсүндөгү өзгөрүү 2005-жылдын март айындагы окуялар менен байланыштуу болгон). Ошону менен, отчеттук мезгилдеги банк тутумунун кредиттик портфелинин мүнөздөмөсүнүн айрым бир начарлоосуна карабастан кайтарып бербей коюу деңгээли мүмкүн болгон деңгээлде калууда.

Келечекте кредиттик портфелдин деңгээлинин өсүшүнө/төмөндөшүнө таасирин тийгизиши мүмкүн болгон бир фактор катары "көзөмөл алдындагы кредиттер" катары классификацияланган кредиттердин көлөмүнүн өзгөрүүсүн кароого алууга болот. Мындай кредиттердин салыштырмалуу салмагы 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында олуттуу төмөндөгөндүгүнө карабастан (2.2.1.2-графикти караңыз), алар жалпы кредиттик портфелде олуттуу үлүштү ээлеп келүүдө (14,5 процента).

¹ Кредиттик портфелдин сапатына баа берүү максатында банк алдында кардардын өз милдеттенмелерин аткаруусунун утурумдук мүмкүнчүлүгүнө жараша бардык кредиттерди алты категорияга бөлүү кабыл алынган (классификациянын начарлашы тартибинде келтирилген): нормалдуу, канааттандыраарлык, көзөмөл алдындагы, субстандарттык, шектүү жана жоготуу катары. Берилген каражаттарды кайтарып берүү көз карашынан алганда бир кыйла жагымсыз мүнөздөмөлөргө ээ катары акыркы үч категориянын кредиттерин "иштебеген" же "классификацияланган" кредиттерге чегерүү керек. Белгиленген алты категориянын ар бирине банк, берилген кредиттер боюнча карыздын суммасына пайыз катары аныкталган, ушул категорияга шайкеш келген кам түзүүсү зарыл.

2005-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча банктар тарабынан кредиттердин кабыл алынган классификациясына шайкеш келген камдардын көлөмү түзүлгөн. Мында, кредиттердин ушул категориясына карата кредиттерди классификациялоого түзүлгөн атайы камдардын көлөмү 49,1 пайызды түзгөн, бул коммерциялык банктардын кредиттер боюнча мүмкүн болуучу жоготууларга баа берүүсү маселесине карата консервативдүү мамилесин тастыктоодо.

Ошентип, бүтүндөй алганда кредиттик тобокелдиктин деңгээли жеткиликтүү деңгээлде калууда, бирок бул тобокелдикти мүнөздөгөн, келечекте көрсөткүчтөрдүн өсүшүнө алып келиши мүмкүн болгон себептер да орун алган.

2005-жылдын экинчи жарым жылдыгынын акырына карата "таза" кредиттик портфелдин салыштырмалуу салмагы (классификацияланган кредиттер боюнча мүмкүн болуучу жоготууларга карата түзүлгөн атайы камдардын минуска чыгаруу менен кардарлардын кредиттери боюнча ссуддалык карызынын калдыгы) жылдын орто чениндегиге салыштырганда бир азга төмөндөө (0,2 пайыздык пункт) менен банк тутумунун чогуу алгандагы активдеринин 33,5 пайызын түзгөн. Бул өзгөрүүгө негизги таасирди кредиттик портфелдин сапатынын начарлашы эмес, биринчи жарым жылдыкта бир коммерциялык банктын квазиактивдүү операцияларды (корреспонденттик эсептер боюнча операциялар) кыскартышы, демек, банктардын чогуу алгандагы активдердеги башка жайгаштыруулардын салыштырмалуу салмагынын өсүшү тийгизген.

2.2.2. Өтүмдүүлүк (ликвиддүүлүк) тобокелдиги

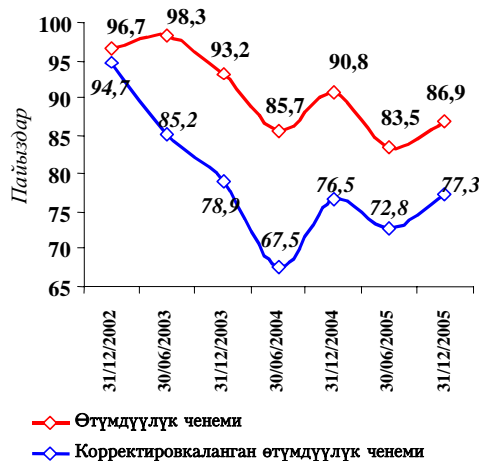
Калайык-калктын банк тутумуна ишеними банктардын өз милдеттенмелерин өз учурунда так аткарышына көзкаранды, бул банктардагы өтүмдүүлүктүн жетиштүүлүгүн болжолдойт. Жөнгө салуу максаттарында өтүмдүүлүк тобокелдиги утурумдук өтүмдүүлүктүн экономикалык ченеми менен бааланат².

Банк тутуму тарабынан колдоого алынып туруучу өтүмдүүлүк ченеминин иш жүзүндөгү деңгээли дагы эле жетишерлик жогору бойдон калууда. Орточо алганда банк тутуму боюнча 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгынын акырында бул ченемди эсепке алуу мааниси өткөн мезгилдегиге салыштырганда 3,4 пайыздык пунктка жогорулоо менен 86,9 пайызды түзгөн. Көрсөткүчтүн жыйынтыктоочу маанисине олуттуу таасирди квазиактивдүү операцияларды (корреспонденттик эсептер боюнча операциялар) жүргүзүүгө адистешкен бир банктын өтүмдүүлүк деңгээлинин жогорулоосу тийгизүүдө. Бул банкты эсепке албаганда утурумдук өтүмдүүлүктүн деңгээли отчеттук мезгилдин акырында 77,3 пайызды түзгөн.

2.2.1.3-график. "Таза" кредиттердин деңгээлинин өзгөрүүсү

2.2.2.1-график. Утурумдук өтүмдүүлүктүн эсепке алуу маанисинин өзгөрүү динамикасы

2.2.2.2-график. Банк тутумунун кредиттеринин жана депозиттеринин дюрациясынын өзгөрүү динамикасы

² Утурумдук өтүмдүүлүктүн экономикалык ченеми - банктар тарабынан аткарылышы милдеттүү болгон ченемдердин бири, Улуттук банк тарабынан 30 пайыздан кем эмес деңгээлде белгиленет.

Өтүмдүүлүктүн иш жүзүндөгү деңгээлинин белгиленген ченемдик мааниден артып туруусу да бир тарабынан финансылык ортомчулукту кеңейтүү үчүн потенциалдын орун алгандыгын айгинелеп турса, экинчи тарабынан - коммерциялык банктар тарабынан депозиттик базанын туруктуулугунун төмөн баасын чагылдырууда.

Депозиттердин туруктуулугунун төмөнкү баасы депозиттердин жана кредиттердин дюрациясынын өзгөрүүсү, ошондой эле каражаттардын булагынын туруктуулук коэффициенти менен эсептөө менен тастыкталат³.

Отчеттук мезгил ичинде (2.2.2.2.-графикти караңыз) депозиттерди тартуу менен кредиттерди жайгаштыруунун ортосундагы орточо мезгилдин ажырымы жогору бойдон калган, бул, убакыт аралыгындагы өтүмдүүлүктү тескөө процессинде банктарда пайда болушу мүмкүн болгон көмүскө дизентермедиациялык⁴ тобокелдиктерди белгилеп турат.

Басылманын 2.2.2.3-графикинде депозиттик базанын "таза" кредиттик портфелге карата өзгөрүү динамикасы менен салыштырмалуу финансы каражаттарынын булагынын туруктуулугунун коэффициенти өзгөрүүсү келтирилген. Депозиттик базадагы мөөнөттүү депозиттердин төмөн үлүшү (аны кошо алганда, 31 декабрга карата 24,1 пайыз) жайгаштыруу көлөмдөрүнө таасирин тийгизээри жана кечекте өтүмдүүлүктү тескөө процессин татаалдаштыраары шексиз.

Депозиттер менен кредиттердин катышынын динамикасы тартылган каражаттарды колдонуунун натыйжалуулугунун төмөндөшүн айгинилеп турат.

Бүтүндөй алганда, учурда кабыл алынган милдеттерди аткарууда банк тутумунда каражаттардын жетишсиздигинин келип чыгышы үчүн негиз жок экендигин белгилеп кетүүгө болот. Ошону менен бирге эле, тартылган каражаттардын туруксуздугу убакыт аралыгында өтүмдүүлүктү тескөө процессиндеги татаалдыктарга, кредиттик портфелдин көлөмүнүн өсүшүнө жана бүтүндөй алганда, активдердин кирешелүүлүгүнүн кыскарышына өз таасирин тийгизүүдө.

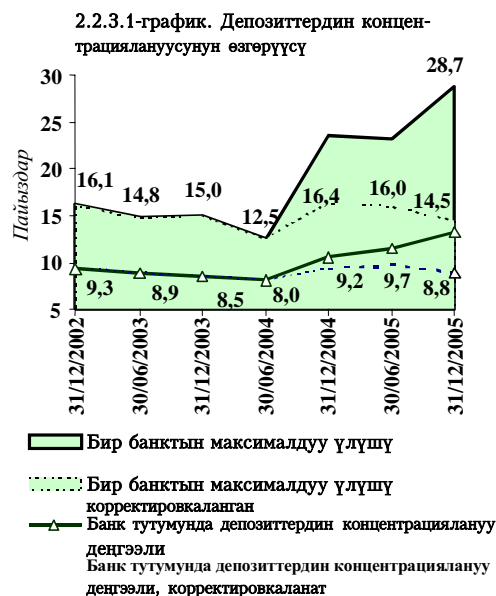
³ Финансы каражаттарынын булагынын туруктуулугунун коэффициенти, банк тутумунун депозиттеринин жалпы суммасындагы мөөнөттүү депозиттердин үлүшү менен мүнөздөлөт.

⁴ Дизентермедиация - инфляциялык күтүүлөрдүн эскалациясынын жана/же башка жагымсыз жагдайлардын негизинде калктын кооптонуусунан улам макулдашылган мезгилден мурда аманаттарды массалык негизде алуу процесси.

2.2.3. Концентрациялануу тобокелдиги

Депозиттердин концентрациялануусунун өзгөчөлүгү.
 2.2.3.1-графикте көрүнүп тургандай, 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында банк тутуму боюнча депозиттердин концентрациялануусунун орточо деңгээли сыяктуу эле, депозиттик рынокто бир банктын максималдуу үлүшүнүн деңгээлинин жогорулоосу байкалган. Бул көрсөткүчтөрдүн өзгөрүүсүнө негизги таасирди башка коммерциялык банктардагы депозиттердин көлөмүнүн олуттуу өсүшү тийгизген, бул өз кезегинде, четөлкө финансы-кредиттик мекемелери тарабынан бир банктан талап боюнча төлөнүүчү депозиттерди тартуусу жана ири мөөнөттүү депозитти башка банкка жайгаштыруусу менен байланыштуу болгон. Эки учурда да тең сөз банктардын четөлкө валютасындагы операциялары туурсында болуп жаткандыктан, ушул эле мезгилдерде депозиттердин бул категориясынын концентрациялануусу да байкалган (2.2.3.2-графикти караңыз).

Аталган банктардын депозиттерин эске алуусуз катышуучулардын арасында депозиттер рыногунун концентрациялануусу⁵ төмөн болуп саналат (10 катышуучудан көп) жана акыркы үч жыл аралыгында болжол менен алганда бирдей деңгээлде калууда.

2.2.3.5-таблица. Элчарбасы тармагын кредиттөө боюнча банктардын ишинин концентрациялануусу (пайыздарда)*.

	30/06/2003	31/12/2003	30/06/2004	31/12/2004	30/06/2005	31/12/2005	Четтөө (пайыздык пункттарда)
Өнөржай	13,7	17,1	19,1	20,8	21,8	17,0	-4,8
Айылчарбасы	39,9	29,2	29,1	25,9	21,6	21,0	-0,6
Транспорт	33,2	31,2	45,6	31,9	26,8	32,5	5,7
Байланыш	62,6	26,9	37,2	34,7	38,9	51,2	12,3
Соода	12,3	13,4	11	12	11	10,7	-0,3
Даярдоо жана кайра иштетүү	27,9	19,7	25,2	28,8	25,9	27,9	2,0
Курулуш	17,8	23,7	33,6	28,8	31,1	26,8	-4,3
Туракжай кредиттөө	61,6	27,7	21,7	16,3	12,3	14,7	2,4
Үй чарбасы	45,8	13,4	15,6	16	23,2	21,4	-1,8
Соц. кызмат көрсөтүүлөр	16,6	67,7	71	44,3	34,1	30,6	-3,5
Жана башкалар	12	12,5	12,2	13,6	13,3	14,6	1,3

* Концентрация Херфиндаль индексинин негизинде аныкталат, ал тармакты кредиттөөнүн жалпы көлөмүндө банктардын салыштырмалуу салмагынын квадраттарынын суммасы катары эсептелинип чыгат. 100% барабар концентрациялануу индекси, рыноктун айрым сегментинин толук монополизациясын, 50% - бирдей үлүштөгү 2 катышуучу, 33% - 3 катышуучу жана ушундан ары.

⁵ Концентрациялануу тобокелдигине "жогору", "алгылыктуу" же "төмөн" деп баа берүү концентрациялануу деңгээлинин жалпы кабыл алынган ырааттуулугуна негизденген. Алсак, концентрациялануу тобокелдиги, эгерде анын деңгээли 10 пайызга чейинкини түзсө, "төмөн" деп, тобокелдин 10 пайыздан 20 пайызга чейинкини түзсө "алгылыктуу" жана 20 пайыздан жогору болсо "жогору" деп эсептелинет. Мисалы, концентрациялануунун 50 пайызга барабар болгон индекси бирдей үлүшкө ээ эки катышуучунун рынокко аралашуусуна, ал эми 33 пайызга барабар болгону 3 катышуучунун аралашуусуна барабар бааланат.

Банк тутумундагы концентрациялануу деңгээлине - "Депозиттердин деңгээли боюнча төрт ири банктын үлүшү" көрсөткүчү аркылуу баа берүү, 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында депозиттердин концентрациялануусунун 58,4төн 59,6 пайызга чейин өсүшүн тастыктоодо. Мында, курамдык көз караштан алганда алгачкы үч коммерциялык банктын позициялары иш жүзүндө өзгөрүүсүз калууда.

Кредиттердин концентрациялануусунун өзгөчөлүгү. Банк тутумунун кредит портфелинин 2004-2005-жылдардагы өсүшү, кредит рыногундагы белгилүү бир банктын максималдуу үлүшү боюнча сыяктуу эле, кредиттердин концентрациялануу деңгээли боюнча (2.2.3.3.-графикти караңыз) бааланган кредиттердин концентрациялануусунун айрым бир төмөндөөсү менен коштолгон.

"Төрт ири банктын үлүшү" көрсөткүчүнө кайрылсак, кредиттердин концентрациялануусу көзкарашынан алганда отчеттук мезгилде 51,2 пайызды түзүү менен ал бир канча кыскаргандыгын (3,1 пайыздык пунктка) белгилөөгө болот. Банктардын курамы бир канчага өзгөргөн, бул чогуу алгандагы кредит портфелинде салыштырмалуу салмак боюнча үчүнчүдөн алтынчы орундарды ээлеген банктар катышуудагы бирдей үлүшкө ээ болгондуктары менен байланыштуу.

"Депозиттер деңгээли боюнча төрт ири банк" жана "кредиттер деңгээли боюнча төрт ири банк" көрсөткүчтөрүнүн өзгөчөлүгү алгачкы эки орунда бир эле банктар ээлегендигинде.

2.2.3.6-таблица. Элчарбасы тармактары боюнча банктардын кредит портфелинин түзүмү*.

	30/06/2003	31/12/2003	30/06/2004	31/12/2004	30/06/2005	31/12/2005	Четтөө (в пайыздык пунктарда)
Өнөржай	21,1	21,7	21,5	20,5	18,8	17,3	-1,5
Айылчарбасы	2,8	2,8	2,4	2,0	1,9	2,0	0,1
Транспорт	1,7	1,5	1,5	1,2	1,3	0,8	-0,5
Байланыш	1,8	1,8	1,6	0,6	0,5	0,4	-0,1
Соода	38,1	39,2	39,4	46,6	44,5	42,9	-1,6
Даярдоо жана кайра иштетүү	2,5	2,4	1,4	1,3	1,0	0,9	-0,1
Курулуш	2,6	2,8	5,9	4,9	6,3	6,1	-0,2
Туракжай кредиттөө	2,0	3,1	3,9	4,9	5,4	7,0	1,7
Үй чарбасы	4,6	7,3	8,3	8,0	8,2	8,0	-0,2
Соц. кызмат көрсөтүүлөр	0,0	0,0	0,0	0,3	0,2	0,2	0,0
Жана башкалар	22,8	17,3	14,1	9,8	12,0	14,5	2,5

* Концентрация Херфиндаль индексинин негизинде аныкталат, ал тармакты кредиттөөнүн жалпы көлөмүндө банктардын салыштырмалуу салмагынын квадраттарынын суммасы катары эсептелинип чыгат. 100% барабар концентрациялануу индекси, рыноктун айрым сегментинин толук монополизациясын, 50% - бирдей үлүштөгү 2 катышуучу, 33% - 3 катышуучу жана ушундан ары.

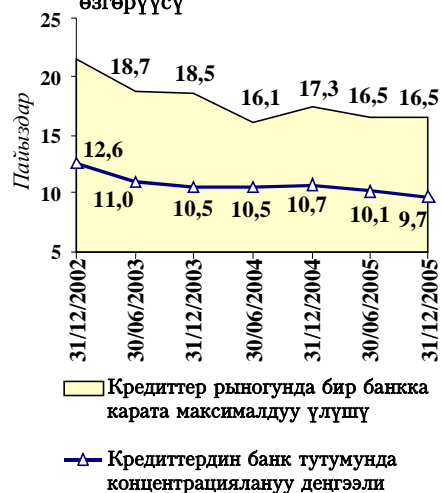
Валюталар түрлөрү боюнча кредиттердин концентрациялануу көрсөткүчүнүн төмөндөө динамикасы улуттук валютада сыяктуу эле четөлкө валютасында кредиттерди берүүдө банктардын ортосундагы атаандаштыктын өсүшүн чагылдырат (2.2.3.4-графикти караңыз).

Элчарбасы тармагы боюнча кредиттердин концентрациялануусуна талдоо жүргүзүүдө тармактардын бардык түрлөрү боюнча "алгылыктуудан" "жогоруга" чейин кредиттердин концентрациялануу деңгээлине баа берүүсү сакталып турууда.

Басылманын 2.2.3.5 жана 2.2.3.6 таблицаларындагы маалыматтарга таянуу менен банктардын өнөржай, туракжайды кредиттөө, курулуш, жеке секторду кредиттөө тармагында белгилүү бир жандануу жүргөндүгүн белгилөөгө болот. Байланыш, транспорт жана социалдык кызмат көрсөтүүлөр керектөөлөрүнө берилген кредиттердин жогорку концентрациялануусу банктар тарабынан бул тармактарга кызыкчылыгынын жоктугу менен шартталат жана банк тутумунун жалпы кредит портфелинде мындай кредиттердин үлүшүнүн төмөндүгү менен далилденет.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын банк тутумунда жалпысынан алганда валюталар жана тармактык багыттуулук боюнча депозиттердин жана кредиттердин концентрациялануу деңгээли "алгылыктуудай" белгиленген. Ушул рыноктун катышуучулары боюнча концентрациялануу көрсөткүчүндөгү айрым бир дисбаланс кыска мөөнөттүк аралыкта эки коммерциялык банктын жигердүүлүгүнүн артышына түрткү берген. Алардын жигердүүлүгү (1) Эл аралык банктар аралык депозиттер рыногуна олуттуу ресурстардын тартылышы жана (2) республиканын экономикасынын кредиттик ресурстар менен каныктырылышынын төмөнкү деңгээлде экендигинен улам пайыздык чендердин динамикасында кандайдыр бир өзгөрүүлөрдүн жүрүшү менен коштолбойт.

2.2.3.3-график. Кредиттердин концентрациялануусунун өзгөрүүсү

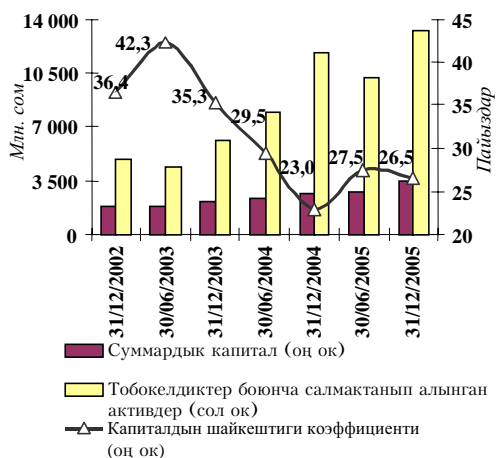

2.2.3.4-график. Валюта түрлөрү боюнча кредиттердин концентрациялануу деңгээли

2.3. Капиталдын шайкештиги деңгээли

2.3.1-график. Банк тутумунун капиталдын шайкештигинин көрсөткүчүнүн өзгөрүүсү

Жыйынтыгында келип банк ишине таандык болгон бардык тобокелдиктер бул ишкердиктен финансылык натыйжаларда чагылдырылат (тике чыгым тартуу түрүндө сыяктуу эле тиешелүү камдарды түзүүгө чыгашалар аркылуу ыктымалдуулуктун жогорку үлүшүнө ээ болгондой көрүнгөн) жана банктын өздүк каражатынын - анын капиталынын өлчөмүнө таасирин тийгизет. Ошондуктан капиталдын өлчөмү банктын учурдагы жана келечектеги тышкы жана ички жагымсыз өзгөрүүлөргө карата туруктуулугун мүнөздөйт.

Банктын финансылык абалына анализ жүргүзүүдө анын ишенимдүүлүгүнүн негизги мүнөздөмөсү болуп анын капиталынын жүзөгө ашырып жаткан операциялардын масштабына жана мүнөзүнө шайкеш келүүсү саналат (капиталдын адекваттуулугу коэффициенти). Капиталдын жетиштүүлүгү "коопсуздук жаздыкчасын" түзөт, ал банкка төлөөгө жөндөмдүү бойдон калуу менен калктын ишенимин колдоп турууга мүмкүндүк берет.

Ушуга байланыштуу, капиталдаштыруу тармагындагы банктын саясаты тигил же бул банктык тобокелдиктердин пайда болушунан улам келип чыккан жоготуулардын ордун жабууга жетиштүү болгон капиталдын деңгээлин колдоп турууга багытталууга тийиш.

Капиталдын шайкештиги ченеминин 12,0 пайыз деңгээлинде белгиленген минималдуу маанисинде банк тутумунун капиталынын шайкештигинин орточо деңгээли жетишерлик жогорку деңгээлде калууда жана 2005-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча, аны кошо алганда, 26,5 пайызды түзөт (2.3.1-графикти караңыз). Келтирилген графикте белгиленгендей, акыркы үч жыл ичинде капиталдын шайкештиги көрсөткүчүнүн өзгөрүүсүнүн негизги факторунан болуп тобокелдиктер боюнча салмактанып алынган активдердин өсүшүнүн жогорку арымдары саналат, бул өз кезегинде экономиканы кредиттөөнүн өлчөмүнүн олуттуу өсүшү менен шартталган.

Ошондой болсо да капиталдын шайкештигинин иш жүзүндөгү деңгээли (26,5 пайыз) тобокелдиктүү жана кирешелүү активдерди, бүтүндөй банк тутумунун ишинде тобокелдиктин жол берилген деңгээлинен артып кетпестен эки эседен көбүрөөккө кошумча жогорулатууга мүмкүндүк берет.

Жогоруда белгиленгендер учурда терс кесепеттерге карата банк тутумунун туруктуулугун тастыктайт. Мындан тышкары, финансылык ортомчулуктун деңгээлин кеңейтүү жана келечекте натыйжалуулукту арттыруу үчүн алгылыктуу жигердүүлүк бар.

2.4. Финансы натыйжалары

Банктык иштин кирешелүүлүгүнүн өзгөчөлүгүнөн болуп, алынган пайданын активдердин орточо деңгээлине карата катышы катары аныкталган активдердин кирешелүүлүгү коэффициенти саналат.

Отчеттук жылдын жайынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын банк тутумунда жылдык мааниде алганда активдердин кирешелүүлүгү 2,6 пайызды түзгөн (2004-жылдын жыйынтыгы боюнча 2,5 пайыз).

Бирок, бир банктын кирешелүүлүгүнүн көрсөткүчүнүн төмөндүгүнөн жана мунун чогуу алгандагы көрсөткүчтөргө олуттуу таасиринен улам кирешелүүлүктүн мындан аркы анализи бул банктын маалыматтарын кошуусуз эле, банк тутумунун маалыматтарынын негизинде келтирилген (2.4.1-таблица).

2.4.1.-таблицада белгиленгендей, банк тутумунун активдүүлүгүнүн орточо кирешелүүлүгү жылдык мааниде алганда, 2004-жылдагыга салыштырганда бир нечеге төмөндөө менен 3,3 пайызды түзгөн.

Кирешелүүлүктүн жыйынтыктоочу көрсөткүчүнүн төмөндөшүнүн негизги себебинен болуп "накта" пайыздык маржанын азаюусу саналат, ага өз кезегинде, пайыздык кирешелер менен пайыздык чыгашалардын өзгөрүүсүз көрсөткүчтөрүндө, камды (РППУ) түзүүгө чыгашалардын өсүшү таасирин тийгизген.

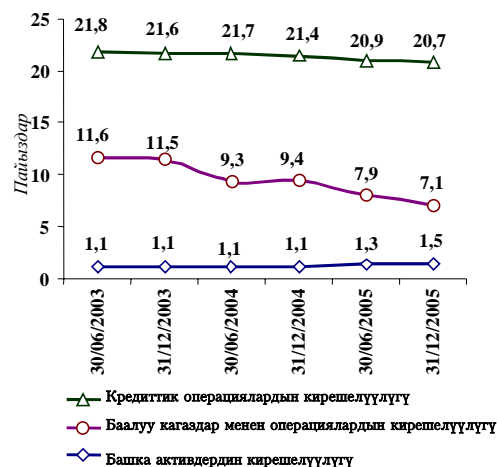
Мындан тышкары, активдердин, атап айтканда кредит портфелинин өсүшүнүн уланып жаткандыгын, ошондой эле кароого алынып жаткан мезгил аралыгында пайыздык чендер деңгээлинин сакталып тургандыгын да эске алуу зарыл. Өзгөрүүлөрдүн жок болушунун себебинен болуп негизинен, жылдын ортосунда кредит портфелинин бөлүгүнүн сапатынын начарлашы (2005-жылдын март айындагы окуялардан улам) демек, пайыздык кирешелердин өсүшүнүн токтоп турушу саналат, муну кредиттер боюнча пайыздык кирешенин ссудалык карыздын орточо көрсөткүчүнө карата мамилеси катары аныкталган кредит портфелдин кирешелүүлүгүнүн көрсөткүчү да тастыктап турат (жылдык мааниде). Бул көрсөткүч 2005-жылдын жыйынтыгы боюнча 2004-жылдагыга салыштырганда 0,7 пайыздык пунктка төмөндөө менен 20,7 пайызды түзгөн (2.4.2-график).

2005-жылы депозиттердин олуттуу өсүшүнө карабастан пайыздык деңгээлдер талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин артыкчылыгынан улам өткөн жылдын деңгээлинде эле калган.

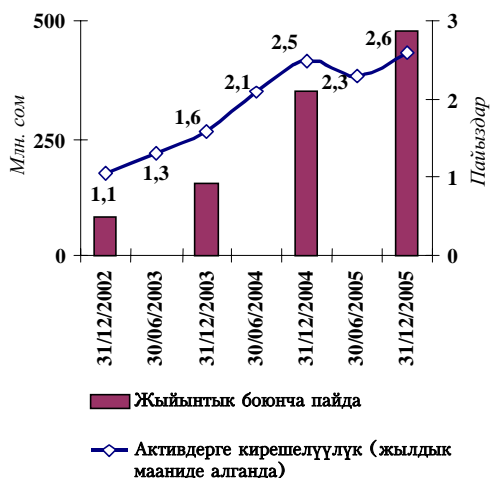
2.4.1-таблица. Банк тутумунун кирешелүүлүгүнүн негизги көрсөткүчтөрү (пайыздарда).

	2003.3.1.12	2004.3.1.12	2005.3.1.12
Активдерден орточо алынган % катары кирешелер жана чыгашалар статьясы			
Пайыздык кирешелер	9,0	10,2	10,4
- анын ичинде кредиттер боюнча пайыздык	7,1	8,8	9,1
Пайыздык чыгашалар	2,3	2,6	2,6
- анын ичинде депозиттер боюнча пайыздык	1,8	1,7	1,6
Таза пайыздык киреше	6,7	7,6	7,7
Кредиттер боюнча РППУга	1,2	0,8	1,1
РППУга чегерүүдөн кийин таза пайыздык	5,5	6,8	6,7
Пайыздык эмес	9,8	8,0	6,7
Пайыздык эмес	0,6	0,5	0,6
Операциялык	11,3	9,9	8,6
- анын ичинде персоналды	4,9	4,6	4,3
Салык алынганга чейинки таза киреше	3,4	4,3	4,1
Кредиттик операциялар боюнча РППУга	0,5	0,1	0,0
Пайда салыгы	0,6	0,8	0,8
Таза пайда (чыгым)	2,4	3,5	3,3
Милдеттемелерден орточо алынган % катары кирешелер жана чыгашалар статьясы			
	3,2	3,3	3,2
Пайыздык кирешелердин жана чыгашалардын СПРЭЛд	5,8	6,9	7,2

2.4.2-график. Операциялардын айрым түрлөрүнүн кирешелүүлүгүнүн көрсөткүчү

2.4.3-график. Активдердин кирешелүүлүгүнүн өзгөрүүсү

2005-жылы пайызсыз кирешелердин кыскарышы тенденциясы белгиленген, алар активдердин орточо деңгээлинен 6,7 пайызды түзгөн. Бул катыштын 1,3 пайыздык пунктка азаюусу банктардын өкүлчүлүк кызмат көрсөтүүлөрүнөн, четөлкө валютасы менен операциялардан жана комиссиялык топтомдордон суммардык кирешелердин кыскаруусунун натыйжасы болуп саналат. Отчеттук мезгилде пайызсыз кирешелердин үлүшүнүн кыскаруусу активдердин кирешелүүлүгүнүн жыйынтыктоочу көрсөткүчүнүн азаюусунун себептеринин бири болуп саналган.

2005-жылы банктардын операциялык чыгашаларынын олуттуу төмөндөөсү байкалган, алар жылдын башталышына карата 1,3 пайызга азайган. Мында, азаюуга карабастан, операциялык чыгашалардын деңгээли пайызсыз чыгашалардын деңгээлинин жогору бойдон калуусун улантууда (2,5 пайыздык пунктка), бул да активдердин кирешелүүлүгүнүн жыйынтыктоочу көрсөткүчүнө таасирин тийгизет.

Банк тутумунун инвесторлор менен реалдуу сектордун ортосундагы финансылык ортомчулук функциясын аткаруунун натыйжалуулугун жогорулатуунун мүнөздөмөсү катары пайыздык кирешелердин жана кирешелердин спрэдинин көрсөткүчүн кароого алууга болот⁶ (2.4.1-таблица). Мында, кредиттөө өлчөмүнүн жана алар боюнча 2005-жылы чыгашалардын туруктуу деңгээли шарты боюнча кирешелердин өсүшү отчеттук мезгилде бул көрсөткүчтүн өсүшүнө алып келген.

Абсолюттук мааниде алганда 2005-жылы банк тутумунун таза пайдасы 480 млн. сомду түзгөн, бул бир жыл мурда банктар тарабынан иштелип табылган пайданын жалпы суммасынан 37,1 пайызга көп (2004-жылдын жыйынтыгы боюнча 350,1 млн. сом).

Суммардык активдердин кызматкерлердин санына карата мааниси бир кызматкерге карата 4,5 млн. сом деңгээлинен 4,9 млн. сом деңгээлине чейин жогорулаган, бул кирешелүүлүктүн жогорку көрсөткүчүн эске алуу менен банктардын персоналынын ишинин натыйжалуулугунун жогорулашын айгинилеп турат.

Ошентип, банктык иштин кирешелүүлүгүнүн көрсөткүчү бүтүндөй алганда, позитивдүү динамика жана кошумча инвестициялар көзкарашынан алганда банк тутумунун ийкемдүүлүгүнүн өсүшүн айгинилеп турат. Мында, капиталдын адекваттуулугунун жогорку орточо мааниси банктык активдүү операциялардын кошумча кеңейиши мүмкүндүгүн белгилөөдө. Экинчи жагынан алып караганда, активдерди пайдалануунун натыйжалуулугу пайда аз түшкөн активдердин төмөндөшү шартында олуттуу жогорулашы мүмкүн.

⁶ Пайыздык кирешелер жана чыгашалар спрэди дегенден улам пайыздык кирешелердин орточо активдердин чоңдугуна жана пайыздык чыгашалардын орточо милдеттенмелерге карата айырмачылыгын түшүнүү зарыл.

2.5. Финансылык ортомчулуктун көрсөткүчтөрү

Финансылык ресурстарды жана аларды андан ары экономиканын тармактарынын ортосунда бөлүштүрүү үчүн аккумуляциялоочу финансылык ортомчу катары банк секторунун мааниси түздөн-түз анын өнүгүү деңгээлине жана иштөөсүнүн эффективдүүлүгүнө көзкаранды.

2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында жылдын биринчи жарымында түзүлгөн абалга салыштырганда коммерциялык банктардын активдүүлүгүн калыбына келтирүү байкалган. Аны менен өсүүнүн деңгээли өткөн жылдын ушул эле мезгилиндеги өсүү деңгээлине толук шайкеш.

2005-жылдын 31-декабрын кошо алганда, депозиттердин көлөмүнүн¹ ИДП өлчөмүнө² катышы 13,0 пайызды түздү (биринчи жарым жылдыктын жыйынтыгы боюнча анын мааниси 10,5 пайызды түзгөн). Бул көрсөткүчтүн өсүшү отчеттук мезгил аралыгында депозиттердин көлөмүнүн жогорку өсүш арымынын улантылышы менен шартталат. Ошентип, депозиттердин жалпы көбөйүүсү 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында 27,6 пайызды түздү, ошондой болсо да, юридикалык жактардын депозиттери боюнча жана жеке адамдардын депозиттери боюнча бирдей өсүш арымы байкалды.

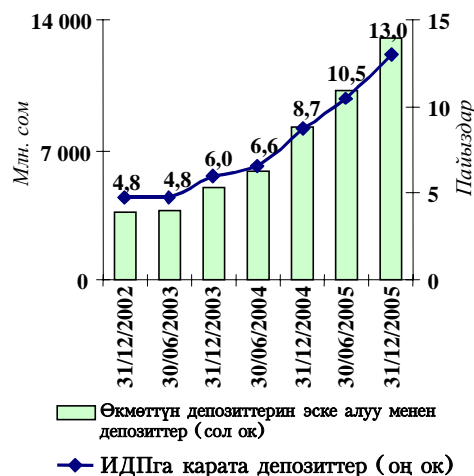
Коммерциялык банктарда жайгаштырылган депозиттердин көлөмүнүн, анын ичинде калктын банк тутумуна ишеним көрсөтүү деңгээлин чагылдырган, банктан тышкаркы акчаларга (M0) катышынын өсүшү улантылган. Отчеттук күнгө бул көрсөткүч 116,9 пайызды түздү (2004-жылдын аягында - 73,4 пайыз, 2005-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча - 90,4 пайыз).

2005-жылдын биринчи жарым жылдыгында коммерциялык банктардын кредиттик портфелинин өсүшүнүн жайлашынан кийин отчеттук мезгил аралыгында анын туруктуу өсүшү байкалды, ошондой болсо да, өсүш арымы депозиттердин көлөмүнүн өсүшүнө шайкеш. 2005-жылдын акыркы алты ай ичинде коммерциялык банктардын чогуу алгандагы кредиттик портфели 23,8 пайызга өстү.

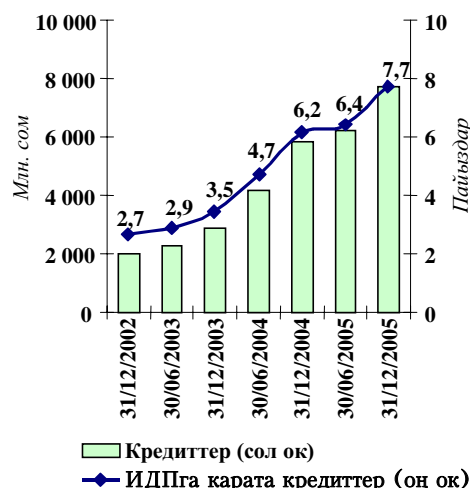
2005-жылдын 31-декабрына карата ИДП көлөмүнө кардарларга берилген кредиттердин жалпы көлөмүнүн үлүшү биринчи жарым жылдыктын аягына салыштырмалуу 1,3 пайыздык ченге көбөйүү менен 7,7 пайыз түздү.

Жаңыдан берилүүчү кредиттердин агымын карап көрүү менен, 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында берилген кредиттердин көлөмү 6,6 млрд. сомду түздү, бул 2004-жылдын ушул мезгил аралыгында берилген кредиттердин көлөмүнөн 37,1 пайызга көп экендигин белгилей кетүү зарыл.

2.5.1-график. Депозиттердин көлөмдөрүнүн динамикасы и депозиттердин ИДПга карата катышы

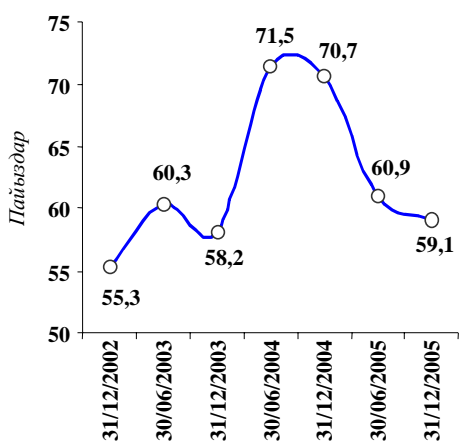
2.5.2-график. Кредиттердин көлөмүнүн динамикасы жана кредиттердин ИДПга карата катышы

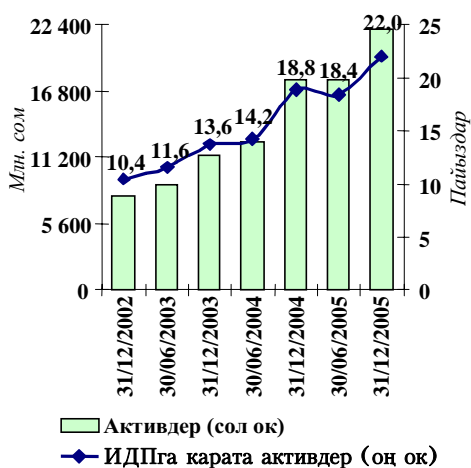
¹ Бул бөлүмдө депозиттер менен калктын, ишканалардын, ошондой эле Өкмөттүн жана Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлигинин башка органдарынын депозиттери түшүндүрүлөт

² Эсепке акыркы 12 ай үчүн номиналдуу ИДП боюнча маалыматтар алынат.

2.5.3-график. Кредиттердин жана депозиттердин катышынын өзгөрүүсүнүн динамикасы

2.5.4-график. Активдердин көлөмүнүн динамикасы жана активдердин ИДПга карата катышы

Кредиттер көлөмүнүн түзүмүндө 2004-жылдын ушул мезгил аралыгы менен салыштыруу боюнча кредиттөөнүн көбүнесе өсүшү курулуш (2,1 эсеге же 0,3 млрд. сом) жана соода (11,0 пайызга же 0,3 млрд. сом) чөйрөсүндө белгиленет. Ошондой эле, күрөөгө кыймылсыз мүлктү коюу менен туракжай кредиттөөнүн көлөмүнүн көбөйүүсү (52,8 пайызга же 0,1 млн. сом) байкалууда.

Депозиттердин жалпы көлөмүндө талап боюнча депозиттердин үлүшүнүн көбөйүүсү менен байланыштуу болгон 2005-жылдын биринчи жарым жылдыгынын аягындагы абал боюнча 60,9 пайызга каршы кредиттер боюнча ссудалык карыздын депозиттердин көлөмүнө катышы 59,1 пайызды түздү.

Улуттук валютада орточо салмакталып алынган пайыздык чендердин 1 пайыздык ченге, өткөн жылдын аягына салыштырмалуу 25 пайыз деңгээлге чейин өсүүсүндө четөлкө валютасында жаңыдан берилген кредиттер боюнча орточо салмакталып алынган пайыздык чендер өзгөрүлгөн эмес жана 2005-жылдын декабрында 16,2 пайызды түздү.

Коммерциялык банктардын ишинин финансылык натыйжаларын карап чыгуу менен пайыздар төлөнүп берилүүчү банктардын активдеринин орто айлык деңгээлине "таза" пайыздык кирешенин катышы бүтүндөй банк тутуму боюнча³ (жылдык мааниде) 2005-жылдын 31-декабрына карата абалды кошо алганда, 6,0 пайызды түзгөндүгүн белгилей кетүү зарыл. 2004-жылдын жыйынтыгы боюнча бул көрсөткүч 5,4 пайызды түзгөн, бул Кыргыз Республикасында кредиттик иштин кирешелүүлүгүнүн өсүшү жөнүндө айгинелеп турат.

Коммерциялык банктарда активдердин орточо деңгээлине "таза" пайыздык кирешенин катышынын өсүшү, акыркы убакта ссудалык карыздын жана тиешелүүлүгүнө жараша пайыздык кирешелердин олуттуу көбөйүүсү менен байланышкан берилүүчү бир кредитке чыгымдардын кыскарышы менен келип чыккан. Ошенткен менен, бул бир четинен экономиканын өнүгүүсүн токтотот, анткени, кредиттөө жаатында кирешелердин өсүүсүнө карабастан, банктар пайыздык чендерди төмөндөтпөйт. Иштин мындай абалы рынокто кредиттердин жетишсиз сунушталышы жөнүндө, же болбосо, жаңы кредиттерге сурамдын жогорку деңгээли жөнүндө күбөлөндүрөт. Бул өз кезегинде кредит берүү кызматынын рыногунда жетишсиз атаандаштыкты божомолдойт, ошондой эле чарбалык кылган субъекттердин ишинин айкындыгынын төмөн деңгээлинин жыйынтыгы, колдонуудагы мыйзамдын жана сот системасынын жогорку деңгээлде өнүкпөгөндүгү болуп саналат.

³ Эсептер орточо иштеген активдер жана коммерциялык банктардын милдеттенмелери жөнүндө маалыматтарды эске алуу менен жүргүзүлгөн.

Жогоруда көрсөтүлгөн көрсөткүчтөрдүн динамикасы банк тутумунун кирешелүүлүгүн жогорулатуу жөнүндө, ошондой эле системаны пайыздык чендердин өзгөрүү тобокелдигинен салыштырмалуу сактап туруусу тууралуу айгинелеп турат.

Финансылык ортомчулук көзкарашында суммардык активдердин ИДПга катышынын көрсөткүчүнүн өсүшүнүн жаңыланышын белгилей кетүү зарыл. Ошентип, 2005-жылдын 31-декабрындагы абалды кошо алганда, бул катыш 17,6 пайызды (биринчи жарым жылдыктын жыйынтыгы боюнча - 18,4 пайыз, 2004-жылдын аягында - 18,8 пайыз) түздү.

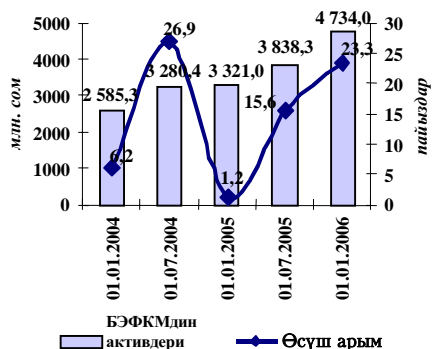
Акыркы эки-үч жыл ичинде туруктуу өсүш далилин эске алып жана ошого карабастан, финансылык аралашуу жана ортомчулуктун көбүнчө көрсөткүчтөрү салыштырмалуу төмөнкү мааниге ээ, банк тутумунун ишинин эффективдүүлүгүн андан ары өнүктүрүү жана жогорулатуу үчүн потенциал калат. 2005-жылдын аягында 26,5 пайыз деңгээлде түзүлгөн банк тутумунун капиталынын шайкештигинин жетишерлик жогорку көрсөткүчү анын далили болуп саналат.

Банк тобокелдиктерине баа берүү кыска мөөнөттүү мезгил аралыгында банк тутумунда абалдын кыйла өзгөрүүсү күтүлбөй тургандыгын көрсөттү. Өнүгүүнүн бар болгон динамикасына, ошондой эле коммерциялык банктардын өздөрүнүн пландарына ылайык акыркы жылдары банк тутумунун өлкөнүн экономикасына таасирин андан ары көбөйүүсү божомолдонот.

Ошентсе да, 2005-жылдын март айындагы окуялар менен байланыштуу бир катар ири карыз алуучулардын финансылык абалынын начарлашы (негизинен соода тармагында) жана бул кредиттер боюнча кайтарып бербөө тобокелдигинин өсүшү өнүгүүнүн жалпы арымына терс таасирин тийгизүү мүмкүндүгү бар. Ошону менен бирге, талдоо көрсөткөндөй, бул жоготуулар бүтүндөй алганда системанын финансылык абалынын кыйла начарлашына алып келбеши керек.

III. БАНКТЫК ЭМЕС ФИНАНСЫ-КРЕДИТТИК МЕКЕМЕЛЕР

3.1.1-график. БЭФКМдин 2003-2005-ж. чогуу алгандагы активдеринин динамикасы

3.1. Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин системасынын абалы

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин системасы Улуттук банк тарабынан жөнгө салынуучу жана көзөмөлгө алынуучу төмөнкү мекемелерди камтыйт:

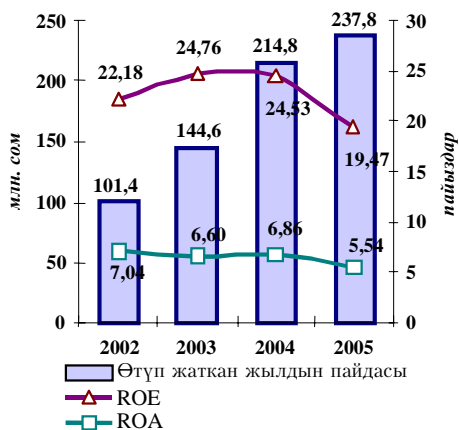
- адистештирилген финансы-кредиттик мекемелер: Кыргыз айылчарба финансы корпорациясы (КАФК); Кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча финансы компаниясы (Финансы компаниясы);
- кредиттик союздар;
- микрокредиттик компанияларды (МКК) жана микрокредиттик агенттиктерди (МКА) камтуучу микрофинансылык уюмдар (МФУ);
- ломбарддар;
- алмашуу бюролору.

Кызмат көрсөтүүлөрдүн талап кылынышын жана мамлекет тарабынан сунушталган жөнгө салуучу алкактардын ийкемдүүлүгүн демонстрациялаган банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин санынын өсүшү жыл сайын байкалууда (3.1.1. таблицаны карагыла).

3.1.1. таблица. Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин санынын динамикасы

Аталышы	2002	2003	2004	2005
КАФК	1	1	1	1
Финансы компаниясы	1	1	1	1
Микрофинансылык уюмдар (МКА жана МКК)	0	72	104	136
Кредиттик союздар	349	303	305	320
Ломбарддар	85	108	116	140
Алмашуу бюролору	234	261	266	260

3.1.2-график БЭФКМдердин ROA жана ROE көрсөткүчтөрүнүн динамикасы

Берилген регулятивдүү отчеттуулукка ылайык, 2005-жылы банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин чогуу алгандагы активдери (3.1.1. график) 42,6 пайызга көбөйдү жана 2005-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча 4 734,0 млн. сомду түздү. Ошону менен, банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин жеке капиталынын өсүш арымы активдердин өсүш арымына караганда төмөн болгон жана 28,5 пайызды түздү, ал эми банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин чогуу алгандагы милдеттенмелери 48,4 пайызга көбөйгөн.

2005-жылы банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин системасында активдердин жана капиталдын өсүш арымы 2004-жылга салыштырганда 2005-жылы көлөмү 214,8 млн. сомдон 237,8 млн. сомго же 10,7 пайызга өскөн пайданын өсүш арымынан олуттуу жогорулаган.

Жогоруда көрсөтүлгөндүн кесепети катары активдерди пайдалануунун эффективдүүлүгүнүн (ROA) жана капиталды пайдалануунун эффективдүүлүгүнүн (ROE) көрсөткүчтөрүнүн кээ бир төмөндөөлөр байкалды (3.1.2. график).

3.2. Кредиттик портфелдин түзүмү жана динамикасы

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин ишинин негизги багыты болуп кредиттөө саналат.

Өткөн жылдагыга салыштырганда отчеттук жылда банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин чогу алгандагы активдеринде кредиттик портфелдин үлүшү 83,5 пайыздан (2004-жылдын 31-декабрына карата) 82,9 пайызга чейин (2005-жылдын 31-декабрына карата) төмөндөдү.

2005-жылдын жыйынтыгы боюнча банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин чогу алгандагы кредиттик портфели 1150,1 млн. сомго же 41,5 пайызга көбөйдү жана 2005-жылдын 31-декабрына карата 3922,2 млн. сомду түздү, ал эми активдүү карыз алуучулардын саны 13,1 миңге же 115,9 миңди түзүү менен 12,9 пайызга өстү.

Акыркы эки жыл үчүн банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин активдеринде кредиттик портфелдин үлүшү, эреже катары, биринчи жарым жылдыкта жогорулаган жана экинчи жарым жылдыктын аягында төмөндөгөн. Мындай циклдик динамика көпчүлүк банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин ишинин сезондук мүнөзүнүн ачык чагылдырылышынын жана карыз алуучулардын бизнесинин айылчарба циклине жакындыгынын натыйжасы болуп саналат.

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин кредиттик портфели, бүтүндөй алганда, акыркы жылдардын ичинде (3.2.1. график) өсүүгө туруктуу тенденцияга ээ.

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин чогу алгандагы кредиттик портфелинин түзүмүндө (3.2.2. графикти карагыла) 46,9 пайыз КАФКнын кредиттерине, 37,9 пайыз - микрофинансылык уюмдардын кредиттерине, 0,4 пайыз - күрөөлөрдүн кредиттерине жана 14,8 пайыз - кредиттик союздардын кредиттерине туура келет, ошону менен КСнын Финансы компаниясынан алган кредиттери алардын суммардык кредиттик портфелинен 49,5 пайызды түзгөн.

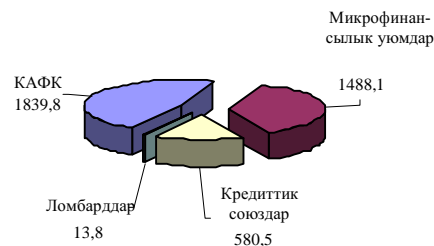
Областтар боюнча алып караганда (3.2.3. график) кредиттик портфелдин негизги үлүшү Ош, Жалалабат, Чүй жана Ысыккөл областтарына жана Бишкек шаарына туура келет.

2005-жылы банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин кредитинин көпчүлүк көлөмү 53,4 пайыз - айылчарбасына жана соодага - 29,5 пайыз (3.2.4. график) жумшалган.

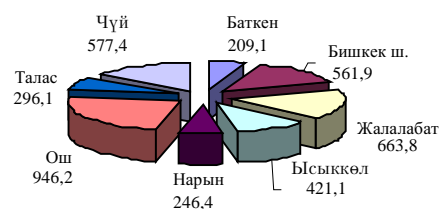
Кредиттик каражаттарды мындай бөлүштүрүү КАФКнын жана микрофинансылык уюмдардын өзгөчөлүгү менен шартталды. Алсак, КАФК банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин чогу алгандагы кредиттик портфелинде эң чоң салыштырма салмакка ээ болуу менен өзүнүн кредиттеринин 81,3 пайызын айылчарбасына, ал эми микрофинансылык уюмдар кредиттеринин 56,8 пайызын соода чөйрөсүнө багытташат.

Кредиттик портфелдин көлөмүнүн тармактар жана региондор боюнча динамикасы банктык эмес финансы-кредиттик мекемелерди кредиттөөнүн негизги ынтызарлыгы айылчарбасы жана соода саналат. Регионалдык активдүүлүк өлкөнүн калк жыш жайгашкан, экономикалык жактан айылчарба жана соода тармактарында активдүү болгон түштүктө жогору.

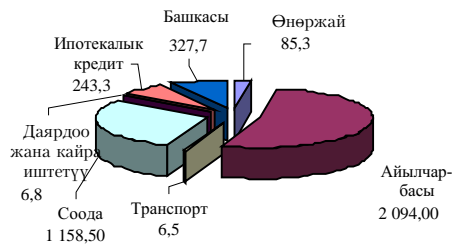
3.2.2-график. БЭВФКдер түрү боюнча чогуу алгандагы кредиттик портфель (млн. сом)

3.2.3-график. БЭФКМдердин областтар боюнча чогуу алгандагы кредит портфели (млн. сом)

3.2.4-график. БЭФКМдердин экономика секторлору боюнча чогуу алгандагы кредит портфели (млн. сом)

3.3. Негизги тобокелдиктер

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин иши негизинен экономика сектору боюнча жана мекемелердин түрлөрү боюнча кредиттердин жогорку концентрациялануусу менен мүнөздөлөт.

Өткөн мезгилдердегидей эле, 2005-жылы банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин кредиттик портфелинин негизги үлүшү КАФКга туура келди.

Экономика сектору боюнча банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин кредиттик портфели негизинен айыл чарбасына, аны менен байланыштуу жана элет жеринде жайгашкан бизнеске концентрацияланган. Бул чөйрөнү кредиттөө абаырайы-климаттык шарттарга жана элет калкынын салыштырмалуу түрдөгү жогору болбогон кирешесине көзкаранды болгон жогорку тобокелдик менен байланыштуу.

Ошону менен бирге, банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин системасында кредиттердин концентрациясынын төмөндөө тенденциялары орун алган. Алсак, мекемелердин түрлөрү боюнча КАФКнын үлүшүнүн кыскаруусу байкалууда: эгер 2004-жылдын аягына карата КАФКнын үлүшү 55,1 пайызды түзсө, анда 2005-жылдын аягына карата - 46,9 пайызды түздү. Кредиттик портфелдин түзүмүндө экономиканын секторлору боюнча айылчарбасын кредиттөөнүн үлүшү 59,3 пайыздан 53,4 пайызга чейин төмөндөөсү жана ипотекалык кредиттердин үлүшүнүн 2004-жылда 2,4 пайыздан 2005-жылы 6,2 пайызга чейин көбөйүүсү байкалды.

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелер тарабынан берилүүчү кредиттер боюнча пайыздык чендер жетишерлик жогору бойдон калууда, бул банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин, алардын ишинин спецификасы менен байланыштуу болгон өздөрүнүн жогорку тобокелдиктеринин ордун жабууга аракеттенгендиктери, ошондой эле калк тарабынан кредиттин ушул түрүнө суроо-талаптын сакталып жаткандыгы менен түшүндүрүлөт. Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин кредиттери боюнча орточо пайыздык чен МФУда - 33,5 пайызды, КСда - 26,8 пайызды, КАФКда - 15,8 пайызды жана Финкомпанияда - 16,9 пайызды түздү.

IV. ТӨЛӨМ СИСТЕМАСЫ

4.1. Банктык продуктылар, тарифтер жана кызмат көрсөтүүлөр

Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктары калкка жана уюмдарга банк кызматынын кеңири спектрин тартуулайт. 2005-жылдын ичинде коммерциялык банктардын филиалдарынын саны 10 даанага көбөйдү, бул жеке жана юридикалык жактарга банк кызмат көрсөтүүсүнүн спектринин өнүгүүсү жана кеңейиши менен шартталган.

Банк кызматына тарифтер коммерциялык банктар тарабынан рыноктун конъюктурасынан жана банктын ички стратегиясынан көзкаранды түрдө өз алдынча белгиленет. Банк бирдей эле кызматтар үчүн төлөмдөрдү алууга ар кыл мамилелерди колдонот:

- бир операцияны жүргүзүү үчүн катталган тарифтер;
- операциянын суммасына же эсептеги калдыктан көзкаранды тарифтер;
- жүргүзүлгөн операцияларга көзкарандысыз мезгил аралыгы үчүн төлөм;
- башка шарттарда.

Бүтүндөй алганда, коммерциялык банктарда кызмат көрсөтүүнүн өзүнчө түрлөрүнө баалардын диапазонунун түрдүүлүгүнө карабастан, комплексинде банктар көрсөткөн кызматтарга тарифтер болжолдуу алганда бирдей болот.

Азыркы учурда Кыргыз Республикасында коммерциялык банктар акча которууну алты эларалык системалар боюнча ишке ашырышат - Western Union, Money Gram, Contact, Анелик, VIP Money transfer жана Migom. Эсепти ачпай туруп, дүйнөнүн каалагандай өлкөсүнө тез жана коопсуз которуу акча которуу системасынын негизги артыкчылыгы болуп саналат.

Акысыз негизде улуттук жана четөлкө валютасында юридикалык жана жеке адамдар үчүн эсептешүү эсептерин ачуу боюнча кызмат көрсөтүүчү коммерциялык банктардын саны отчеттук мезгил аралыгында 9 банкты түздү (2004-жылы алардын саны 8 болчу). Кызмат көрсөтүүнүн бул түрү мөөнөтсүз, туруктуу (системалуу) жана ири акча каражаттарын которуу учурунда ыңгайлуу жана акча которууларды гана эмес, чарба жүргүзүүчү субъекттердин ортосунда төлөмдөрдү жана эсептешүүлөрдү ишке ашырууга мүмкүндүк берет. Жеке адамдар үчүн эсеп ачуу үчүн тарифтер, бүтүндөй алганда өзгөрүлгөн эмес жана Одон 25 АКШ долларына чейин болду.

Отчеттук мезгил аралыгында аккредитивди берүү (ачуу) боюнча кызмат көрсөтүүнүн баасы аккредитив суммасынын 0,2ден 1 пайызга чейинкини түздү жана 2004-жылдын ушул мезгил аралыгы менен салыштырмалуу бир аз төмөндөгөн (0,75 - 1,5 пайыз). Бул кызмат көрсөтүүнүн баасы кепилдикти камсыздоодон көзкаранды. Мисалы, акча каражаты же ликвиддүү баалуу кагаз түрүндөгү депозит менен камсыздалган кепилдикти берүү үчүн 6 айга чейинки

(кошо алганда) ар бир мезгил аралыгы үчүн кепилдиктин суммасынан 0,3 пайыз алынат, min 2500 сом. Эгер кепилдик күрөөнүн башка түрү менен камсыздалса, - суммадан 8 пайызга чейин алынат, min 100 USD (тастыктоочу банктын комиссиясын кошпогондо).

Банк кызмат көрсөтүүлөрүнүн рыногу күндөн күнгө кеңейүүдө. Ошентип, отчеттук мезгил аралыгында кээ бир коммерциялык банктар жаңы кызмат көрсөтүүлөрдү киргизген:

- Калктан "АлаТВ" ЖЧК жана "Жилсервис" ЖАК кызматы үчүн төлөмдөрдү кабыл алуу боюнча;
- Бир катар банктар банктын кредиттик программалары менен байланыштуу, талап боюнча эсептерге АКШ долларындагы накталай акча каражаттарын акысыз кабыл алууну ишке ашырышат;
- Телефон карттарын сатуу (KATEL, SAIMA).

Акыркы учурда банктык кызмат көрсөтүү рыногунда Интернет-банкинг сыяктуу кызмат кеңири таанымал болууда. Интернет-банкинг Интернетти пайдаланууга мүмкүн болгон кайсы болбосун жерден төлөмдөрдү валюталоонун учурдагы жана келечек даталарында ишке ашырууга, өзүнүн эсебиндеги акча каражаттарынын жылышы жөнүндө маалыматты алууга, эсеп боюнча көчүрмөлөрдү алууга, эсептердеги калдыктарды байкаштырууга, валюталарды сатып алуу, сатуу жана которууга мүмкүндүк берет. Мындай система берилген төлөм документтеринин архивин түзүүгө жана эсеп боюнча болжолдоо түзүүгө мүмкүндүк берет. Интернет-банкинг кызматтарына тарифтердин диапозону 2000 сомдон 4200 сомго чейин өзгөрүп турат.

Банктык кызмат көрсөтүүлөрдүн рыногунда төмөнкү кызмат көрсөтүүлөрдүн түрлөрү чоң сурамга ээ болууда:

- практика, стажировка өтүү;
- алмашуу бюролорун тейлөө;
- Улуттук банктын каттоо курстарын берүү;
- Банкта баалуулуктарды сактоо,

алардын наркы кеткен чыгымдардан улам ар бир банк тарабынан өз алдынча белгиленет.

4.2. Накталай жана накталай эмес жүгүртүүлөр

Жүгүртүүдөгү акчалардын жалпы суммасы 2006-жылдын 1-январына карата 13 413,8 млн. сомду түздү. 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында жүгүртүүдөгү акчалардын өсүшү 2005-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырмалуу 1 773, 4 млн. сомду, өсүш -15,2 пайызды түздү.

Жүгүртүүдөгү акчалардын жалпы суммасынан - 336,4 млн. сом же 2,5 пайыз коммерциялык банктардын кассаларында болгон.

Жүгүртүүдөгү акчалардын динамикасы 4.2.1. графикте көрсөтүлгөн.

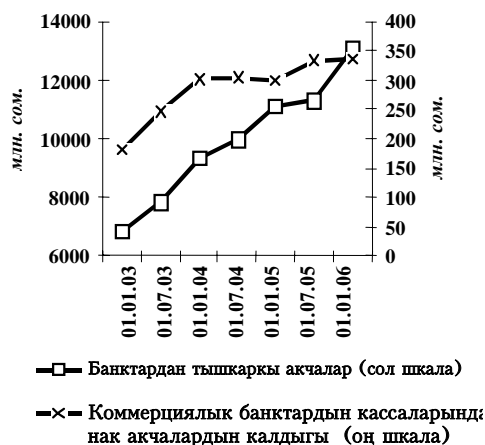
Накталай акчалардын өсүшү улуттук валютада төлөмдөрдү ишке ашырууга чарбалык жүргүзгөн субъекттер тарабынан экономикалык активдүүлүктүн акырындап калыбына келтирилиши, ишенимдин бекемделиши жана сурамдын жогорулашы менен байланышкан, ал өзгөчө чакан жана орто бизнестин чөйрөсү үчүн мүнөздүү. Ошону менен республиканын региондорунда төлөмдөрдү жүргүзүүнүн накталай эмес формасынын жетишерлик өнүкпөгөндүгүнө байланыштуу эсептешүүлөр накталай формада ишке ашырылат.

Накталай акчаларды жүгүртүүнү өнүктүрүүнүн деңгээлин мүнөздөөчү негизги көрсөткүч болуп, коммерциялык банктардын кассаларына накталай акчалардын кайтарымдуулугу саналат. 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча коммерциялык банктардын кассаларына накталай акча каражаттарынын кайтарымдуулугу 94,1 пайызды түздү, бул 2005-жылдын биринчи жарым жылдыгы үчүн 4,9 пайыздык пунктка аз. Накталай акчалардын кайтарымдуулугунун көрсөткүчүнүн динамикасы 4.2.2. графиктинде келтирилген.

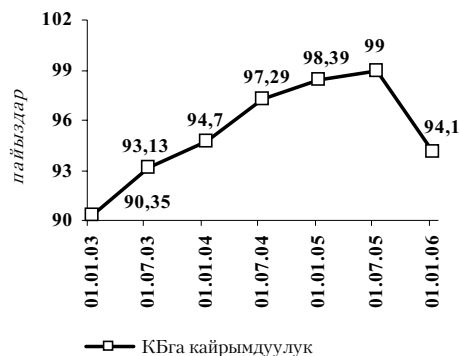
2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында накталай акчалардын кайтарымдуулугунун эң жогорку көрсөткүчү Ош шаары боюнча - 125,0 пайыз, эң төмөнкү көрсөткүчү Баткен областы боюнча - 33,9 пайыз болгон (4.2.3. графикти карагыла). Бишкек шаары боюнча накталай акчалардын кайтарылып келүүсү 106,1 пайызды, Чүй областы боюнча - 103,2 пайызды түзгөн. Ош шаары боюнча накталай акчалардын кайтарымдуулугунун жогорку пайызы бир кыйла каныккан рынок менен байланыштуу, бирок, жалпысынан алганда, Ош областы боюнча накталай акчалардын кайтарымдуулук пайызы бир кыйла төмөн. Накталай акчалардын кайтарымдуулугунун жогорку көрсөткүчүнүн Бишкек жана Чүй областтарында болушу, көптөгөн банктардын жана финансы мекемелеринин, соода, өнөржай ишканаларынын республиканын борборунда жана Чүй областында топтолушу менен байланыштуу. Бүтүндөй алганда республикада областтар боюнча накталай акчалардын кайтарымдуулугу бир аз гана өзгөрүлгөн.

2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында коммерциялык банктардын кассаларынан 39 966,2 млн. сом берилген, бул 2005-жылдын биринчи жарым жылдыгындагы караганда, 10 315,2 млн. сомго же 34,8 пайызга көп. Накталай акчаларды берүүнүн көбөйүүсү төмөнкү чыгашалар статялары боюнча болгон:

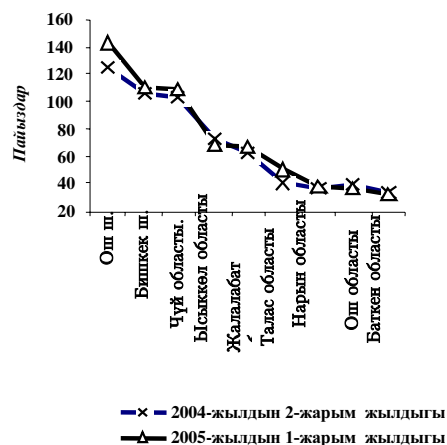
4.2.1-график. Жүгүртүүдөгү акчалардын динамикасы

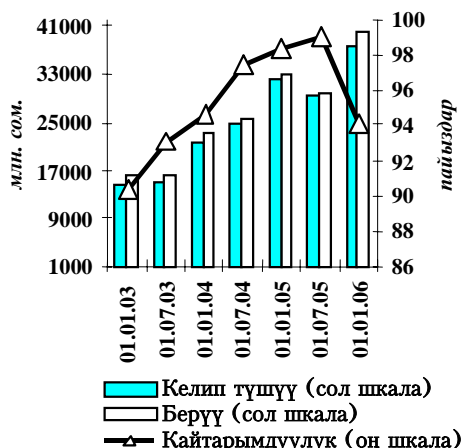
4.2.2-график. Накталай акчалардын көрсөткүчүнүн кайрымдуулук динамикасы

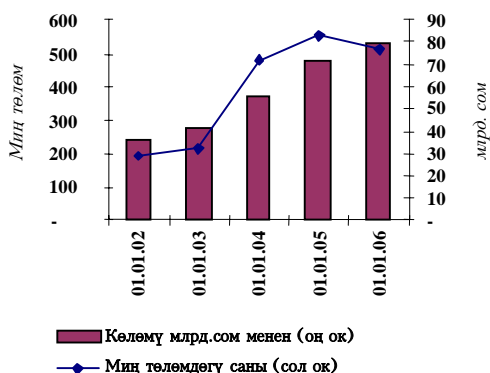
4.2.3-график. Накталай акчалардын коммерциялык банктардын кассаларына кайтып келүүсүнүн көрсөткүчү

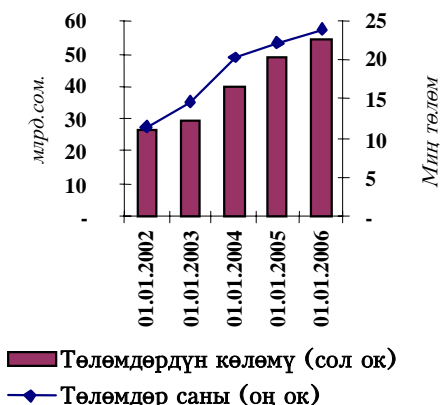
4.2.4-график. Нак акчалардын келип түшүүсү, берүү жана алардын коммерциялык банктардын кассасына кайтарымдуулугу

4.2.5-график. Банктар аралык төлөмдөрдүн көлөмүнүн жана санынын динамикасы

4.2.6-график. Гросстук система боюнча төлөмдөрдүн көлөмдөрүнүн жана санынын динамикасы

- четөлкө валюталарын сатып алууга - 1 618, 6 млн. сом же 84,0 пайызга жана 3 545,2 млн. сомду түзгөн;
 - башка сарптоолорго - 7 608,7 млн. сом же 35,6 пайызга жана 28 967,6 млн. сомду түзгөн;
 - пенсияларга жана жөлөкпулдарга - 232,0 млн. сом же 8,4 пайызга жана 3002,2 млн. сомду түздү.

Бюджеттик уюмдарга накталай акчаларды берүү 4 451,2 млн. сомду түздү жана 2005-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда 856,0 млн. сомго же 23,8 пайызга көбөйгөн.

2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында коммерциялык банктардын кассаларына 37 618,7 млн. сом келип түшкөн, бул 2005-жылдын биринчи жарым жылдыгында 8 262,1 млн. сомго же 28,1 пайызга аз. Накталай акчалардын келип түшүүлөрүнүн көбөйүүсү төмөнкү статьялар боюнча болгон:

- салык, пошлиналар - 1 149,9 млн. сомго же 44,1 пайызга жана 3 757,2 млн. сомду түздү;
 - четөлкө валюталарын сатуу - 788,8 млн. сомго же 37,2 пайызга жана 2 911,1 млн. сомду түзгөн;
 - "башка келип түшүүлөр" - 6 323,4 млн. сомго же 25,7 пайызга жана 30 950,4 млн. сомду түздү.

Накталай акчалардын келип түшүүсүнүн жана берилишинин, алардын коммерциялык банктардын кассаларына кайтарымдуулугунун көрсөткүчүнүн өзгөрүүсү 4.2.4. графигинде берилген.

Ошентип, жүгүртүүдө накталай акчалардын өсүшү чарба жүргүзүүчү субъекттердин накталай акчага сурамынын туруктуу өсүшү жана накталай акчалар менен тейленүүчү товарлардын жана кызмат көрсөтүүнүн рыногунун кеңейиши менен шартталган.

Накталай эмес акча жүгүртүүлөр

2005-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм системасы аркылуу жалпы суммасы 79 510,1 млн. сомду түзгөн 511024 төлөм жүргүзүлгөн. 2004 жана 2003-жылдардын көрсөткүчтөрүнө салыштырганда төлөмдөрдүн көлөмдөрү тиешелүүлүгүнө жараша 12,0 пайызга жана 43,4 пайызга көбөйдү (4.2.5. график).

Банк аралык төлөмдөрдүн көлөмүнүн олуттуу өсүшү бүтүндөй банк тутумунун чыңдалуусу жана финансылык рыноктордун ишинин активдешүүсү менен шартталган.

Азыркы учурда Кыргыз Республикасында банк аралык төлөмдөрдү ишке ашыруучу эки төлөм системасы аракеттенет: эсептешүүлөрдүн гросстук системасы жана төлөмдөрдүн клиринг системасы. Клирингдик системада негизинен майда жана мөөнөтсүз төлөмдөр жүргүзүлөт, Гросстук система клирингдик сессиянын жыйынтыгы боюнча таза позициялар боюнча акыркы эсептешүүлөрдү жүргүзүүнү камсыз кылат жана финансылык рыноктордо бүтүмдөр боюнча токтоосуз эсептешүүлөрдү, мөөнөттүү төлөмдөрдү ж.б. ишке ашыруу үчүн дайындалган.

Ири төлөмдөр системасы

Отчеттук мезгил аралыгынын ичинде grosстук система боюнча суммасы 54,1 млрд. сом болгон 23 772 төлөм жүргүзүлгөн. Өткөн жылдын ушул мезгил аралыгындагыга салыштырганда төлөмдөрдүн көлөмү 0,5 пайызга көбөйдү (4.2.6. график).

Grosстук системада төлөмдөрдүн көлөмүнүн жалпы өсүшүнө карабастан, отчеттук мезгил аралыгында төлөмдүн төмөнкү типтери боюнча көлөмдүн төмөндөөсү байкалды:

- Кредиттер боюнча операциялар (-65,2 пайыз);
- депозиттер боюнча операциялар (-52,5 пайыз).

Чыгыш grosстук төлөмдөрдүн санынын түзүмүндө көбүнесе үлүш Улуттук банктын төлөмдөрүнө (20,9 пайыз) туура келет. Кириш төлөмдөрдүн түзүмүндө "Эсептешүү-сактык компаниясы" ААК (20,8 пайыз) лидер болуп саналат.

Төлөмдөрдүн клирингдик системасы боюнча жүргүзүлгөн төлөмдөрдүн көлөмү өткөн жылга салыштырганда 14,6 пайызга көбөйдү жана 25 358,7 млн. сомду түздү. Төлөмдөрдүн жалпы саны 7,9 пайызга же 42 миң төлөмгө азайган, бул товардык-материалдык баалуулуктар, бюджеттик төлөмдөр боюнча төлөмдөрдүн санынын төмөндөшү менен шартталган.

2005-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча клирингдик төлөмдөрдүн санынын жана көлөмүнүн региондук түзүмүндө Чүй областы жана Бишкек шаары лидер болуп саналат, алардын үлүшүнө көлөмдүн 83,2 пайызы жана клирингдик төлөмдөрдүн санынын 76,5 пайызы (4.2.8. график) туура келди. 2004-жылдын ушул мезгил аралыгына салыштырганда төлөмдөрдүн көлөмү бардык региондордо өскөн, өсүүнүн лидери болуп Ош областы эсептелет (48,8 пайыз), ошол эле учурда Ош областы боюнча төлөмдөрдүн саны 6,1 пайызга, Чүй областы жана Бишкек шаары боюнча - 13,1 пайызга азайган.

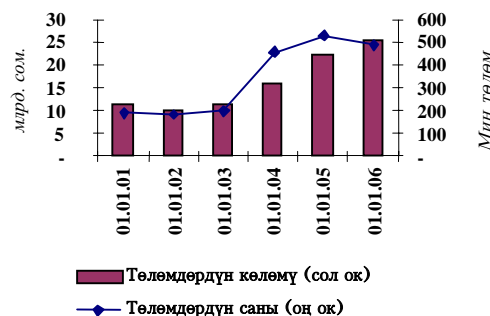
Акча которууларды кошо алганда, чегаралар аралык төлөмдөр.

Азыркы учурда Кыргыз Республикасында SWIFT мүчөлөрү болуп 17 банк эсептелет. Алардын ичинен 4 банк SWIFT интерфейси менен өз алдынча иштейт жана 13 банк (Улуттук банкты кошо алганда) SWIFT ЖПТ¹ жалпы интерфейси аркылуу иш алып барышат.

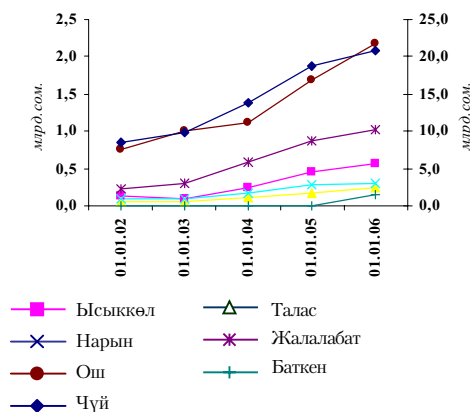
SWIFT түйүнү боюнча төлөмдөрдү анализдөө төлөмдөрдүн саны боюнча сыяктуу эле, акча которуулардын саны боюнча дагы көрсөткүчтөрдүн активдүү өсүшүн көрсөтөт. Алсак, 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында чыгыш төлөмдөрүнүн саны 237,1 миң даананы түздү, бул 2004-жылдын экинчи жарым жылдыгындагыга караганда 2,9 эсеге көп (4.2.9. график).

Төлөмдөрдүн санынын туруктуу өсүшү SWIFT системасына УБ SWIFT ЖПТ аркылуу же түз кошулган банктардын санынын көбөйүүсү жана андан тышкары кээ бир учурда эларалык төлөмдөрдү ишке ашыруучу банктардын кардарларынын транзакцияларынын өсүшү менен шартталган.

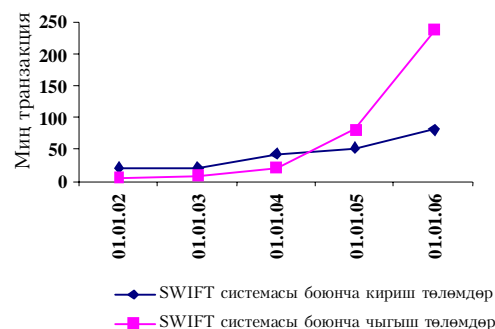
4.2.7-график. Клиринг системасы боюнча төлөмдөрдүн көлөмүнүн жана санынын динамикасы

4.2.8-график. Региондор боюнча төлөмдөрдүн көлөмүнүн динамикасы

4.2.9-график. SWIFT системасы боюнча транзакциялардын динамикасы

¹ SWIFT Жамааттык пайдалануу түйүнү.

2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында жол чектерин пайдалануу менен жүргүзүлгөн операциялардын саны жалпы көлөмү 32 998 миң сом болгон 2 886 операцияны түзгөн. Биринчи жарым жылдыкка салыштырганда операциялардын саны 13,7 пайызга көбөйдү, ал эми операциялардын көлөмү 81,8 пайызга азайган.

Коммерциялык банктар чектердин төмөнкү түрлөрү менен операцияларды жүргүзөт: American express, MasterCard, Visa жана Кыргыз Республикасынын резидент эместердин банк мекемелеринин Аталма чектери. Алардын ичинен кеңири таанымалы American express чектери эсептелет. 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында 11 341 миң суммада 2 370 операция жүргүзүлгөн, бул чек менен жүргүзүлгөн операциялардын жалпы санынан жана көлөмүнөн тиешелүүлүгүнө жараша 82,1 пайызды жана 34,4 пайызды түздү.

Жол чегин колдонуу өзүнүн спецификасынын күчүндө Кыргыз Республикасынын калкы тарабынан талап кылынбаган бойдон калуусун белгилей кетүү керек.

Кыргыз Республикасына почталык акча которуулардын жалпы көлөмү 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында 1426,9 миң АКШ долларын түздү, анын ичинде КМШ жана алыскы четөлкөлөрдөн тиешелүүлүгүнө жараша - 1419,8 жана 9 миң АКШ долларын түзгөн. Ошол эле учурда Кыргыз Республикасынан которуулар болгону 214,9 миң АКШ долларын түзгөн. Анын үстүндө, которуулар КМШ өлкөлөрүнө гана жүзөгө ашырылган. Кыргыз Республикасына жана андан почталык которуулардын ортосундагы оң айырма отчеттук мезгилде 1 212 миң АКШ долларын түздү (4.2.10. график).

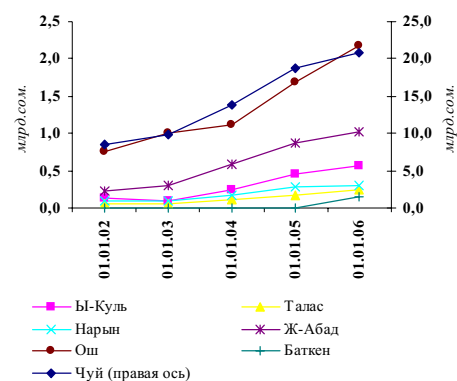
Отчеттук мезгилде КМШ жана алыскы четөлкөлөрдөн Кыргыз Республикасына почталык которуулардын көрсөткүчтөрүнүн 2004-жылдын ушул мезгил аралыгындагы маалыматтар менен салыштырмалуу анализдөө акча каражаттарынын агымынын 11,7 пайызга төмөндөөсүн көрсөттү, бул банк мекемелерин акча которууну ишке ашыруу үчүн пайдаланууга калктын аракетинин өзгөрүүсү менен түшүндүрүлөт.

Банк төлөм карттары менен эсептешүү системасы

2006-жылдын 1-январына карата абал боюнча эквайрингди кардарларды банктык карттарды пайдалануу менен эсептешүү-кассалык тейлөөнү 15 (20нын ичинен) финансы-кредиттик мекемелер жүргүзгөн, алардын ичинен 9 эмитент болуп саналышат жана эларалык (7 банк) жана локалдык (4 банк) системалардын карттарын чыгарышат.

Отчеттук мезгилде "Алай-Кард" банктык төлөм карттарын пайдалануу менен жүргүзүлгөн операциялардын санынын үстөмдүк кылуунун көп жылдык тенденциясы өзгөрдү. Жүргүзүлгөн операциялардын саны боюнча лидердик абалды "Демир 24" карттын пайдалануу менен жүргүзүлгөн операциялар ээлеген, алардын жалпы саны 91 175 операцияны (локалдык системалар боюнча операциялардын санынын 34,1 пайызы) түзгөн. Бул факт "Демир 24" карттарын рынокто жылдыруу боюнча банктын активдүү иши жана локалдык карттарды тейлөөнү камсыздоо пункттарынын көбөйүүсү (отчеттук мезгил ичинде банк тарабынан кошумча 10 соода терминалдары орнотулган) менен түшүндүрүлөт.

График 4.2.8. Динамика объема платежей в разрезе регионов

Отчеттук мезгилде төлөм карттарынын рыноктогу активдешүүсү байкалды, бул эмитирленген карттардын жана аларды пайдалануу менен жүргүзүлгөн операциялардын санынын көбөйүүсүн күбөлөндүрөт.

Ошентип, 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында эмитирленген карттардын жалпы саны 33 475ке жетти, бул өткөн жарым жылдык жана 2004-жылдын ушул мезгилиндеги менен салыштырганда, тиешелүүлүгүнө жараша 12,0 пайызга жана 32,15 пайызга көп.

Карттар боюнча жүргүзүлгөн операциялардын жалпы саны жана көлөмү 2004-жылдын ушул мезгилиндегиге салыштырганда, тиешелүүлүгүнө жараша 22,8 пайызга жана 7,7 пайызга төмөндөгөн (4.2.11. график). Көрсөткүчтөрдүн бул төмөндөөлөрү эларалык карттарды тейлөөнүн пункттарынын өнүккөн түйүнүнө ээ болгон, ири коммерциялык банктардын перифериялык жабдууларынын зыянга учуросу менен байланыштуу. Өткөн жарым жылдыктын көрсөткүчтөрүнө караганда санынын жана көлөмүнүн тиешелүүлүгүнө жараша 0,6 пайызга жана 26,2 пайызга өсүшү байкалды. Бул көрүнүш негизинен "Демир 24" карттары боюнча операциялардын көлөмүнүн 27,9 пайызга көбөйүүсү менен байланыштуу.

Эларалык жана локалдык системалар карттарынын базасында "эмгек акы" долбоорлорун жүзөгө ашыруу боюнча ишчараларды 3 коммерциялык банк жүргүзөт: "Эсептешүү-сактык компаниясы" ААК, "Демир Кыргыз Интернет-банк" ЖАК жана "Казкоммерцбанк Кыргызстан" ААК. Бүтүндөй алганда, 101 "эмгек акы" долбоорунун алкагында банктар тарабынан 9 108 карт сатып өткөрүлгөн. Дал ушундай долбоорлор банктарга карттардын эмиссиясында, өзүнчө алганда, локалдык системалар боюнча байкаларлык өсүшкө жетишүүгө мүмкүндүк берет. Мисалы, "Эсептешүү-сактык компаниясы" ААКда "эмгек акы" долбоорлорунун алкагында чыгарылган карттарга "Алай-Кард" карттарынын эмиссиясынын 64,5 пайызы, ал эми "Демир Кыргыз Интернет-банк" ЖАКта - чыгарылган карттардын жалпы санынын - 73,2 пайызы туура келет. Ошентип, банктардын "эмгек акы" долбоорлорун жүзөгө ашырууга багыт алгандыгы өз кезегинде операциялардын көлөмүнүн көбөйүүсүнө алып келүүчү, карточкалардын эмиссияларынын өсүш арымын кыйла тездетүүгө мүмкүндүк берет деген тыянак чыгарууга болот.

Коммерциялык банктар карттарды кабыл алуу жана тейлөө боюнча инфратүзүмдү өнүктүрүү боюнча ишчараларды жүзөгө ашырууну улантышууда. Отчеттук жылда кошумча 5 банкомат, 28 соода терминалдары, 5 импринтерлер жана 5 кассалык терминал орнотулган.

Ошентип, иштеп жаткан терминалдардын жалпы саны төмөнкүдөй:

- Алай-Кард системасы боюнча - 81 терминал жана 3 банкомат;
- Демир 24 системасы боюнча - 46 терминал жана 16 банкомат;
- Union card системасы боюнча - 2 импринтер;
- эларалык системалар боюнча - 206 терминал жана 15 импринтер жана 15 банкомат.

V. РЕАЛДУУ СЕКТОРДУН АБАЛЫ

5.1. Үй чарбасы

2005-жылы номиналдык орточо айлык эмгек акы 2569,5 сомду түзүү менен 2004-жылга салыштырмалуу номиналдык мааниде алганда 16,7 пайызга жана реалдуу мааниде алганда 11,9 пайызга өскөн. Өз кезегинде орточо айлык минималдуу керектөө бюджетти 2005-жылы 1836,6 сомду түздү жана өткөн жылга салыштырмалуу 6,4 пайызга (2004-жылы - 1725,93 сом) көбөйгөн.

5.1.1. Финансы-кредиттик мекемелердин алдындагы милдеттенмелер

Үй чарбасы секторунун 2006-жылдын 1-январына карата банк тутумунун алдындагы милдеттенмелери 1,6 млрд. сомду түзүү менен акыркы үч жылдын ичинде 5,6 эсеге, 2005-жылдын 1-январына салыштырмалуу 31,3 пайызга өскөн. Милдеттенмелердин түзүмүндө, мурдагыдай эле, четөлкө валютасындагы кредиттердин өсүш тенденциясы байкалууда (5.1.1.1. графикти карагыла).

Акыркы 3 жылда улуттук валютадагыдай эле, четөлкө валютасындагы милдеттенмелер 5,6 эсеге өстү жана 2006-жылдын 1-январына карата, тиешелүүлүгүнө жараша 646,6 млн. сомду жана 1019,9 млн. сомду түздү.

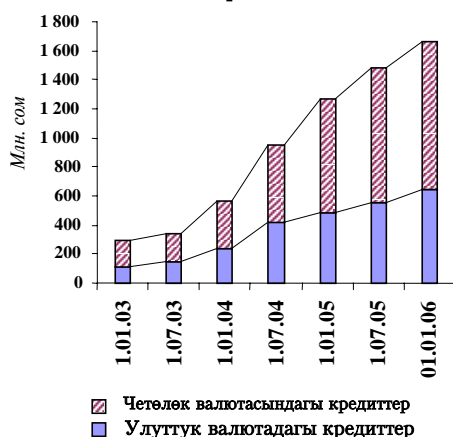
Кредиттердин түзүмү үч жылда дээрлик өзгөргөн эмес: 38,8 пайыз - улуттук валютада жана 61,2 пайыз - четөлкөлүк валютада.

Жалпысынан 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында 2004-жылдын экинчи жарым жылдыгына салыштырганда жаңыдан берилген кредиттердин жалпы көлөмү 37,1 пайызга өстү. Анын ичинде "башкалар" катары классификациялануучу кредиттер олуттуу 2,8 эсеге, ошондой эле төмөнкү кредиттер курулушка - 2,1 эсе, айылчарбасына - 71,8 пайызга, ипотекалык кредиттер - 52,8 пайызга, транспортко жана байланышка - 29,7 пайызга өстү. 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында бул кредиттердин үлүшү берилген кредиттердин жалпы көлөмүндө 37,9 пайызды түздү. Талдоого алынып жаткан мезгил аралыгында 2004-жылдын экинчи жарым жылдыгына салыштырганда, соодага берилген кредиттердин салыштырмалуу салмагы алардын көлөмүнүн 11 пайызга өскөндүгүнө карабастан, 53,4 төн 43,3 пайызга чейин кыскарган.

Жеке жарандарга берилген кредиттердин көлөмү 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында 2004-жылдын тиешелүү мезгил аралыгына салыштырганда 11,2 пайызга көбөйдү, бирок анын берилген кредиттердин жалпы көлөмүндөгү үлүшү 9,0 дөн 7,3 пайызга төмөндөгөн. Жаңыдан берилген керектөө кредиттеринин жалпы агымы 2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында 480,5 млн. сомду түздү.

Кредиттөөнүн өсүшү чекене сооданын жана кызмат көрсөтүүнүн жогорку өсүш арымы жана ага ылайык бул сектордун кредиттик ресурстарга жогорку сурамы менен камсыз болгон.

5.1.1.1-таблица. Жеке адамдардын банктардын алдындагы милдеттенмелери

2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында жеке жарандарга берилген кредиттер боюнча орто салмактанып алынган чен улуттук валютада 28,2 пайызды, четөлкөлүк валютадагы кредиттер боюнча 23,3 пайызды түздү.

Калктын кирешелеринин даде да болсо төмөнкү деңгээли жана финансылык кызматтарды көрсөтүүдө банктык эмес сектордун позицияларынын күчөтүлүшү банк тутумундагы финансылык ортомчулуктун өнүгүүсүн басаңдаткан негизги факторлордон болуп саналат,

5.1.2. Калктын жыйымдары

Акыркы үч жыл ичинде жеке адамдардын коммерциялык банктардагы депозиттеринин жана аманаттарынын көлөмү иштеп турган коммерциялык банктардын регулятивдик отчетторундагы маалыматтар боюнча 2,5 эсеге көбөйгөн (5.1.2.1. графикти карагыла) жана 2006-жылдын 1-январында 2661,7 млн. сомду түзгөн. Салыштыруу үчүн алсак: 2005-жылдын 1-январына карата - 2081,0 млн. сом (28,0 пайызга өсүш). Бул банк тутумунун чыңдалуусунун, калктын реалдуу кирешелеринин өсүшүнүн негизинде жетишилген.

2005-жылдын аягында четөлкө валютасында аманаттардын үлүшү 2002-жылдын ушул мезгил аралыгындагыга салыштырганда 56,5 тен 66,5 ке чейин өстү жана 2004-жылдын аягындагы көрсөткүчкө салыштырганда өзгөргөн эмес.

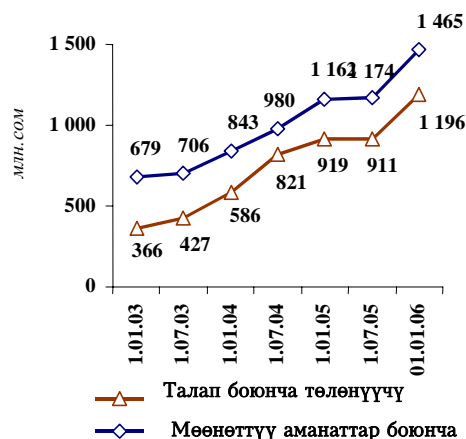
2005-жылдын экинчи жарым жылдыгында банк тутумун чыңдоо жана ички саясий абалды турукташтыруу банк тутумунун депозиттеринде жайгаштырылган жеке адамдардын сактыктарынын көбөйүүсүнө алып келди.

2005-жылдын 1-январына карата четөлкө валютасындагы талап боюнча төлөнүүчү депозиттерде эң чоң өсүш катталган - 30,7 пайыз. Улуттук валютада талап боюнча төлөнүүчү депозиттер 28,9 пайызга өстү. Четөлкө валютасындагы мөөнөттүү депозиттер боюнча ушул мезгил аралыгында өсүш 29,1 пайызды, улуттук валютада - 21,9 пайызды түздү.

Калктын аманаттарынын жана депозиттеринин түзүмүндөгү өзгөрүүлөр чендердин өзгөрүүсү менен коштолгон. Алсак, акыркы үч жылдын аралыгында талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин чени четөлкө валютасындагы депозиттер боюнча алардын бир азга 0,14тен 0,18ге чейин өсүшү менен мүнөздөлгөн, ал эми улуттук валютада алардын өсүшү 1,09 дан 2,21 пайызга өскөн.

Үй чарбасынын депозиттеринин көлөмүнүн өсүшү менен бирге алардын банк тутумунун депозиттеринин түзүмүндөгү үлүшү 2005-жылдын 1-январындагы 40,6 пайыздан 2006-жылдын 1-январындагы 54,5 пайызга чейин көбөйдү.

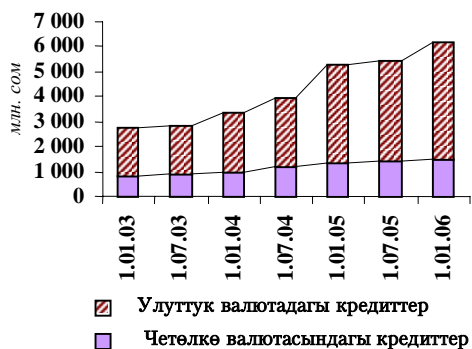
5.1.2.1-график. Жеке адамдардын аманаттары

5.2. Корпоративдик сектор

5.2.1. Финансы-кредиттик мекемелердин алдындагы милдеттенмелер

5.2.1.1-график. Корпоративдик сектордун коммерциялык банктардын алдындагы карызынын динамикасы

2006-жылдын 1-январына карата юридикалык жактардын саны 64,9 миң субъектти түзгөн жана 2005-жылга салыштырганда 7,2 пайызга өскөн. Юридикалык жактардын жалпы санынан олуттуу үлүшү соода, автомобилдерди жана үй тиричилик буюмдарын оңдоо чөйрөсүндө 27,5 пайыз катталган, коммуналдык жана социалдык кызмат көрсөтүү жагында - 19,2 пайыз, өнөржайында - 11,9 пайыз. Республиканын бардык ишканаларынын олуттуу бөлүгү - 86,5 пайызы жеке менчикте турат. 2006-жылдын башталышына карата "чакан"¹ ишканалардын үлүшү 88,6 пайызды, "орто" -7,9 пайызга жана "ирилер" - 3,5 пайызды түздү.

Акыркы үч жылдын ичинде иштеп жаткан коммерциялык банктардын алдында ишканалардын жана уюмдардын чогуу алгандагы карыздары көбөйүү тенденциясына ээ. 2006-жылдын 1-январына карата ал акыркы жылда 17,9 пайызга көбөйүү менен 6245,8 млн. сомду түзгөн (5.2.1.1. графикти карагыла). Четөлкө валютасындагы кредиттердин өтө тез өсүшүнүн натыйжасында алардын салыштырмалуу салмагы 2006-жылдын 1-январындагы абалга карата ишканалардын милдеттенмелеринин жалпы суммасынын 75,2 пайызын түздү.

2006-жылдын 1-январына карата абал боюнча улуттук валютада берилген кредиттер боюнча орточо салмакталып алынган пайыздык чен өнөржай үчүн жылдык 22,5 пайызды, айылчарбасы үчүн - 28,5 пайызды, транспорт жана байланыш үчүн - 24,6 жана соода үчүн 26,6 пайызды түзгөн.

2006-жылдын 1-январына карата абал боюнча улуттук валютада берилген кредиттер боюнча орточо салмакталып алынган пайыздык чен өнөржай үчүн 16,6 пайызды, айылчарбасы үчүн - 22,5 пайызды, транспорт жана байланыш үчүн - 22,5 жана соода үчүн 19,6 пайызды түзгөн.

Акыркы үч жылдын ичинде жаңыдан берилген кредиттер боюнча пайыздык чендердин төмөндөөсү жүрүүдө, бул акыркы жылдары финансы секторунун чыңдалуусу жана ушул негизде кредиттөө рыногунда атаандаштыктын күч алуусу, анын ичинде банктык жана банктык эмес мекемелердин ортосундагы атаандаштыктын артышы менен шартталган. Ошентип, банктык эмес мекемелердин чогуу алгандагы кредиттик портфели 2005-жылга карата 41,5 пайызга көбөйдү.

2005-жылдын экинчи жарым жылдыгына карата улуттук валютадагы кредиттер боюнча орточо салмакталып алынган чендер 24,3 төн 24,8 пайызга өскөн, четөлкө валютасында тескерисинче 19,55тен 18,69 пайызга чейин төмөндөгөн.

¹ Улуттук статистика комитетинин классификациясында "чакан" ишканалар катары 50 адамга чейин жумуш менен камсыз кылынган ишканалар, "орто" катары - 51-200 чейин адамды камтыган, "ири" ишканалар болуп, 201ден ашык адамдарды иш менен камсыз кылган ишканалар эсептелет.

5.2.2 Дебитордук жана кредитордук карыздардын абалы²

Акыркы үч жылдын ичинде ишканаларда кредитордук сыяктуу эле, дебитордук карыздын суммасынын бир аз өсүшү байкалды (5.2.2.1 графика карагыла).

Абсолюттук мааниде алганда ишканалардын жана уюмдардын 2006-жылдын 1-январына карата дебитордук карызы³ 28 536,4 млн. сомду түздү жана 2005-жылы 11,1 пайызга өскөн. Республиканын чарбалык жүргүзгөн субъекттери менен түзүлгөн дебитордук карыздын үлүшү 75,9 пайызды түздү.

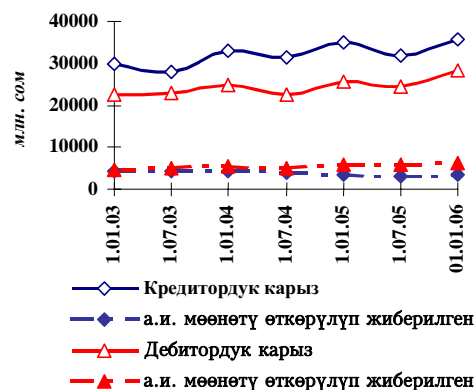
Дебитордук карыздардын жалпы көлөмүндө эң олуттуу салыштырмалуу салмакты өнөржай ишканалары ээлейт - 61,4 пайыз, анын ичинде электр энергиясын иштеп чыгаруу жана бөлүштүрүү боюнча ишканалар - 40,4 пайыз, сооданы уюштуруу, автомобилдерди, тиричилик буюмдарын жана жеке керектөө буюмдарын оңдоо - 17,5 пайыз, транспорт жана байланышка - 10,8 пайыз, курулуш уюмдарына - 4,9 пайыз туура келет.

Мөөнөтүнөн өткөрүлүп жиберилген дебитордук карыздын көлөмү 2005-жылдын башталышына салыштырганда 5,7 пайызга өстү жана 2006-жылдын 1-январына карата 6257,9 млн. сомду же дебитордук карыздын жалпы көлөмүнө карата 21,9 пайызды түздү. Мөөнөтүнөн өткөрүлүп жиберилген дебитордук карыздын 71,5 пайызы электрэнергиясын, газды, бууну жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүү боюнча ишканалар тарабынан, 13,2 пайыз - кайра иштетүү өнөржайы, 4,5 пайыз - транспорт жана байланыш ишканалары тарабынан жол берилген.

Кредиттик карыз өсүш тенденциясына ээ болууда жана 2006-жылдын 1-январына карата 35824,8 млн. сомду түздү, ошону менен ички кредиттик карыздын үлүшү 73,4 пайызды түздү.

Бүтүндөй алганда, корпоративдик сектор үчүн мөөнөтүнөн өткөрүлүп жиберилген кредиттик карыздын кредиттик карыздын жалпы көлөмүнө катышы төмөндөө тенденциясына ээ жана 2006-жылдын 1-январына карата 9,2 пайызды түзгөн (2005-жылдын 1-январына карата - 9,9 пайыз).

5.2.2.1-график. Корпоративдик сектордун дебитордук жана кредитордук карызынын динамикасы

² Финансылык кызмат көрсөтүүчү уюмдарды кошпогондо.

³ Улуттук статистика комитетинин алдынала маалыматтары боюнча.

5.2.3. Финансылык натыйжалар

2005-жылы операциялык түшкөн пайда 7670,2 млн. сомду түздү, бул 2004-жылга караганда 5,4 пайызга төмөн. Акыркы финансылык натыйжаларга операциялык эмес иштен келип чыккан 2703,8 млн. сом олуттуу чыгымдары негизги таасирин тийгизген.

2005-жылы реалдуу сектордун ишканаларынын баланстык пайдасы 4794,3 млн. сомду түздү, 2004-жылы металлургия өндүрүш ишканалары тарабынан операциялык эмес иштен олуттуу кирешелер алынган, ошол фондо 2004-жылга салыштырганда бул 2,2 эсеге төмөн.

Ишканалар тарабынан 2005-жылы алынган түшкөн акчанын көлөмү 4 пайызга кыскарган жана 72163,7 млн. сомду түздү. Реалдуу сектордун ишканаларынын бардык түшкөн акчанын 68,5 пайызы өнөржай ишканаларынан алынган - 49426,5 млн. сом, бул 2004-жылдагыга караганда 7,2 пайызга төмөн.

Баланстык пайданын негизги көлөмү 2005-жылы кайра иштетүү ишканаларында белгиленген - 2235,1 млн. сом, байланышта - 1624,9 млн. сом, дүң соода жана агенттер аркылуу соода жүргүзүүчү уюмдарда - 781,6 млн. сом, транспорт ишканаларында - 713,1 млн. сом суммасында катталган. 2005-жылы баланстык олуттуу чыгымдар электрэнергиясын, газды, бууну жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүү боюнча ишканалар тарабынан 487,1 млн. сом, соода уюмдары - 258,6 млн. сом, курулуш уюмдары - 28,6 млн. сом жана 13,2 млн. сом - тоокен өнөржайы ишканалары тарабынан жол берилген.

Рентабелдүү эмес ишканалардын үлүшү 2005-жылы отчет берген ишканалардын жалпы санынын 40,0 пайызын түздү, бул өткөн жылдын ушул көрсөткүчүнөн 3 пайыздык пунктка төмөн.

Бүтүндөй алганда, 2005-жылы реалдуу сектордун ишканалары өздөрүнүн финансылык натыйжаларын начарлатты, бул барыдан мурда экономикадагы жалпы экономикалык төмөндөө менен түшүндүрүлөт.

VI. ФИНАНСЫ СИСТЕМАСЫНЫН ӨНУГҮҮ ТЕНДЕНЦИЯСЫ

Бул бөлүктө Кыргыз Республикасынын финансы системасынын айрым өзгөчөлүктөрү жана өнүгүүдөгү негизги тенденциялары, ошондой эле анын өлкөнүн экономикасына тийгизген таасири кароого алынган.

Бул жерде эң оболу финансы системасы бардык финансылык институттардын жыйындысын жана алардын өзара аракеттенүүсүн түшүндүрө тургандыгын белгилеп кетүү зарыл. Кыргыз Республикасынын финансы сектору банктар, банктык эмес финансы-кредиттик мекемелер (кредиттик союз жана микрофинансылык уюмдар), ломбарддар, камсыздандыруу компаниялары, пенсиялык жана инвестициялык фондулар, фондулук биржалар жана башка ушундай уюмдарды камтыйт.

Банк тутуму Кыргызстандын финансы рыногундагы эң чоң сегмент болуп саналат жана банктык кызмат көрсөтүүлөр рынок экономикасынын иштеп туруусунун эң таасирдүү механизми, ишканалардын финансылык ресурстарын жана калктын өздүк жыйымдарын мобилизациялоонун таасирдүү каражаты, ишкерлердин жана калайык-калк инвестициялык жигердүүлүгүн арттыруунун маанилүү куралы болуп саналат. Ушул сектордун өнүгүү деңгээли экономиканын субъекттери тарабынан финансы-кредиттик ресурстардан пайдалана алуусунун объективдүү көрсөткүчтөрүнүн бири болуп саналат.

Коммерциялык банктардан өнүгүү жолунда алгылыктуу тенденциялар байкалып жаткандыгына карабастан банк секторунун республиканын экономикасындагы ролу анчалык көрүнбөй жатат. Банк сектору даде болсо өнүгүү процессиндн турууда. Ошондой болсо да, Кыргыз Республикасынын экономикасынын өнүгүшүндө банк тутумунун ролунун артып бара жаткандыгын белгилеп кетүү зарыл, финансы рыногунда ортомчулук кызмат көрсөтүүлөрүнүн көлөмү барган сайын жогорулоодо.

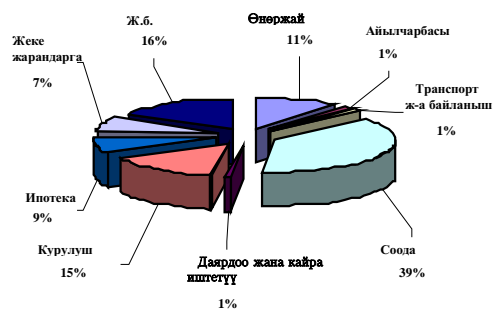
Кыргыз Республикасынын банктык кызмат көрсөтүүлөр рыногу жыл сайын четөлкө банктарынын кызыкчылыгын арттыруу менен четөлкө инвесторлору үчүн экономиканын эң ыңгайлуу секторуна айланып бара жатат. Банк тутумуна улам жаңы четөлкө инвестицияларынын туруктуу агылып кирүүсү байкалууда, бул алардын өнүгүшүнө оңтойлуу таасирин тийгизүү менен коммерциялык банктардын туруктуулугун бекемдеп, алардын чакан бизнести гана эмес, орто жана ири бизнести кредиттөө мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүүдө. Учурда Кыргызстанда 14 банк четөлкө капиталын тартуу менен иш алып барат, аларга четөлкөлөрдүн катышуусунун үлүшү банк секторунун уставдык капиталынын чогуу алгандагы көлөмүндө 62,5 пайызды түзөт (ҮҮ бөлүктүн 2.1-графикин караңыз).

2005-жылы банктык ресурстардын көбөйүүсү өлкөнүн экономикасын кредиттөөнүн көлөмүнүн өсүшүнө түрткү берди. Ошондой болсо да, кредиттөөнүн өсүш арымынын бир азга төмөндөшү катталган, муну ушул жылдын баш жагындагы саясий туруксуздук менен түшүндүрүүгө болот. Бирок, бүтүндөй алганда кредиттик портфель өткөн 2004-жылдагыга салыштырганда 25,9 пайызга көбөйүү менен ИДПга карата 16,6 пайызды түзгөн. Реалдуу секторду өнүктүрүү багытына бөлүнгөн кредиттердин үлүшү ИДПга карата 6,4 пайызды түзгөн (6.1.-график).

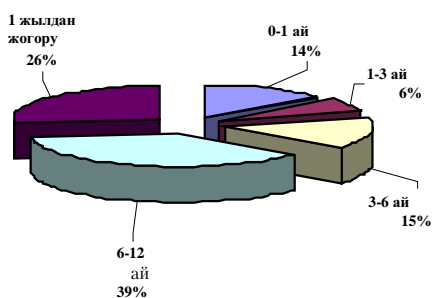
6.1-график. Коммерциялык банктардын кредит портфели

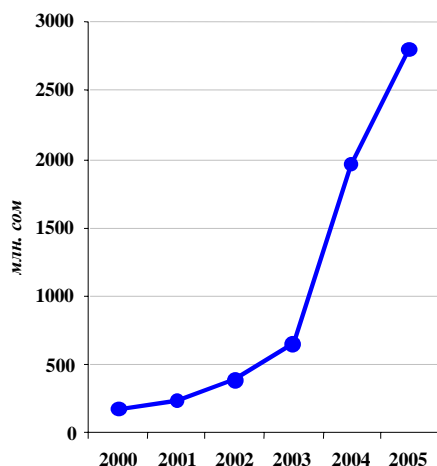
6.2-график. Экономика тармактарын кредиттөө

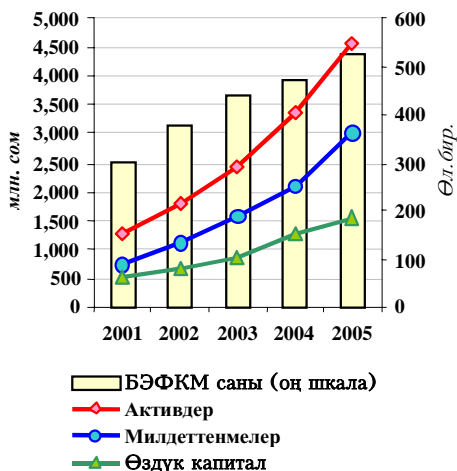
6.3-график. Кредиттердин мөөнөттөр боюнча түзүмү

6.4-график. Узак мөөнөттүү кредиттердин өсүш арымы

6.5-график. Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин активдеринин, милдеттенмелеринин жана өздүк капиталынын динамикасы

Жалпы кредиттик портфелде эң чоң салыштырмалуу салмак соодага - 43,7 пайыз жана курулушка - 17,3 пайыз туура келет. Андан ары өнөржайы жана ипотека ээлейт- алар тиешелүүлүгүнө жараша 12,8 жана 10,6 пайызды түзөт. Өлкөнүн чогуу алгандагы ИДПсында эң чоң салыштырмалуу салмакты ээлеген экономика тармактарынын ичинен берилген кредиттердин эң азы транспорт жана байланышка, айылчарбасына, даярдоо жана кайра иштетүү тармактарына бөлүнгөн (6.2.-графикти караңыз). Бирок бул тармактарды башка финансы-кредиттик мекемелер жигердүү кредиттөөгө алууда.

Кредиттердин узартылган мөөнөттөрү, эрежедегидей эле экономиканы андан ары өнүктүрүүгө жана банк тутумунун турукташуусуна карата банктардын оң күтүүлөрүн тастыктайт. Эгерде коммерциялык банктардын кредиттеринин түзүмүн алардын мөөнөттүүлүгү боюнча кароого ала турган болсок, узак мөөнөткө берилген кредиттердин көлөмү азырынча бир аз эле өлчөмдө экендигин жана алардын үлүшү кредиттөөнүн жалпы көлөмүндө болгону 26,6 пайызды гана түзөрүн көрүүгө болот (6.3.-график). Ошондой болсо да, акыркы жылдары узак мөөнөткө берилген кредиттердин үлүшү берилген кредиттердин агымынын жалпы көлөмүндө өсүшкө карай ишенимдүү ык койгондугун байкоого болот (6.4.-график).

Банктардын капиталынын өлчөмүнүн жана тартылган депозиттердин көлөмүнүн көбөйүп бара жаткандыгынан улам, банктардын ээлигинде турган бир кыйла натыйжалуу пайдаланылган активдерге жайгаштырууну талап кылган ресурстар өсүүдө, бул албетте, кредиттик салымдар түрүндө акча каражаттары жумшалган тармактарда өсүштүн артышына түрткү бербей койбойт.

Банктардын иш чөйрөсүн кеңейтүү активдер сыяктуу эле милдеттенмелердин олуттуу өсүшүнө алып келгендиктер Улуттук банк банктардын капиталынын (өздүк каражаттарынын) жетиштүүлүгүнө өзгөчө көңүл буруп келет. Анткени бул, банк тутумунун туруктуу өсүшүнүн жана иш чөйрөсүн кеңейтүүнүн жана келип чыгышы мүмкүн болгон тобокелдиктерди алдын алуунун өзөгү болуп саналат. Ушуга байланыштуу Улуттук банк тарабынан банктардын капиталын 100 млн. сомго чейин көбөйтүү жагында көрүлгөн аракеттер өз учурунда кабыл алынган зарыл чаралардан болуп саналат. Мына ушул көрүлгөн иш аракеттер коммерциялык банктарга кардарларга берилген кредиттердин суммасынын өлчөмүн көбөйтүүгө өбөлгө түзөт.

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелер. Реалдуу сектордун кредиттик ресурстарга болгон керектөөсү бир кыйла жогору. Анын ордун толтуруунун булактарынан болуп банктардан тышкары, реалдуу сектордун ичинде ишканалардын бири-бирин өзара кредиттөөсү жана банктык эмес финансы секторунун, айрыкча микрокредиттик уюмдардын ресурстары саналат.

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин активдери 4 573,8 млн. сомду же ИДПга карата 4,6 пайызды түзүү менен өткөн 2004-жылга салыштырганда 36 пайызга жогорулаган. Өздүк капитал 24,5 пайызга өскөн. Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин милдеттенмелери 2005-жылдын акырына карата 3 011,6 млн. сомду түзгөн жана 42,9 пайызга өскөн (6.5.-график).

Берилген бардык кредиттер мамлекеттик эмес секторго багытталган, ошондой эле жеке адамдарга жана капиталдык ижарага займдар катары берилген.

Тармактар боюнча алганда кредиттердин түзүмү дээрлик өзгөргөн эмес - банктык эмес финансы-кредиттик мекемелер тарабынан займдардын 53,4 пайызын айылчарбасы пайдаланса, 29,5 пайызы соодага берилген (ҮҮҮ бөлүктүн 3.2.4-графикин караңыз). Курулушка жана туракжай сатып алууга займдар эки эсеге өскөн, ал эми өнөржайга багытталган кредиттер тескерисинче, 42,5 пайызга кыскарган.

Кредиттөө мөөнөттөрү боюнча эң чоң салыштырмалуу салмакты (51,4 пайыз) мөөнөтү 1 жылдан 3 жылга чейинки ортомөөнөттүк кредиттер ээлеп келүүдө. Кыска мөөнөттүү жана узак мөөнөттүү кредиттер тиешелүүлүгүнө жараша, 33,6 жана 154,1 пайызды түзгөн. Башкача айтканда, узак мөөнөттүү кредиттердин үлүшү, банктык сектордогудай эле анчалык алгылыктуу эмес.

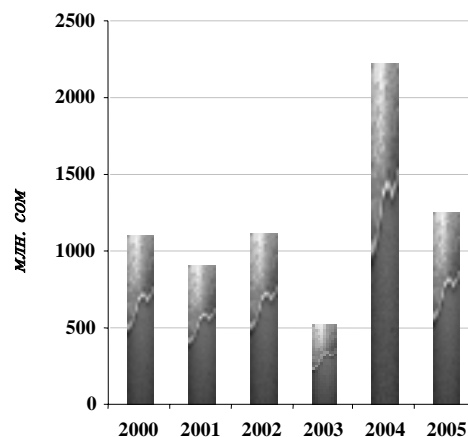
Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин капиталы өсүш тенденциясын сактап турууда жана андан ары сактала бермекчи, ага калайык-калктын финансылык ресурстарга жеткиликтүүлүгүн камсыз кылууга багытталган микрокаржылоону өнүктүрүүнүн Орто мөөнөттүк стратегиясы өбөлгө түзүп берет.

Финансы секторунун дагы бир маанилүү сегментинен болуп, баалуу кагаздар рыногу саналат (фондулук рынок). Бул финансы сегментинин өнүгүүсүнө баа берүү бирдей эмес болгон. Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногунун өнүгүүсүнүн алкагында корпоративдик баалуу кагаздар рыногунун өнүгүүсүнүн жетишсиздиги өзгөчө билинүүдө. Бирок, ошого карабастан, финансы рыногунун бул сегментинде да кандайдыр бир жылыштар бар.

2005-жылдын жыйынтыгы боюнча фондулук рынокто соода аянтчаларында келишилген бүтүмдөрдүн жалпы көлөмү 1,6 млрд. сомду түзгөн, бул 2004-жылдын ушул эле көрсөткүчүнөн 36 пайызга аз, бирок 2000-2003-жылдардын көрсөткүчүнөн 50 пайызга артып турат.

Республиканын негизги соода аянтчасынан болуп Кыргыз фондулук биржасы саналат, 2005-жылы тооруктардагы көлөм 1,25 млрд. сомго жеткен, бул республикадагы баалуу кагаздар менен соода кылуунун жалпы көлөмүнүн 78 пайызын түзүү менен¹ өткөн жылдагыга караганда 43,6 пайызга кыскарган (2004-жылы тооруктардын көлөмү 2,21 млрд. сомду түзгөн) (6.6-график).

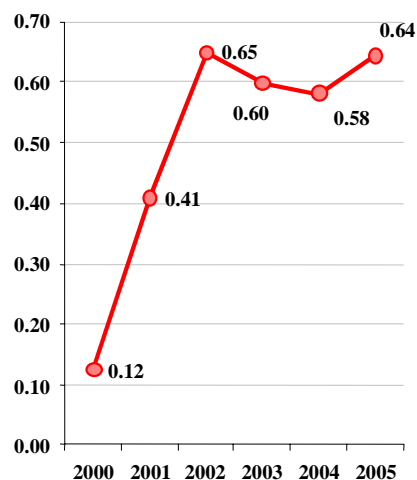
6.6.-график. Кыргыз фондулук биржасындагы тооруктардык көлөмүнүн динамикасы

6.7-график. Инвестициялык фонддордун активдеринин, кирешелеринин жана инвестицияларынын динамикасы

6.8-график. Финансы ишкердигинин ИДПга салымы, пайыздар

¹ КФБдан тышкары фондулук рынокто лицензияланган эки тооруктарды уюштуруучу иш алып барат.

Инвестициялык фонддордун ишинин көрсөткүчү мурдагыдай эле, республиканын экономикасына анчалык деле таасир тийгизбегендигин чагылдырууда. ИДПга карата 2005-жылы активдер жана инвестициялар тиешелүүлүгүнө жараша, 0,017 жана 0,014 пайызды түзгөн. Инвестициялык фонддордун өлкөнүн кирешелерине карата мурда да бир кыйла төмөн болгон кирешелеринин көрсөткүчү 34,4 пайызга кыскаруу менен ИДПга карата 0,001 пайызды түзгөн. Инвестициялык фонддордун активдердин жана инвестициялардын бир азга жогорулоосуна карабастан, бүтүндөй акыркы беш жыл ичинде инвестициялык фонддордун жигердүүлүгү төмөндөөдө.

6.1-таблица. Инвестициялык фонддордун макроэкономикалык көрсөткүчтөргө карата мамилеси

(жыл акырына карата) (млн. сом)

	2001	2002	2003	2004	2005
Активдер	23.8	21.8	16.1	14.8	17.1583
Активдер, ИДПга карата %	0.032	0.029	0.019	0.016	0.017
Кирешелер	5.3	1.1	1.4	1.5	1.0
Инвестициялык фонддордун кирешелери, ИДПга карата %	0.007	0.001	0.002	0.002	0.001
Инвестициялык фонддордун инвестициялары	36.8	14.8	11.2	12.2	14.2623
Инвестициялык фонддордун инвестициялары, ИДПга карата %	0.050	0.020	0.013	0.013	0.014
Инвестициялык фонддордун калктын жан башына инвестициялары	7.4	3.0	2.2	2.4	2.8

Банк секторунун жана банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин өнүгүүсүнө эриш-аркак сактык рыногун реформалоону ылдамдатуу зарыл. Жалпы көрсөткүчтөрдүн 2004-жылдагы прогрессивдүү өсүшүнө карабастан өткөн жылы сактык уюмдардын ишинин натыйжасы акыркы эки жылдын көрсөткүчүнө салыштырмалуу бир азга төмөн болгон.

Мында, ИДПга карата сактык компаниялардын активдери, ошондой эле сактык төлөмдөрү 2005-жылдын акырына карата тиешелүүлүгүнө жараша, 0,29 жана 0,11 пайызды түзгөн. Сактык уюмдарына төлөмдөрдүн келип түшүүсү 2004-жылдагыга салыштырганда 38,5 пайызга төмөндөгөн жана бул көрсөткүч акыркы беш жыл ичиндеги эң төмөн болуп калган (6.2-таблица). Калктын жан башына карата сактык төлөмдөр 2005-жылы 56,5 сомду (өткөн жылдагыга карата төмөндө 12,3 пайызды) түзгөн.

6.2-таблица. Сактык уюмдардын ишкердигинин көрсөткүчтөрүнүн макроэкономикалык көрсөткүчтөргө карата мамилеси

(жыл акырына карата) (млн. сом)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Активдер млн. сом	124.90	132.20	176.20	339.45	335.39	291.6
Активдер, ИДПга карта %	0.19	0.18	0.23	0.40	0.36	0.29
Сактык төлөмдөрдүн келип түшүүсү, млн. сом	149.90	131.10	143.00	154.90	171.08	105.2
Сактык төлөмдөрдүн келип түшүүсү, ИДПга карата %	0.23	0.18	0.19	0.18	0.18	0.11
Калктын жан башына карата сактык төлөмдөрдүн келип түшүүсү	25.45	26.73	35.35	67.39	64.37	56.45
Сактык төлөмдөр / сактык төлөп берүүлөр	2.90	1.90	2.30	2.60	5.63	2.51

Финансы ишкердигинин кошумча нарк боюнча чогуу алгандагы ИДПга салымына талдоо жүргүзүүдө экономикадагы финансы ортомчулугунун деңгээли өткөн жылдагыга салыштырганда 3,4 пайызга өскөндүгүнө карабастан дээрлик төмөн бойдон калгандыгын байкоого болот (6.8-график). Акча каражаттарын мобилизациялоо жана жайгаштыруу боюнча алдынкы орунду, мурдагыдай эле банк сектору ээлөөдө.

VII. АТАЙЫН МАСЕЛЕЛЕР

Төлөм системасын өнүктүрүүнүн Мамлекеттик программасынын жүзөгө ашырылышынын жүрүшү жөнүндө маалымат

Өлкөнүн банк тутумунун жана финансы рынокторунун ишинин натыйжалуулугу, төлөмдөрдүн өткөрүлүшүнүн тездиги, алардын автоматташтырылышынын деңгээли жана эсептешүү системасынын ишенимдүүлүгү анын ишинин натыйжалуулугуна баа берүүнүн негизги критерийинен болгон өлкө иштеп турган төлөм системасынын деңгээлине, ошондой эле эсептешүү операцияларын жүргүзүүдө орун алышы мүмкүн болгон тобокелдиктерди жөнгө салуунун деңгээлине түздөн-түз байланыштуу.

Белгилүү болгондой эле, учурда экономикада нак акча каражаттарын пайдалануунун басымдуулугу, тиешелүү инфраструктуранын начар өнүккөндүгүнөн улам республиканын региондорунун жигердүүлүгүнүн төмөндүгү орчундуу проблема бойдон калууда.

Мындан тышкары, эмгек акыларды, пенсияларды жана жөлөкпулдарды төлөөлөр, бюджетке түшүүлөр мурдагыдай эле нак акча каражаттары менен жүзөгө ашырылууда. Бул бүтүндөй мамлекет үчүн олуттуу финансылык жана убакыт боюнча сарптоолорду талап кылууда.

Жогоруда белгиленгендердин бардыгы финансылык агымдардын жана салык төлөөчүлөрдүн каражаттарына, бюджеттик төлөмдөрдүн жүзөгө ашырылышына контролдуктун ачык айкындуулугунун деңгээлинин төмөн экендигин айкын чагылдырат жана бул өз кезегинде мамлекеттин бюджеттик каражаттарынын өз учурунда келип түшүүсүнө жана төлөнүшүнө таасирин тийгизет.

Мына ушул көйгөйлүү маселелерди чечүү жана учур талабына жооп берген интеграцияланган төлөм системасын түзүү аркылуу накталай эмес төлөмдөрдүн үлүшүн арттыруу максатында төлөмдөрдүн ишенимдүү өткөрүлүшүн камсыз кылууга, экономикада накталай эмес төлөмдөрдүн үлүшүн көбөйтүүгө багытталган Мамлекеттик программа кабыл алынган¹.

Мамлекеттик программанын негизги милдеттеринен болуп төмөнкүлөр саналат:

- Финансылык агымдын жылышынын ачык-айкындуулугун камсыз кылуунун, бюджеттик төлөмдөр системасынын ишине контролдукту күчөтүүнүн жана салыктык түшүүлөрдүн жана башка акча каражаттарынын коммерциялык банктардагы эсептери аркылуу бюджетке өз учурунда түшүүсүн камсыз кылуунун эсебинен республиканын бюджетинин киреше жана чыгаша бөлүгүн натыйжалуу пландаштыруу үчүн шарттарды түзүү;

- Акча каражаттарынын айланышына контролдукту күчөтүү жана нак акчалардын көмүскө жүргүртүлүшүнүн үлүшүн азайтуу;

- Эмгек акылардын, пенсиялардын, стипендиялардын, мамлекеттик жөлөкпулдардын жана башкалардын өз учурунда төлөнүшү үчүн борбордо жана региондордо тиешелүү механизмдерди түзүү жана шарттарды камсыз кылуу.

Шаарларда гана эмес Кыргыз Республикасынын айыл жерлеринде жана алыскы райондорунда калайык-калктын банктык кызмат көрсөтүүлөрдөн мүмкүн болушунча жеткиликтүү пайдалануусун камсыз кылуу Мамлекеттик программаны жүзөгө ашыруу боюнча иштин стратегиялык багыты болуп саналат. Банк тутуму өнүгүп жаткан тышкы чөйрөнүн жигердүүлүгү артууда.

Бул жерде, банктар аралык төлөмдөрдү өткөрүүнүн иштеп жаткан системасы тиешелүү деңгээлдеги инфраструктурага жана өткөрүү жөндөмдүүлүгүнө ээ эмес экендигин белгилеп кетүү зарыл. Накталай эмес төлөмдөрдүн көлөмүнүн көбөйүүсү шартында система ири сандагы төлөмдөрдү иштеп чыгууга дарамети жетпей калуусу ыктымалдуулугу да орун алууда.

Дүйнөлүк банктын финансылык колдоосу алдында төрт төлөм системасын сатып алууну жана түзүүнү караган "Төлөм жана банк тутумдарын модернизациялоо" долбоорун жүзөгө ашыруу Мамлекеттик программанын негизги багыттарынын бири болуп саналат:

- Пакеттик клиринг системасы (ПКС) - Кыргыз Республикасында накталай эмес акча жүргүртүлүшүн уюштуруу үчүн эң ыңгайлуу ар түрдүү төлөм каражаттарын (инструменттерин) пайдалануу аркылуу калктын массалык чекене жана утурумдук төлөмдөрдүн иштеп чыгуу каралган система;

- Бирдиктүү банктар аралык процессингдик борбор (БАПБ) - калайык калкка коммерциялык банктардагы өз эсептерин аралыктан туруп тескөөгө алууга өбөлгө түзгөн, төлөм карттарын пайдалануу менен төлөмдөрдү иштеп чыгууга каралган борбор;

¹ "Кыргыз Республикасында накталай эмес төлөөлөр системасын киргизүү жана төлөмдөрдүн натыйжалуу өтүшүн камсыз кылууга жөндөмдүү инфраструктураларды түзүү боюнча 2003-2005-жылдарга иш-чаралардын Мамлекеттик программасы" Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Улуттук банктын 2002-жылдын 31-декабрындагы №916 Биргелешкен токтому менен бекитилген.

• Реалдуу убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы (РУЭГС) - ири суммадагы төлөмдөрдү которуунун натыйжалуу жана тобокелдиксиз иштеген механизм жана финансы рыногуна байланыштуу акча каражаттарын которуунун алгылыктуу тез ыкмасын сунуштаган система.

Жогоруда белгиленген долбоорлор өз ара бири-бирине байланыштуу, ал эми Пакеттик клиринг системасын түзүү алардын бирин жүзөгө ашыруу болуп саналат. Бул системанын колдонууга киргизүү бардык түрдөгү чекене жана утурумдук төлөмдөрдү иштеп чыгууга мүмкүндүк түзөт, мында эң эле коопсуз, ишенимдүү жана алгылыктуу тез ыкмада жүзөгө ашырган бир төлөмдүн наркы эң эле төмөн жана алар калайык-калкка ишканаларга коммуналдык кызматтарды сунуштаган мекемелерге сунушталуу менен жаңы, учур талабына жооп берген төлөм каражаттарын өркүндөтүүгө өбөлгө түзөт. Ал майда электрондук төлөмдөр (мисалы, кредиттик тапшырмалар, утурумдук төлөмдөр, тике дебит-төө операциялары, төлөм карточкалар) үчүн пайдаланылган төлөм каражаттары боюнча клирингди жана эсептөөлөрдү олуттуу жакшыртат жана кагаз жүзүндөгү төлөм каражаттарын жана нак акчаларды пайдаланууну азайтат.

Пакеттик клиринг системасынын катышуучуларына жана суб-катышуучуларына (коммерциялык банктардын, Улуттук банктын областтык башкармалыктарынын, Борбордук казыналыктын, салык жана бажы органдарынын областтык бөлүмдөрүнүн, республиканын Социалдык фондунун, калкка коммуналдык кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштаган ишканаларынын өкүлдөрүнө) маалымат берүү максатында Кыргыз Республикасынын региондорунда "Кыргыз Республикасында чекене жана утурумдук төлөмдөр рыногун өнүктүрүүнүн келечектери" темасында атайын семинарлар өткөрүлгөн.

Бул семинарларда чекене жана утурумдук төлөмдөр рыногун өнүктүрүүнүн учурдагы абалына, келечегине, ага тиешелүү негизги аныктамаларга түшүндүрмөлөрдү берүү маселелери, ошондой эле төлөмдөрдү өткөрүүдө пайдаланылган төлөм каражаттарына, рынок катышуучуларына тиешелүү маселе каралган.

Бирдиктүү банктар аралык процессингди борборду түзүү Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын төлөм карттарынын пайдалануу менен банктык кызмат көрсөтүүлөр сунуштоо жагындагы ишинин координацияланышын жана аларды бул багыттагы демилгелеринин колдоого алынышын камсыз кылат. Башкача айтканда, банктардын кардарларына өз эсептерин аралыктан туруп тескөөгө мүмкүнчүлүк берип системада колдонууга чыгарылган карттарды пайдалануу менен республиканын бардык региондорундагы соодалык жана сервисттик түйүндөрүндө орнотулган банкоматтар аркылуу операцияларды жүргүзүүгө өбөлгө түзөт.

Учурда, жогоруда аталган системаларды сатып алуу боюнча эл аралык ачык тооруктар өткөрүлүп жеңүүчү деп таанылган компаниялар менен контракттар түзүлүп тиешелүү жабдууларды жана программалык камсыздоолорду берүүлөр ишке ашырылган.

Республиканын бүтүндөй аймагы боюнча төлөм карттарын кабыл алуу жана тейлөөнү жүзөгө ашырган инфраструктураларды өнүктүрүү максатында 11 коммерциялык банк тарабынан "Банктар аралык процессинг борбору" (БПБ) жабык акционердик коому - өз алдынча иш алып барган юридикалык жак түзүлгөн. Улуттук банк акциялардын контролдук топтомуна ээлик кылуу аркылуу бул юридикалык жактын уставдык капиталына финансылык катышуу жагын карайт жана бул Кыргыз Республикасында Бирдиктүү банктар аралык процессингдик борборду түзүү долбоорунун ийгиликтүү жүзөгө ашырылышына түрткү берет. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ЖАК "БПБ" катышуусу банктардын активдеринин өлчөмүнө көзкарандысыз бардык коммерциялык банктардын инфраструктурасынан бирдей жана адилеттүү шарттарда пайдаланууга мүмкүнчүлүк ачып, монополияга каршы жөнгө салуу принциптерин камсыз кылат. Учурда бул юридикалык жактын уставы бекитилип, Директорлор кеңеши жана текшерүү комиссиясы шайланган.

Төлөм системасында тобокелдиктерди басаңдатуу, эсептешүүлөрдүн ыкчам жүзөгө ашырылышын арттыруу, коммерциялык банктар менен эсептешүүлөр учурунда ликвиддүүлүктү тескөө боюнча механизмдерди сунуштоо жана реалдуу убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасын колдонууга киргизүү аркылуу финансы рыногун тейлөөгө алган соода системалары менен тыгыз интеграциялануу мүмкүнчүлүгүн карайт.

Дүйнөлүк банктын жол-жоболоруна ылайык долбоор боюнча тендердик комиссия тендердик сунуштардын системанын техникалык мүнөздөмөлөрүнүн талаптарына ылайык келүүсүн анализдөөдөн өткөргөн. Учурда, Дүйнөлүк банктын кароосуна коюу үчүн акыркы баалоо отчетунун долбоору даярдалууда.

Жогоруда белгиленген системаларды ишке киргизүү банктык кызмат көрсөтүүлөр рыногунда жалпы чекене жана утурумдук төлөмдөр боюнча накталай эмес эсептешүүлөргө өтүү үчүн ыңгайлуу жана рынокто атаандашуу шартын түзүүгө түрткү берет.

Мамлекеттик программанын талаптарын аткаруу максатында Улуттук банк төлөмдөрдүн өтүү мөөнөтүн кыскартууга жана накталай эмес төлөмдөрдүн үлүшүн арттырууга багытталган бир катар ишчараларды жүзөгө ашырган. Алсак, 2003-жылы төлөм системасында электрондук төлөм документтерин пайдаланууга өтүү иштери бүткөрүлгөн. Бул, төлөмдөрдү өткөрүү үчүн тарифтерди төмөндөтүүгө

шарт түзгөн. Электрондук төлөм документтерине өтүүгө байланыштуу 2004-жылы Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Улуттук банк тарабынан "Кыргыз Республикасынын төлөм системасында төлөмдөрдү өткөрүү мөөнөттөрү жана аларды бузууга жол бергендердин жоопкерчиликтери тууралуу" Биргелешкен токтому бекитилген, буга ылайык төлөмдөрдү өткөрүү мөөнөтү беш күндөн эки банк күнүнө чейин кыскартылган.

Төлөм системасынын жаңы компоненттерин түзүү зарылчылык болуп саналат, бирок, республиканын экономикасында накталай жана накталай эмес акча жүгүртүлүшүнүн аралыгындагы оптималдуу катышка жетишүү үчүн жетиштүү шарт болуп саналбайт. Мына ошондуктан, Мамлекеттик программанын жүзөгө ашырылышы министрликтердин, мамлекеттик комиссиялардын, ведомстволордун, шаардык жана райондук администрациялардын, ошондой эле инфраструктураларды өнүктүрүү жагында жоопкерчиликтерди бөлүштүрүү боюнча макулдашылган чечимдерди борбордо жана региондордо төлөм кызмат көрсөтүүлөрүн сунуштоо боюнча атаандаштык чөйрөсүн түзүү жана төлөм кызмат көрсөтүүлөрүнө баа белгилөөдө макулдашылган принциптерди кабыл алууга тийиш болгон башка уюмдардын жана жеке ишкерлердин биргелешип катышуусунда жүзөгө ашырылууга тийиш.

Мына ушул максатта 2005-жылдын 30-декабрында Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Улуттук банктын Биргелешкен токтому менен Мамлекеттик программанын негизги багыттарын 2008-жылга чейинки мезгил аралыкта жүзөгө ашыруу боюнча ведомстволор аралык комиссия түзүлүп, анын иш-планы бекитилген².

Мамлекеттик программанын иш-чараларын жүзөгө ашыруу боюнча ведомстволор аралык комиссия Кыргыз Республикасынын вице-премьер-министрдин жетекчилиги алдында министрликтердин жана ведомстволордун жетекчилеринин деңгээлинде түзүлгөн.

Мамлекеттик программаны жүзөгө ашыруу боюнча иштин жүрүшүнө бирдиктүү контролдукту камсыз кылуу жана аны координациялоо ведомстволор аралык комиссияны түзүүнүн негизги максаты. Бул комиссиянын отурумдары иш-аракеттердин белгиленген матрицаларына ылайык чейрек сайын жүргүзүлүп турат. Отурумдарда Мамлекеттик программанын негизги багыттарын жүзөгө ашыруу боюнча кабыл алынган, жогоруда белгиленген Пландын жүзөгө ашырылышынын жүрүшү жөнүндөгү отчеттор комиссиянын бардык катышуучулары тарабынан каралуу менен экономикада накталай эмес эсептешүүлөргө өтүүнү уюштурууда келип чыккан проблемаларга тиешелүү чечимдер кабыл алынат.

Бекитилген токтомго ылайык 2008-жылга чейинки мезгил аралыгында утурумдук жана бюджеттик төлөмдөрдү, ошондой эле бюджеттик кызматкерлердин эмгек акыларын областтык жана региондук деңгээлде коммерциялык банктардагы эсептер арыклуу төлөөгө өтүү жүзөгө ашырылат. Ал эми Ведомстволор аралык комиссия, өз кезегинде бардык министрликтердин жана ведомстволордун, ошондой эле калкка утурумдук кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштаган корпорациялардын координацияланган, натыйжалуу ишин камсыз кылууга тийиш.

Ошентип, жаңы төлөм системаларын ишке киргизүү, ал эми учурда иштеп жаткандарын модернизациялоо ири көлөмдөгү операцияларды ишенимдүү, коопсуз жана үнөмдүү иштеп чыгууга өбөлгө түзүп, калайык-калктын банктык кызмат көрсөтүүлөрдөн пайдалануусун алда канча жакшыртууга шарт түзөт. Учурда иштеп жаткан төлөм системаларын модернизациялоо процесси тынымсыз өнүгүү жолуна ык койгон экономиканын жаңы керектөөлөрүн жана мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен жүзөгө ашырылат. Ушуга байланыштуу Улуттук банктын бул багытта жүргүзүп жаткан иши төлөмдөрдү жана эсептешүүлөрдү өткөрүү технологияларын өркүндөтүүгө, ошондой эле төлөм системасынын ишин жөнгө салган ченемдик базаларды өркүндөтүү менен жаңылап турууга багытталат.

² "Мамлекеттик кызматкерлерге жана бюджет чөйрөсүндө иштеген башка кызматкерлерге эмгек акыларды, пенсияларды жана социалдык жөлөкпулдарды төлөөнү, коммуналдык кызмат көрсөтүүлөр үчүн төлөөлөрдү, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Социалдык фондуна камсыздандыруу төлөмдөрүн топтоону, Кыргыз Республикасындагы салыктык жана бажы төлөмдөрүн накталай эмес формада жүргүзүүгө этап-этабы менен өтүү боюнча координацияланган иш-аракеттер планы".

СОДЕРЖАНИЕ

ВВЕДЕНИЕ	49
I. СОСТОЯНИЕ ФИНАНСОВО-КРЕДИТНОЙ СИСТЕМЫ	50
II. СОСТОЯНИЕ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ	52
2.1. Структура банковской системы	52
2.2. Риски	57
2.2.1. Кредитный риск	57
2.2.2. Риск ликвидности	59
2.2.3. Риск концентрации	60
2.3. Адекватность капитала	63
2.4. Финансовые результаты	64
2.5. Показатели финансового посредничества	66
III. НЕБАНКОВСКИЕ ФИНАНСОВО-КРЕДИТНЫЕ УЧРЕЖДЕНИЯ	69
3.1. Состояние системы небанковских финансово-кредитных учреждений	69
3.2. Структура и динамика кредитного портфеля	70
3.3. Основные риски	71
IV. ПЛАТЕЖНАЯ СИСТЕМА	72
4.1. Банковские продукты, тарифы и услуги	72
4.2. Наличные и безналичные обороты	74
V. СОСТОЯНИЕ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА	81
5.1. Домашние хозяйства	81
5.1.1. Обязательства перед финансово-кредитными учреждениями	81
5.1.2. Сбережения населения	82
5.2. Корпоративный сектор	83
5.2.1. Обязательства перед финансово-кредитными учреждениями	83
5.2.2. Состояние дебиторской и кредиторской задолженности	84
5.2.3. Финансовые результаты	85
VI. ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ	86
VII. СПЕЦИАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ	91

ВВЕДЕНИЕ

Во втором полугодии 2005 года в банковской системе республики наблюдается устойчивый рост. Увеличиваются объемы кредитования реального сектора экономики, растет показатель финансового посредничества банковской системы. При этом значительный запас ликвидности и высокий уровень адекватности капитала коммерческих банков свидетельствуют о наличии потенциала для дальнейшего развития банковской системы.

Наблюдается оживление на рынке депозитов и банковских кредитов, что свидетельствует о положительных ожиданиях банков в отношении дальнейшего развития экономики и является фактором, характеризующим стабильность банковской системы. Однако, структура депозитной базы коммерческих банков создает потенциальные ограничения для развития долгосрочного кредитования. Высокий уровень долларизации кредитного портфеля и банковских депозитов повышает уязвимость деятельности коммерческих банков от влияния внешнего воздействия.

Положительные тенденции сохраняются и в секторе небанковских финансово-кредитных учреждений, в частности, продолжается рост кредитного портфеля, свидетельствующий о высоком спросе на кредитные ресурсы со стороны домашних хозяйств, малого и среднего бизнеса. Однако, отмечается замедление роста доходности операций сектора небанковских финансово-кредитных учреждений, что является следствием высокой концентрации деятельности организаций данного сектора в кредитовании некоторых отраслей экономики и связанных с этим рисков.

Стабильность банковской системы, рост реальных доходов населения отражается также в устойчивой тенденции увеличения объемов вкладов населения и кредитования сектора домашних хозяйств, что также говорит в пользу укрепления доверия к банковской системе.

Увеличиваются объемы безналичных оборотов, однако, устойчивый рост спроса на деньги и недостаточный уровень развития инструментов проведения безналичных платежей обусловили увеличение наличных денег в обращении. Тем не менее, темпы роста наличных денег сократились.

Таким образом, повышение устойчивости банковской системы, укрепление капитальной базы коммерческих банков, рост объемов кредитования реального сектора экономики, активизация деятельности банков на рынке депозитов, расширение спектра и улучшение качества банковских и платежных услуг, являются положительными составляющими для развития и роста экономики республики.

* * * * *

В разделе "Специальные вопросы" представлена информация о ходе реализации проектов модернизации платежной системы Кыргызской Республики.

I. СОСТОЯНИЕ ФИНАНСОВО-КРЕДИТНОЙ СИСТЕМЫ

По итогам второго полугодия 2005 года продолжается рост активности финансово-кредитных учреждений¹.

В 2005 году совокупные активы финансово-кредитной системы по сравнению с 2004 годом выросли на 28,4 процента, причем более высокие темпы пророста данного показателя наблюдаются по небанковским финансово-кредитным учреждениям (НФКУ).

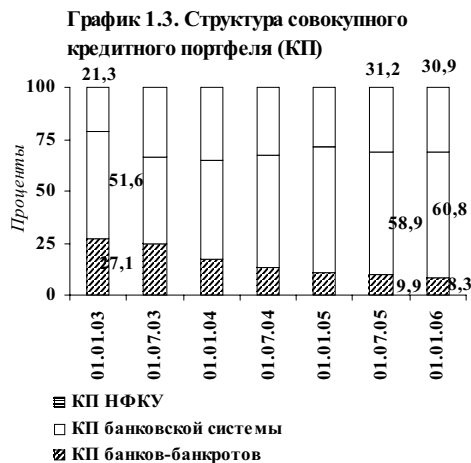
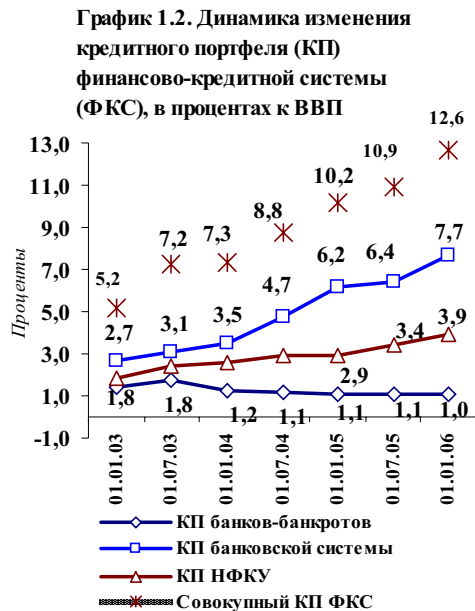
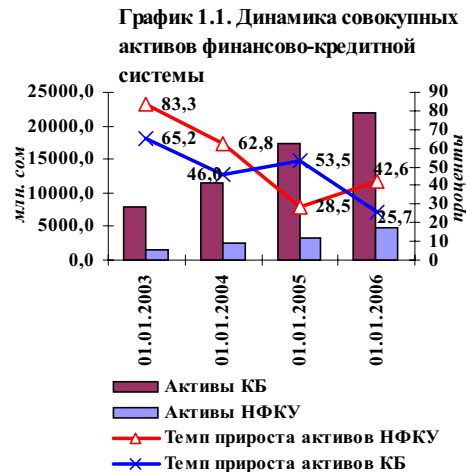
Несмотря на значительное расширение спектра услуг, предоставляемых финансово-кредитными учреждениями, основной составляющей их работающих активов остаются кредиты.

Показатель финансового посредничества, определяемый как отношение совокупного кредитного портфеля к валовому внутреннему продукту (ВВП)², вырос по сравнению с аналогичным периодом прошлого года и составил 12,6 процента (см. график 1.2). Отмеченный рост уровня финансового посредничества связан, главным образом, с ростом кредитного портфеля банковских учреждений. Темпы прироста кредитов банковской системы и НФКУ составили 23,5 и 18,7 процента, соответственно.

Банковская система продолжает занимать доминирующее положение в финансово-кредитной системе (график 1.3), и по итогам второго полугодия 2005 года ее доля достигла 60,8 процента в совокупном кредитном портфеле финансово-кредитной системы.

Исходя из анализа динамики отношения объема резервов на покрытие потенциальных потерь и убытков (РППУ) к объему кредитов банковской системы и НФКУ, отмечается некоторое ухудшение качества кредитного портфеля НФКУ (см. график 1.4.). Так, доля РППУ в кредитном портфеле коммерческих банков снизилась с 8,3 до 7,4 процента во втором полугодии 2005 года, а в секторе НФКУ уровень РППУ по итогам второго полугодия значительно вырос, составив 3,2 процента.

На графике 1.5 представлена так называемая "роза" средневзвешенных процентных ставок по кредитам, выданным коммерческими банками (в национальной и иностранной валютах) и небанковскими финансово-кредитными

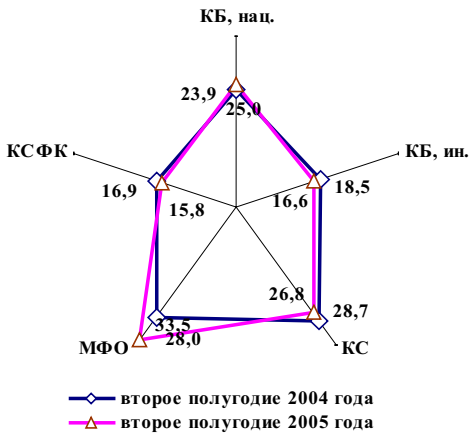
¹ В качестве анализируемых показателей финансово-кредитной системы здесь рассматриваются показатели действующих коммерческих банков и небанковских финансово-кредитных учреждений, лицензируемых НБКР.

² В расчетах использована величина номинального ВВП итогам 2005 года.

График 1.4. Уровень специального РППУ в кредитных портфелях банковской системы и НФКУ

График 1.5. "Разброс" средневзвешенных процентных ставок по кредитам различных ФКУ, (%)

Примечание: КБ, нац. - коммерческие банки, национальная валюта, КБ, ин. - коммерческие банки, иностранная валюта, КС - кредитные союзы, МФО - микрофинансовые организации, КСФК - Кыргызская сельскохозяйственная финансовая корпорация.

ми учреждениями³, которая в определенной степени дает возможность оценить уровень и направление изменения стоимости кредитных ресурсов. По итогам второго полугодия 2005 года, по сравнению с аналогичным периодом прошлого года, наблюдается снижение средневзвешенных процентных ставок по кредитам коммерческих банков в иностранной валюте, кредитных союзов и КСФК. Рост средневзвешенной процентной ставки по сравнению с аналогичным периодом прошлого года отмечен по кредитам микрофинансовых организаций, составивший 5,5 процентных пункта, и по кредитам коммерческих банков в национальной валюте - 0,9 процентных пункта.

В целом в течение последних нескольких лет наблюдается небольшое снижение в динамике процентных ставок по кредитам, однако, они по-прежнему остаются на весьма высоком уровне, что ограничивает доступ к заемным ресурсам со стороны хозяйствующих субъектов. Данная проблема имеет комплексный характер и требует развития конкуренции на рынке кредитования, формирования законодательных норм, снижающих транзакционные издержки по выдаче кредитов, совершенствования системы отчетности и соблюдения требований прозрачности деятельности компаний-заемщиков. Необходимо также принимать во внимание оценку банками возможных рисков, связанных с заемщиками, в том числе внешних рисков, характеризующих политическую и экономическую ситуацию в республике.

Таким образом, состояние финансово-кредитной системы Кыргызстана в текущем периоде характеризуется:

- продолжением динамики роста показателя финансового посредничества, причем значительное увеличение темпа прироста данного показателя наблюдается по банковской системе;
- общей тенденцией снижения средневзвешенных процентных ставок по кредитам, хотя и незначительного;
- ухудшением некоторых качественных характеристик кредитного портфеля НФКУ.

³ На графике 1.5. не отражены средневзвешенные ставки по кредитам ломбардов. По итогам 2005 года данный показатель составил 153,6%, по итогам 2004 года - 162,1%.

II. СОСТОЯНИЕ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ

2.1. Структура банковской системы

Банковская система Кыргызстана во второй половине 2005 года была представлена 19-ю финансово-кредитными учреждениями (включая Расчетно-сберегательную компанию и филиал Национального банка Пакистан), в их числе 14 банков с иностранным участием в капитале, из них в 9 банках иностранное участие составило более 50 процентов. Все указанные банковские учреждения являются универсальными.

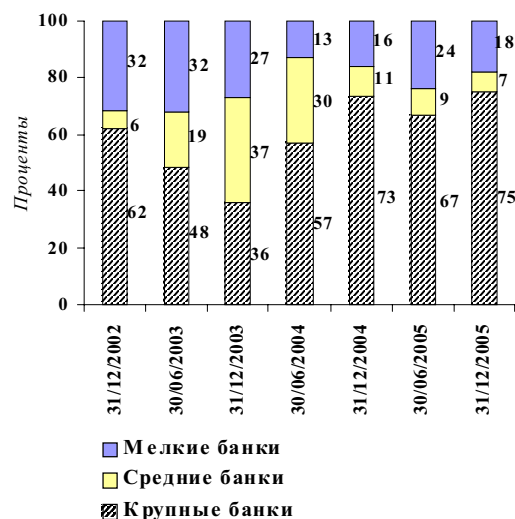
30 декабря 2005 года выдана лицензия еще одному коммерческому банку со 100-процентным участием иностранного капитала, который начал осуществлять свою деятельность с января 2006 года.

Во второй половине 2005 года в целом по банковской системе наблюдается устойчивая динамика роста, сменившая период стагнации в первой половине года.

Анализ структуры банковской системы (график 2.1.1.) с точки зрения сегмента рынка, занимаемого группами "крупных", "средних" и "мелких" банков⁴, свидетельствует о повышении концентрации рыночной доли банков из категории "крупные". При этом доля как "средних", так и "мелких" банков в отчетном периоде сократилась.

Необходимо отметить, что сегмент "крупных" банков представлен двумя банками, занимающими 75 процентов рыночной доли (из них 48 процентов принадлежит самому крупному банку в Кыргызской Республике). Эти банки занимают 44,2 процента в совокупных активах банковской системы и 27,6 процента в совокупном кредитном портфеле, а также входят в группу основных участников на рынке депозитов.

График 2.1.1. Изменение структуры банковской системы в разрезе по группам банков

⁴ Для целей анализа настоящего издания под "крупными" банками понимаются банки, доля которых на банковском рынке (усредненная доля в суммарных активах, кредитах, депозитах и капитале) превышает 10%, "средними" банками - от 5% до 10% и "мелкими" банками - менее 5%.

График 2.1.2. Изменение структуры уставного капитала банковской системы

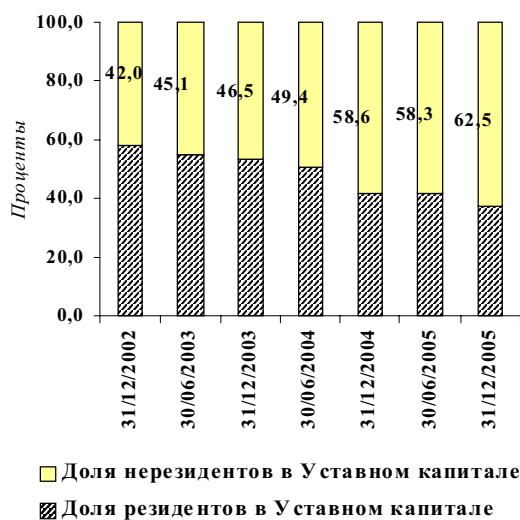
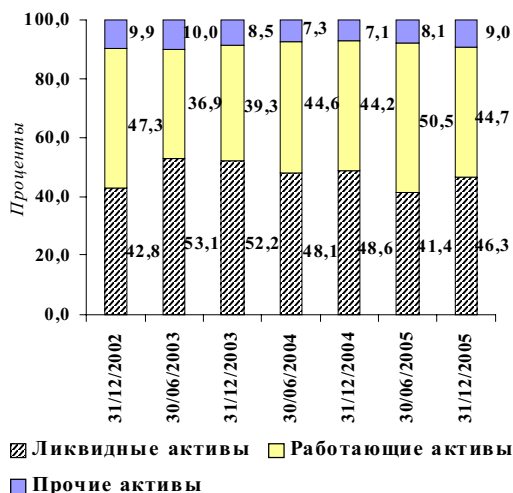

График 2.1.3. Изменение структуры активов банковской системы

В отчетном периоде совокупный капитал банковской системы возрос на 23,7 процента. В основном столь высокий рост капитала был связан с необходимостью выполнения требований НБКР по минимальному размеру капитала (собственных средств), а также в результате расширения объемов деятельности в соответствии со стратегическими планами банков.

Доля иностранного капитала в уставном капитале коммерческих банков составила 62,5 процента (по итогам первого полугодия 2005 года - 58,3 процента, график 2.1.2.), что вызвано дополнительным инвестированием средств в три банка со стороны основных иностранных акционеров. При этом общий темп прироста уставного капитала от нерезидентов в отчетном периоде составил 26,1 процента, от резидентов прирост составил 5,8 процента. Возрастающие доли иностранного капитала говорит о продолжающейся интеграции банковского сектора в международную систему финансовых услуг, что положительно влияет на увеличение спектра оказываемых банками услуг и рост их качества.

Увеличение капитальной базы банков, соразмерное с увеличением активов, говорит о создании достаточного потенциала для дальнейшего развития банковской системы.

Прирост активов банковской системы во втором квартале 2005 года составил 23,9 процента. Рассматривая изменение структуры банковской системы с точки зрения структуры совокупных активов (график 2.1.3.), отметим, что на отчетную дату 45 процентов активов являются работающими⁵.

⁵ Здесь под работающими активами подразумеваются остатки на счетах кредитов, депозитов, ценных бумаг и прочих размещений банков, приносящих доход.

В то же время, несмотря на некоторое снижение, доля ликвидных активов⁶ в совокупных активах банковской системы остается на высоком уровне, что также говорит об имеющемся потенциале для дальнейшего расширения деятельности банков и роста уровня финансового посредничества.

Устойчивый рост (по 1 процентному пункту в каждом полугодии 2005 года) наблюдается по активам из категории "прочие", что в основном обусловлено ростом объемов операций, связанных с куплей-продажей иностранной валюты.

В целях более детального рассмотрения изменений в структуре работающих активов, ниже приводятся: анализ структуры депозитной базы⁷, как основного источника размещаемых ресурсов, а также изменения в кредитном портфеле, как основном виде банковских размещений.

Во втором полугодии 2005 года продолжился рост депозитной базы банковской системы, ее прирост в данный период времени составил 27,6 процента. В структуре депозитов доля депозитов физических лиц не изменилась и на отчетную дату составила 20,5 процента.

До 60,6 процента возросла доля депозитов юридических лиц до востребования (54,8 процента по итогам первого полугодия), при этом срочные депозиты юридических лиц сократились на 5,1 процентных пункта, составив на 31 декабря 2005 года, включительно, 11,8 процента всей депозитной базы. Увеличение доли депозитов до востребования (график 2.1.4.) является позитивным фактором с точки зрения роста доходности текущей деятельности, однако, с другой стороны, значительно сдерживает возможности банков по увеличению средне- и долгосрочного финансирования экономики.

График 2.1.4. Изменение структуры депозитов банковской системы в разрезе сроков привлечения

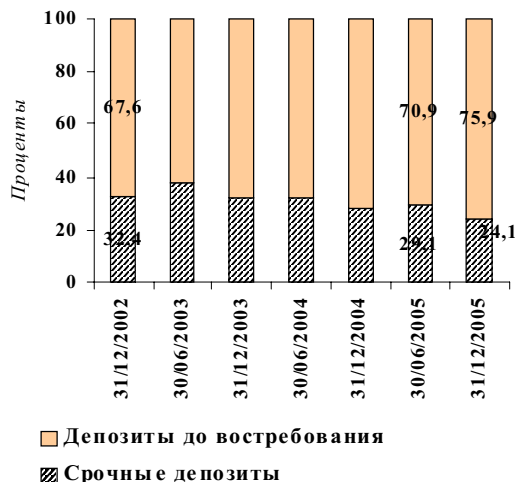

График 2.1.5. Изменение структуры депозитов банковской системы по видам валют

⁶ Ликвидные активы представляют собой средства банков в кассах и на корреспондентских счетах.

⁷ Депозитная база включает депозиты физических и юридических лиц, а также депозиты Правительства и других органов власти.

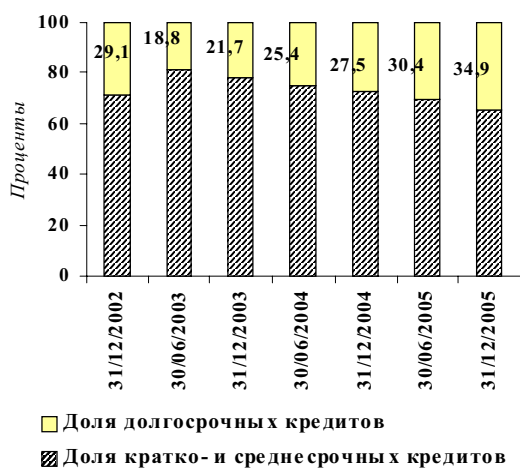
График 2.1.6. Изменение структуры кредитного портфеля банковской системы по видам валют

Уровень "долларизации" депозитной базы банковской системы (график 2.1.5.) составил 73,0 процента и является наибольшим показателем за последние три года. При этом, уровень долларизации депозитов юридических лиц на отчетную дату достигает 79,2 процента. Высокий уровень "долларизации" депозитов предопределяет уязвимость деятельности коммерческих банков от влияния внешних факторов.

Совокупный кредитный портфель банковской системы во втором полугодии 2005 года возрос на 23,8 процента. Значительная доля депозитов в иностранной валюте обуславливает и структуру кредитного портфеля банковской системы, где значительную часть составляют кредиты в иностранной валюте (71,5 процента на конец отчетного периода, график 2.1.6.).

График 2.1.7. Изменение структуры кредитного портфеля банковской системы по срокам размещения

Отмечается рост долгосрочных кредитов⁸: их доля во втором полугодии 2005 года возросла с 30,4 до 34,9 процента, а в абсолютном выражении прирост составил 38,7 процента, что может рассматриваться как один из факторов стабилизации в экономике. Значительный удельный вес все еще продолжают занимать кредиты со сроком менее одного года (65,1 процента), при некотором снижении их доли (см. график 2.1.7).

Для оценки действующих процентных ставок по кредитам рассмотрены такие характеристики, как коэффициент вариации процентных ставок по кредитам, средняя и средневзвешенная ставки по кредитам.

Так, в качестве позитивных факторов отмечается, что: (1) продолжается тенденция снижения средних ставок по кредитам, как в иностранной, так и в национальной валюте, (2) темп сокращения коэффициента вариации показывает сокращение разброса процентных ставок на рынке кредитов и подтверждает усиление конкуренции в этом сегменте банковской деятельности.

⁸ Под долгосрочными кредитами понимаются кредиты, выданные на срок более 1 года.

Кроме того, средневзвешенная ставка по кредитам, как в иностранной, так и в национальной валюте продолжает оставаться ниже средней ставки, что свидетельствует о превышении объема кредитования по ставкам ниже средних над объемом кредитов, выдаваемых по более высоким ставкам (графики 2.1.8, 2.1.9).

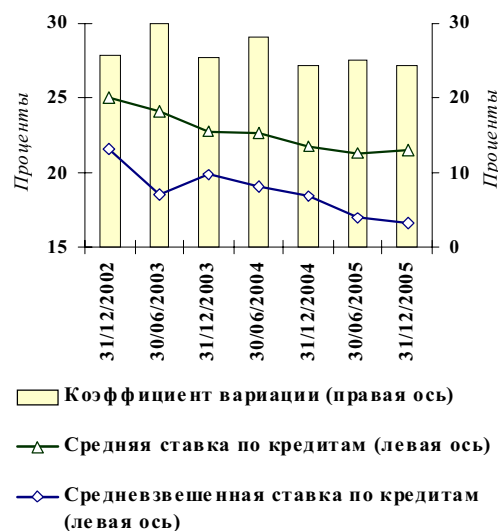
Таким образом, в банковском секторе во второй половине 2005 года наблюдались следующие тенденции:

- значительный рост капитализации банковской системы;
- оживление на рынке привлечения депозитов и, как следствие, возобновление роста кредитного портфеля и активов в целом;
- сохранение высокого уровня "долларизации" депозитной базы банковской системы при высокой доле депозитов до востребования;
- продолжающийся рост удельного веса долгосрочных кредитов в кредитном портфеле клиентам;
- продолжающееся снижение средних процентных ставок по кредитам, вызываемое усилением конкуренции на кредитном рынке.

График 2.1.8. Изменение характеристик процентной ставки по кредитам в национальной валюте (в процентах)

График 2.1.9. Изменение характеристик процентной ставки по кредитам в иностранной валюте (в процентах)

2.2. Риски

2.2.1. Кредитный риск

Кредитный риск является одним из основных рисков, сопровождающих банковскую деятельность. В рамках данного раздела рассматриваются активные операции банков, несущие в себе кредитный риск.

Для оценки качества кредитного портфеля коммерческими банками используется система классификации кредитов⁹, которая дает возможность заранее определить возможный уровень потенциальных убытков от невозврата кредитов и своевременно их компенсировать (сводя к минимуму негативное влияние на капитал) посредством создания соответствующих резервов.

При анализе качества кредитного портфеля наибольшего внимания заслуживают неработающие и просроченные кредиты, отражающие первые признаки ухудшения качества кредитного портфеля. Во второй половине 2005 года наблюдался рост доли неработающих кредитов, в то время как доля просроченных кредитов в кредитном портфеле снижалась (график 2.2.1.1.). Данная динамика свидетельствует о том, что при оценке качества кредитов и финансового состояния заемщиков, помимо количественных, банками использовались также и качественные характеристики (изменение во внешней среде хозяйствования заемщиков, связанное с событиями марта т.г.). При этом, несмотря на некоторое ухудшение качественных характеристик кредитного портфеля банковской системы в отчетном периоде, уровень риска невозврата остается на допустимом уровне.

График 2.2.1.1. Изменение уровня кредитного риска в кредитном портфеле банковской системы

⁹ В целях оценки качества кредитного портфеля принято деление всех кредитов на шесть категорий в зависимости от текущих возможностей клиента выполнять свои обязательства перед банком (приводятся в порядке ухудшения классификации): нормальные, удовлетворительные, под наблюдением, субстандартные, сомнительные и потери. Кредиты трех последних категорий, как имеющие наиболее негативные характеристики с точки зрения возврата выданных средств, принято относить к "неработающим" или "классифицированным". На каждую из шести указанных категорий банк обязан создать соответствующий этой категории резерв, определяемый как процент от суммы задолженности по выданным кредитам.

В качестве одного из факторов, который может оказать влияние на рост/снижение уровня кредитного риска в будущем, можно рассматривать изменение объема кредитов, классифицируемых как кредиты "под наблюдением". Хотя удельный вес таких кредитов во втором полугодии 2005 года существенно снизился (см. график 2.2.1.2), они продолжают занимать весомую долю в общем кредитном портфеле (14,5 процента).

По состоянию на 31 декабря 2005 года банками создан объем резервов, адекватный принятой классификации кредитов. При этом объем специальных резервов, создаваемых на классифицируемые кредиты, в отношении к данной категории кредитов, составил 49,1 процента, что подтверждает консервативный подход коммерческих банков к вопросу оценки возможных потерь по кредитам.

Таким образом, в целом уровень кредитного риска остается на приемлемом уровне, однако имеют место причины, которые в будущем могут вызвать рост показателей, характеризующих данный риск.

К концу второго полугодия 2005 года удельный вес "чистого" кредитного портфеля (остатков ссудной задолженности по кредитам клиентам за минусом созданного специального резерва на возможные потери по классифицированным кредитам) составил 33,5% совокупных активов банковской системы, несколько снизившись по сравнению с серединой года (на 0,2 процентных пункта). Основное влияние на данное изменение оказало не ухудшение качества кредитного портфеля, а сокращение в первой половине года одним коммерческим банком объемов квазиактивных операций (операций по корреспондентским счетам) и, соответственно, возрастание удельного веса других размещений банков в совокупных активах.

График 2.2.1.2. Изменение уровня кредитного риска в активах банковской системы

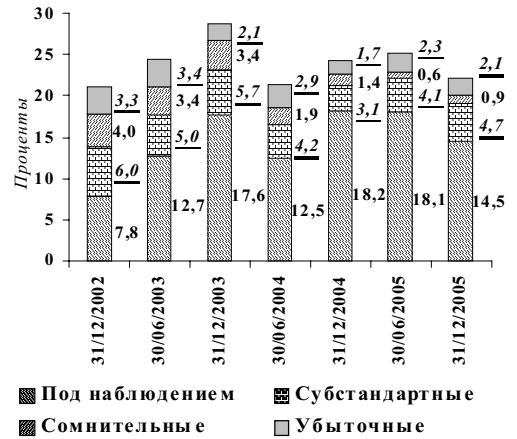

График 2.2.1.3. Изменение уровня "чистых" кредитов

График 2.2.2.1. Динамика изменения расчетного значения текущей ликвидности

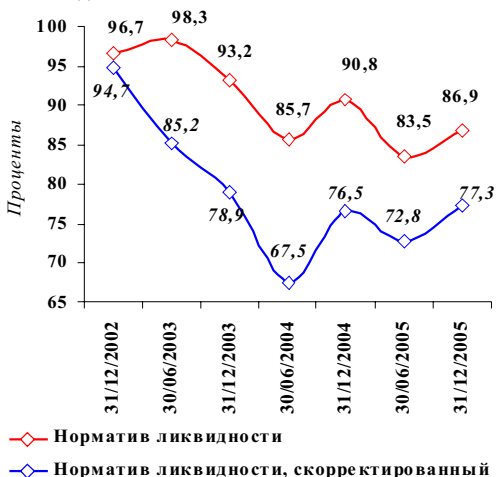
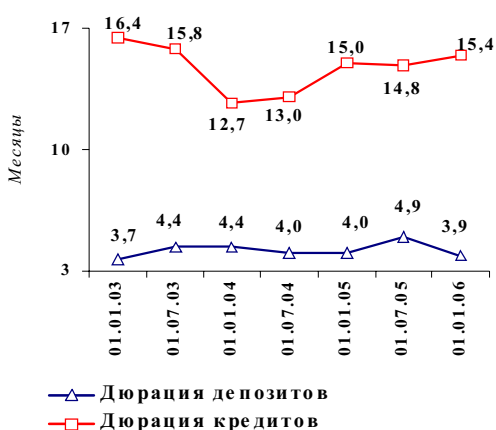

График 2.2.2.2. Динамика изменения дюрации кредитов и депозитов банковской системы

2.2.2. Риск ликвидности

Доверие населения к банковской системе зависит от своевременного выполнения банками своих обязательств, что предполагает наличие достаточного уровня ликвидности в банках. В регулятивных целях риск ликвидности оценивается с помощью экономического норматива текущей ликвидности¹⁰.

Фактический уровень норматива ликвидности, подерживаемый банковской системой, все еще остается достаточно высоким. В среднем по банковской системе в конце второго полугодия 2005 года расчетное значение данного норматива составило 86,9 процента, увеличившись по сравнению с прошлым периодом на 3,4 процентных пункта. Значительное влияние на итоговое значение показателя оказывает повышенный уровень ликвидности одного банка, специализирующегося на проведении квазиактивных операций (операций по корреспондентским счетам). Без учета данного банка уровень текущей ликвидности на конец отчетного периода составил 77,3 процента.

Превышение фактического значения показателя ликвидности над установленным нормативным значением также свидетельствует об имеющемся потенциале для расширения финансового посредничества с одной стороны, однако с другой - отражает низкую оценку со стороны коммерческих банков стабильности депозитной базы.

Низкая оценка стабильности депозитов подтверждается данными об изменении дюрации депозитов и кредитов, а также расчетом коэффициента стабильности источников средств¹¹.

В течение отчетного периода (см. график 2.2.2.2.) разрыв между средними сроками привлечения депозитов и размещения кредитов оставался высоким, что говорит о скрытых дизентермедиациальных¹² рисках, которые могут проявиться в банках в процессе управления ликвидностью во времени.

¹⁰ Экономический норматив текущей ликвидности - один из обязательных для выполнения банком нормативов, устанавливается НБKR на уровне не менее 30 процентов.

¹¹ Коэффициент стабильности источников финансовых средств, характеризуется долей срочных депозитов в общей сумме депозитов банковской системы.

¹² Дизентермедиация - процесс массового снятия вкладов населением раньше оговоренного срока вследствие паники, вызванной эскалацией инфляционных ожиданий и/или других негативных ожиданий.

На графике 2.2.2.3. представлено изменение коэффициента стабильности источников финансовых средств в сравнении с динамикой изменения соотношения депозитной базы к "чистому" кредитному портфелю. Низкая доля срочных депозитов (24,1 процента по состоянию на 31 декабря, включительно) в депозитной базе, несомненно, влияет на объемы размещения и усложняет процесс управления ликвидностью в будущем.

Динамика соотношения депозитов и кредитов также свидетельствует о снижении эффективности использования привлекаемых средств.

В целом, можно отметить, что в настоящее время нет оснований для возникновения в банковской системе недостатка средств для выполнения принятых обязательств. Вместе с тем нестабильность привлеченных ресурсов оказывает свое влияние на сложности в процессах управления ликвидностью во времени, рост объема кредитного портфеля и, в целом, на сокращение доходности активов.

2.2.3. Риск концентрации

Особенности концентрации депозитов. Как видно на графике 2.2.3.1, во втором полугодии 2005 года наблюдается повышение как среднего уровня концентрации депозитов по банковской системе, так и уровня максимальной доли одного банка на депозитном рынке. Основное влияние на изменение данных показателей оказал значительный рост объема депозитов в двух коммерческих банках, что, в свою очередь связано с привлечением депозитов до востребования со стороны иностранных финансово-кредитных учреждений у одного банка и размещением крупного срочного депозита в другом банке. Так как в обоих случаях речь идет об операциях банков в иностранной валюте, в эти же периоды времени наблюдается и рост концентрации данной категории депозитов (см. график 2.2.3.2).

График 2.2.2.3. Оценка факторов ликвидности банковской системы

График 2.2.3.1. Изменение концентрации депозитов

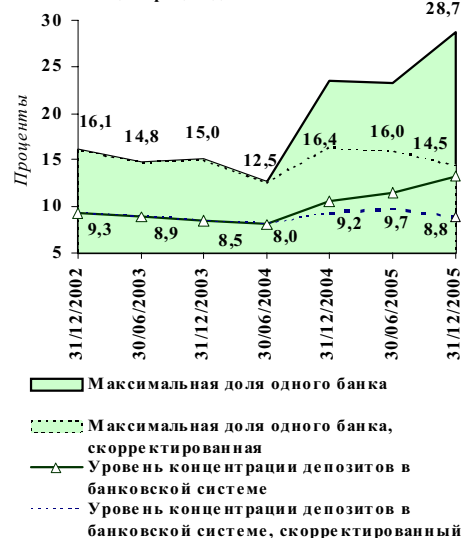

График 2.2.3.2. Концентрация депозитов по видам валют

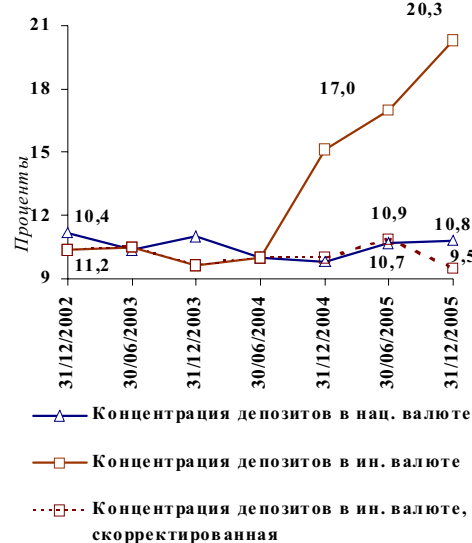

График 2.2.3.3. Изменение концентрации кредитов

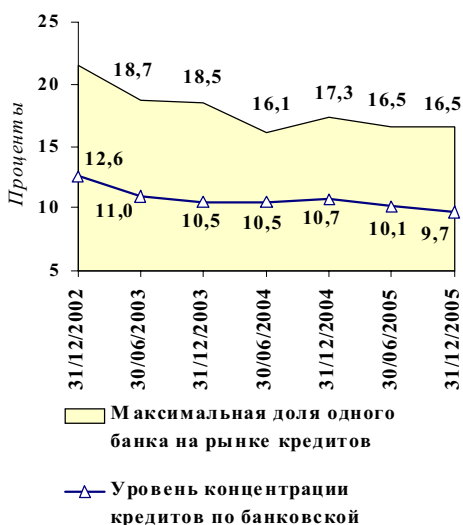

График 2.2.3.4. Концентрация кредитов по видам валют

Без учета депозитов данных банков концентрация рынка депозитов среди участников¹³ является низкой (более 10 участников) и в течение трех последних лет остается приблизительно на одном уровне.

Оценка уровня концентрации в банковской системе с помощью другого показателя - "Доля четырех крупных банков по уровню депозитов", во втором полугодии 2005 года свидетельствует также о росте концентрации депозитов с 58,4 до 59,6 процента. При этом, с точки зрения состава, практически неизменными остаются позиции трех первых коммерческих банков.

Особенности концентрации кредитов. Рост кредитного портфеля банковской системы в 2004 - 2005 годах сопровождается некоторым снижением концентрации кредитов, оцениваемой как по максимальной доле отдельного банка на рынке кредитов, так и по уровню (индексу) концентрации кредитов (см. далее график 2.2.3.3.).

Относительно показателя "Доля четырех крупных банков" с точки зрения концентрации кредитов можно отметить, что в отчетном периоде она несколько сократилась (на 3,1 процентных пункта), составив 51,2 процента. Состав банков несколько изменился, что связано с тем, что банки, занимающие с третьего по шестое место по удельному весу в совокупном кредитном портфеле имеют практически равные доли участия.

Особенность показателей "Четыре крупных банка по уровню депозитов" и "Четыре крупных банка по уровню кредитов" состоит в том, что два первых места занимают одни и те же банки.

Динамика снижения показателя концентрации кредитов по видам валюты отражает рост конкуренции среди банков при выдаче кредитов как в национальной, так и в иностранной валютах (см. график 2.2.3.4.).

При анализе риска концентрации кредитов по отраслям национального хозяйства сохраняется оценка уровня концентрации кредитов по всем видам отраслей от "умеренного" до "высокого".

Основываясь на данных из таблиц 2.2.3.5 и 2.2.3.6, можно отметить некоторое оживление деятельности банков в области промышленности, жилищного кредитования, строительства, кредитов частному сектору. Высокая концентрация кредитов, выданных на нужды связи, транспор-

¹³ Оценка риска концентрации, как "высокого", "умеренного" или "низкого" основана на общепринятой градации уровня концентрации. Так, риск концентрации считается "низким", если уровень концентрации составляет до 10 процентов, риск "умеренный" - от 10 процентов до 20 процентов или "высокий" - выше 20 процентов. Например, индекс концентрации равный 50 процентов эквивалентен присутствию на рынке 2 участников с одинаковыми долями, а 33 процента - 3 участников и т.д.

та и социальных услуг обусловлена отсутствием интереса к данным отраслям со стороны банков и подтверждается низкой долей подобных кредитов в общем кредитном портфеле банковской системы.

Таким образом, в банковской системе Кыргызской Республики, в общем, отмечается "умеренный" уровень концентрации депозитов и кредитов в разрезе валют и отраслевой направленности. Некоторый дисбаланс показателей концентрации в разрезе участников данного рынка вызывает возрастание в краткосрочном периоде времени активности двух коммерческих банков. Данная активность не сопровождается какими-то либо изменениями в динамике процентных ставок ввиду (1) привлечения значительных ресурсов на международном межбанковском рынке депозитов и (2) низкого уровня насыщения экономики республики кредитными ресурсами.

Таблица 2.2.3.5. Концентрация деятельности банков по кредитованию отраслей национального хозяйства (в процентах)*.

	30/06/2003	31/12/2003	30/06/2004	31/12/2004	30/06/2005	31/12/2005	Отклонение (в процентных пунктах)
Промышленность	13,7	17,1	19,1	20,8	21,8	17,0	-4,8
Сельское хозяйство	39,9	29,2	29,1	25,9	21,6	21,0	-0,6
Транспорт	33,2	31,2	45,6	31,9	26,8	32,5	5,7
Связь	62,6	26,9	37,2	34,7	38,9	51,2	12,3
Торговля	12,3	13,4	11	12	11	10,7	-0,3
Заготовка и переработка	27,9	19,7	25,2	28,8	25,9	27,9	2,0
Строительство	17,8	23,7	33,6	28,8	31,1	26,8	-4,3
Жилищное кредитование	61,6	27,7	21,7	16,3	12,3	14,7	2,4
Домашние хозяйства	45,8	13,4	15,6	16	23,2	21,4	-1,8
Соц. Услуги	16,6	67,7	71	44,3	34,1	30,6	-3,5
Прочие	12	12,5	12,2	13,6	13,3	14,6	1,3

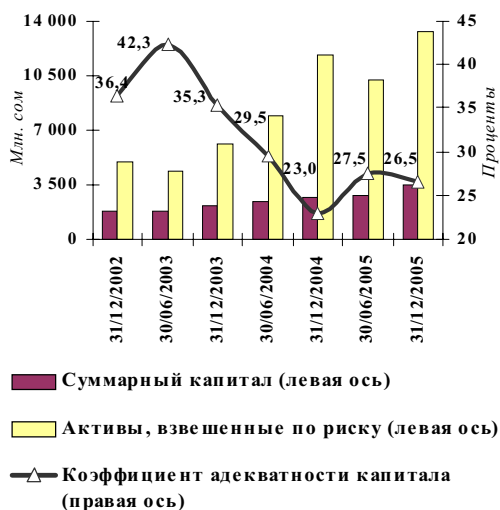
Таблица 2.2.3.6. Структура кредитного портфеля банков в разрезе отраслей народного хозяйства*.

	30/06/2003	31/12/2003	30/06/2004	31/12/2004	30/06/2005	31/12/2005	Отклонение (в процентных пунктах)
Промышленность	21,1	21,7	21,5	20,5	18,8	17,3	-1,5
Сельское хозяйство	2,8	2,8	2,4	2,0	1,9	2,0	0,1
Транспорт	1,7	1,5	1,5	1,2	1,3	0,8	-0,5
Связь	1,8	1,8	1,6	0,6	0,5	0,4	-0,1
Торговля	38,1	39,2	39,4	46,6	44,5	42,9	-1,6
Заготовка и переработка	2,5	2,4	1,4	1,3	1,0	0,9	-0,1
Строительство	2,6	2,8	5,9	4,9	6,3	6,1	-0,2
Жилищное кредитование	2,0	3,1	3,9	4,9	5,4	7,0	1,7
Домашние хозяйства	4,6	7,3	8,3	8,0	8,2	8,0	-0,2
Соц. Услуги	0,0	0,0	0,0	0,3	0,2	0,2	0,0
Прочие	22,8	17,3	14,1	9,8	12,0	14,5	2,5

* Концентрация определяется на основе индекса Херфиндаля, который рассчитывается как сумма квадратов удельных весов банков в общем объеме кредитования отрасли. Индекс концентрации, равный 100%, означает полную монополизацию определенного сегмента рынка, 50% - 2 участника с одинаковыми долями, 33% - 3 участника и так далее.

2.3. Уровень адекватности капитала

График 2.3.1. Изменение показателей адекватности капитала банковской системы

В конечном итоге все риски, присущие банковской деятельности, отражаются на финансовом результате от этой деятельности (как уже проявившиеся, в виде прямых убытков, так и имеющие высокую долю вероятности через расходы на создание соответствующих резервов) и влияют на размер собственных средств банка - его капитал. Поэтому размер капитала характеризует устойчивость банка перед настоящими и будущими негативными изменениями во внешней и внутренней среде.

При проведении анализа финансового состояния банка основной характеристикой его надежности является соответствие размера его капитала масштабу и характеру осуществляемых операций (коэффициент адекватности капитала). Достаточный капитал образует своеобразную "подушку безопасности", которая позволяет банку оставаться платежеспособным и поддерживать доверие населения.

В связи с этим, политика банка в области капитализации должна быть направлена на поддержание такого уровня капитала, который был бы достаточен для покрытия потерь, вызванных проявлением тех или иных банковских рисков.

При установленном минимальном значении норматива адекватности капитала на уровне 12,0 процентов, средний уровень адекватности капитала банковской системы остается достаточно высоким и по состоянию на 31 декабря 2005 года, включительно, составляет 26,5 процента (см. график 2.3.1). Как видно из приведенного графика, основным фактором изменения показателя адекватности капитала за период последних трех лет стали высокие темпы роста взвешенных по риску активов, что в свою очередь, вызвано значительным увеличением объемов кредитования экономики.

При этом фактический уровень адекватности капитала (26,5 процента) позволяет дополнительно увеличить объем рискованных и доходных активов более чем в два раза без превышения допустимого уровня риска в деятельности банковской системы в целом.

Отмеченное выше свидетельствует об устойчивости банковской системы к негативным шокам в настоящий момент времени. Кроме этого существует потенциал для расширения уровня финансового посредничества и повышения эффективности в будущем.

2.4. Финансовые результаты

Основным показателем доходности банковской деятельности является коэффициент доходности активов, определяемый как соотношение полученной прибыли к среднему уровню активов.

В банковской системе Кыргызской Республики по итогам 2005 года доходность активов в годовом исчислении составила 2,6 процента (по итогам прошлого года 2,5 процента).

Однако, в связи с низкими показателями доходности одного банка и значительным его влиянием на совокупные показатели, дальнейший анализ доходности приведен на основе данных банковской системы без включения показателей данного банка (таблица 2.4.1).

Как видно из таблицы 2.4.1., средняя доходность активов банковской системы в годовом исчислении составила 3,3 процента, несколько снизившись по сравнению с результатами 2004 года.

Главной причиной снижения итогового показателя доходности является уменьшение "чистой" процентной маржи¹⁴, на которую, в свою очередь, при неизменных показателях процентных доходов и процентных расходов, повлиял рост расходов на создание резервов (РППУ).

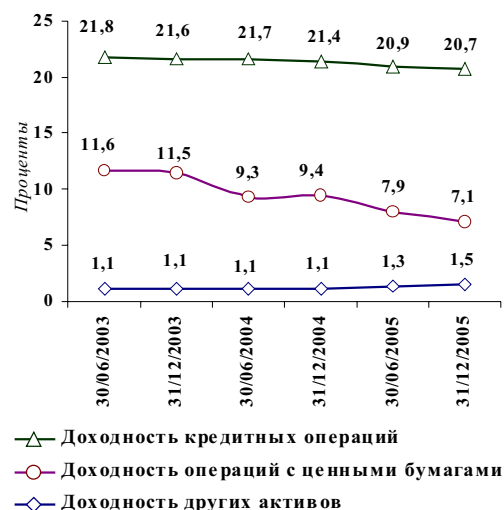
Кроме того, необходимо учитывать продолжающийся рост активов, в частности, кредитного портфеля, а также сохранение уровня процентных ставок в рассматриваемый период времени. Причиной отсутствия изменений, в основном, является ухудшение качества части кредитного портфеля к середине года (по причине событий марта 2005 года) и, соответственно, приостановление роста процентных доходов, что подтверждает и показатель доходности кредитного портфеля, определяемый как отношение процентного дохода по кредитам к среднему значению остатков ссудной задолженности (в годовом исчислении). Данный показатель по итогам 2005 года составил 20,7 процента, снизившись на 0,7 процентных пункта, в сравнении с 2004 годом (график 2.4.2.).

Несмотря на значительный рост депозитов в 2005 году, процентные расходы остались на уровне прошлого года, по причине преобладающего роста депозитов до востребования.

Таблица 2.4.1. Основные показатели доходности банковской системы (в процентах).

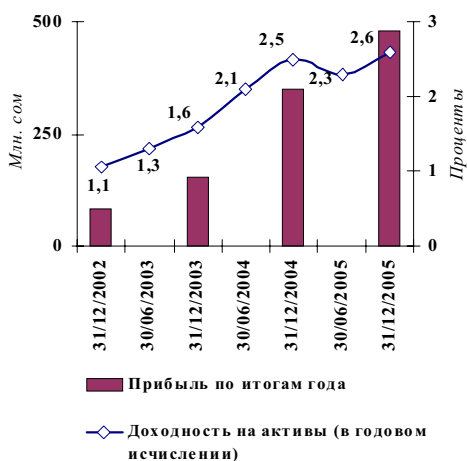
	31.12.2003	31.12.2004	31.12.2005
Статья доходов и расходов как % от средних активов			
Процентные доходы	9,0	10,2	10,4
- в том числе процентные доходы по кредитам	7,1	8,8	9,1
Процентные расходы	2,3	2,6	2,6
- в том числе процентные расходы по депозитам	1,8	1,7	1,6
Чистый процентный доход	6,7	7,6	7,7
Отчисления в РППУ по кредитам	1,2	0,8	1,1
Чистый проц. доход после отчислений в РППУ	5,5	6,8	6,7
Непроцентные доходы	9,8	8,0	6,7
Непроцентные расходы	0,6	0,5	0,6
Операционные расходы	11,3	9,9	8,6
- в том числе расходы на персонал	4,9	4,6	4,3
Чистый доход (убыток) до налогообложения	3,4	4,3	4,1
Отчисления в РППУ по некредитным операциям	0,5	0,1	0,0
Налог на прибыль	0,6	0,8	0,8
Чистая прибыль (убыток)	2,4	3,5	3,3
Процентные расходы как % от средних обязательств			
	3,2	3,3	3,2
С ПРЭД процентных доходов и расходов			
	5,8	6,9	7,2

График 2.4.2. Показатели доходности отдельных видов операций

¹⁴ Под "чистой" процентной маржой понимается отношение чистого процентного дохода (разница между процентными доходами и процентными расходами) к среднему уровню активов за рассматриваемый период.

График 2.4.3. Изменение доходности активов

В 2005 году наблюдается тенденция сокращения непроцентных доходов, которые составляют 6,7 процента среднего уровня активов. Уменьшение данного соотношения на 1,3 процентных пункта является результатом сокращения в суммарных доходах удельного веса доходов банков от предоставленных услуг, операций с иностранной валютой и комиссионных сборов. В отчетном периоде сокращение доли непроцентных доходов явилось одной из причин уменьшения итогового показателя доходности активов.

В 2005 году наблюдается значительное снижение операционных расходов банков, которые, по сравнению с началом года, уменьшились на 1,3 процентных пункта. При этом, несмотря на уменьшение, уровень операционных расходов продолжает оставаться выше уровня непроцентных доходов (на 2,5 процентных пункта), что также влияет на снижение итогового показателя доходности активов.

В качестве характеристики повышения эффективности выполнения банковской системой функции финансового посредника между инвесторами и реальным сектором, можно рассмотреть *показатель спреда процентных доходов и расходов*¹⁵ (таблица 2.4.1.). Так, рост объемов кредитования и доходов по ним при относительно постоянном уровне расходов в 2005 году привел к росту данного показателя в отчетном периоде.

В абсолютном выражении чистая прибыль банковской системы за 2005 год составила 480 млн. сом, что на 37,1 процента больше общей суммы прибыли, заработанной банками годом ранее (по итогам 2004 года 350,1 млн. сом).

Отношение суммарных активов к численности сотрудников увеличилось с уровня 4,5 млн. сом до 4,9 млн. сом на одного сотрудника, что с учетом высоких показателей доходности говорит о повышении эффективности деятельности персонала в банках.

Таким образом, показатели доходности банковской деятельности свидетельствуют, в целом, о позитивной динамике и росте привлекательности банковской системы с точки зрения дополнительного инвестирования. При этом, высокое среднее значение норматива адекватности капитала говорит о том, что возможно дополнительное расширение активных операций банков. С другой стороны, эффективность использования активов может быть существенно повышена при снижении доли малопродуктивных активов.

¹⁵ Под *спредом процентных доходов и расходов* понимается разница между отношением процентных доходов к величине средних активов и отношением процентных расходов к средним обязательствам.

2.5. Показатели финансового посредничества

Значение банковского сектора как финансового посредника, аккумулирующего финансовые ресурсы для дальнейшего их распределения между отраслями экономики, напрямую зависит от уровня его развития и эффективности функционирования.

Во втором полугодии 2005 года наблюдалось восстановление активности коммерческих банков в сравнении с ситуацией, сложившейся в первой половине года. Причем уровень роста вполне соразмерен с уровнем роста в аналогичном периоде прошлого года.

На 31 декабря 2005 года, включительно, отношение объема депозитов¹⁶ к размеру ВВП¹⁷ составило 13,0 процента (по итогам первого полугодия его значение составляло 10,5 процента). Рост данного показателя обусловлен продолжающимися более высокими темпами прироста объема депозитов в отчетном периоде. Так, общее увеличение депозитов во второй половине 2005 года составило 27,6 процента, причем по депозитам юридических лиц и депозитам физических лиц наблюдался одинаковый темп роста.

Продолжился рост соотношения объема депозитов, размещаемых в коммерческих банках, к деньгам вне банков (M0), отражающий в том числе и уровень доверия населения к банковской системе. На отчетную дату данный показатель составил 116,9 процента (в конце 2004 года - 73,4 процента, по итогам первого полугодия 2005 года - 90,4 процента).

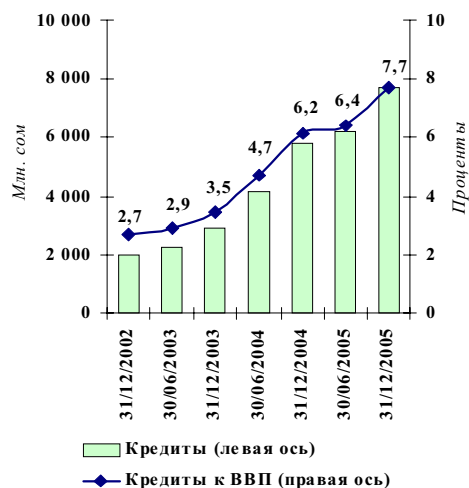
После замедления роста кредитного портфеля коммерческих банков в первом полугодии 2005 года, в отчетном периоде наблюдается его устойчивый рост, причем темпы роста соразмерны росту объема депозитов. В течение последних шести месяцев 2005 года совокупный кредитный портфель коммерческих банков вырос на 23,8 процента.

Доля общего объема выданных кредитов клиентам к объему ВВП по состоянию на 31 декабря 2005 года, включительно, составила 7,7 процента, увеличившись по сравнению с концом первого полугодия на 1,3 процентных пункта.

График 2.5.1. Динамика объемов депозитов и соотношение депозитов к ВВП

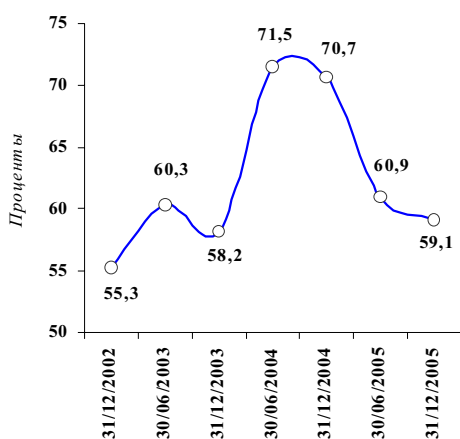
График 2.5.2. Динамика объемов кредитов и соотношение кредитов к ВВП

¹⁶ В данном разделе под депозитами подразумеваются депозиты населения, предприятий, а также Правительства и других органов государственной власти Кыргызской Республики.

¹⁷ В расчет берутся данные по номинальному ВВП за последние 12 месяцев.

График 2.5.3. Динамика изменения соотношения кредитов и депозитов

Рассматривая потоки вновь выдаваемых кредитов, необходимо отметить, что объем выданных кредитов во втором полугодии 2005 года составил 6,6 млрд. сом, что на 37,1 процента больше, чем объем кредитов, выданный в аналогичном периоде 2004 года.

В структуре объема кредитов, по сравнению с аналогичным периодом 2004 года, наибольший рост кредитования отмечается в сфере строительства (в 2,1 раза или на 0,3 млрд. сом) и торговли (на 11,0 процента или на 0,3 млрд. сом). Также наблюдается увеличение объема жилищного кредитования под залог недвижимости (на 52,8 процента или на 0,1 млн. сом).

Соотношение ссудной задолженности по кредитам к объему депозитов составило 59,1 процента против 60,9 процентов по состоянию на конец первого полугодия 2005 года, что связано с возрастанием доли депозитов до востребования в общем объеме депозитов.

При возрастании средневзвешенных процентных ставок в национальной валюте на 1 процентный пункт в сравнении с концом прошлого года до уровня 25 процентов, средневзвешенные процентные ставки по вновь выданным кредитам в иностранной валюте практически не изменились и в декабре 2005 года составили 16,2 процента.

Рассматривая финансовые результаты деятельности коммерческих банков, необходимо отметить, что отношение "чистого" процентного дохода к среднемесячному уровню активов банков, по которым уплачиваются проценты, в целом по банковской системе¹⁸ (в годовом исчислении) по состоянию на 31 декабря 2005 года, включительно, составило 6,0 процента. По итогам 2004 года данный показатель составлял 5,4 процента, что говорит о росте доходности кредитной деятельности в Кыргызской Республике.

Рост отношения "чистого" процентного дохода к среднему уровню активов в коммерческих банках вызван сокращением затрат на один выдаваемый кредит, что связано со значительным увеличением в последнее время ссудной задолженности и, соответственно, процентных доходов. Однако, это, с другой стороны, тормозит развитие экономики, так как, несмотря на рост доходов в области кредитования, банки не снижают процентные ставки.

¹⁸ Расчеты произведены с учетом данных о средних работающих активах и обязательствах коммерческих банков.

Такое положение дел может свидетельствовать о недостаточном предложении кредитов на рынке, либо о высоком уровне спроса на новые кредиты. Это, в свою очередь, предполагает, недостаточную конкуренцию на рынке кредитных услуг, а также является результатом низкого уровня прозрачности деятельности хозяйствующих субъектов, несовершенства действующего законодательства и судебной системы.

Динамика указанных выше показателей говорит о повышении доходности банковской системы, а также об относительной защищенности системы от риска изменения процентных ставок.

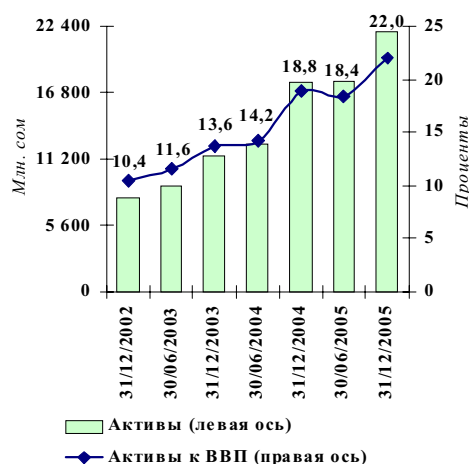
С точки зрения уровня финансового посредничества, необходимо отметить возобновление роста показателя отношения суммарных активов к ВВП. Так, по состоянию на 31 декабря 2005 года, включительно, данное соотношение составило 17,6 процента (по итогам первого полугодия - 18,4 процента, в конце 2004 года - 18,8 процента).

Учитывая тот факт, что, несмотря на устойчивый рост на протяжении последних двух-трех лет, большинство показателей финансового проникновения и посредничества имеют сравнительно низкие значения, остается потенциал для дальнейшего развития и повышения эффективности деятельности банковской системы. Подтверждением тому является достаточно высокий показатель адекватности капитала банковской системы, который к концу 2005 года сложился на уровне 26,5 процента.

Оценка банковских рисков показала, что в краткосрочном периоде в банковской системе не предвидится существенного изменения ситуации. Согласно имеющейся динамике развития в последние годы, а также в соответствии с планами самих коммерческих банков, предполагается дальнейшее увеличение влияния банковской системы на экономику страны.

Однако, существует вероятность отрицательного влияния на общие темпы развития ухудшения финансового состояния ряда крупных заемщиков (в основном из сферы торговли), связанного с событиями марта 2005 года и роста риска невозврата по данным кредитам. При этом, как показывает анализ, данные потери не должны привести к значительному ухудшению финансового состояния системы в целом.

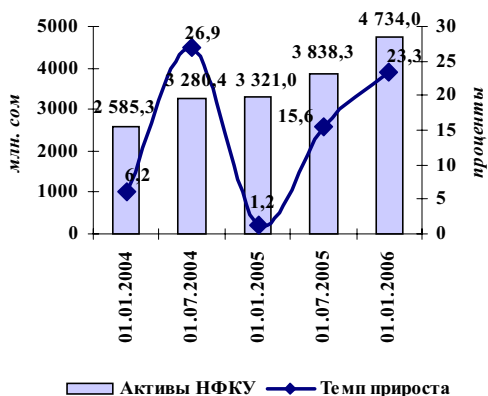
График 2.5.4. Динамика объемов активов и соотношение активов к ВВП

III. НЕБАНКОВСКИЕ ФИНАНСОВО-КРЕДИТНЫЕ УЧРЕЖДЕНИЯ

3.1. Состояние системы небанковских финансово-кредитных учреждений

График 3.1.1. Динамика совокупных активов НФКУ за 2003-2005 годы

Система небанковских финансово-кредитных учреждений (НФКУ) включает в себя следующие учреждения, подлежащие регулированию и надзору со стороны НБКР:

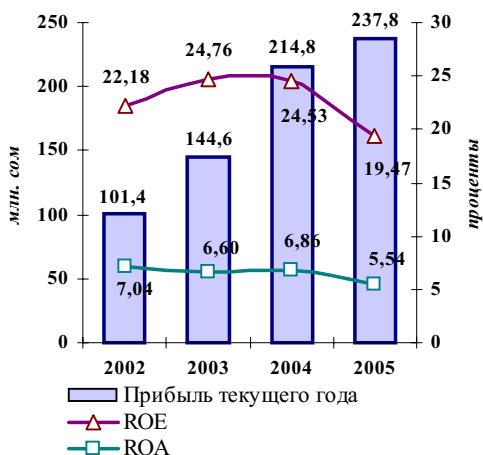
- специализированные финансово-кредитные учреждения: Кыргызская сельскохозяйственная финансовая корпорация (КСФК); Финансовая компания по поддержке и развитию кредитных союзов (ФКПРКС);
- кредитные союзы (КС);
- микрофинансовые организации (МФО), включающие микрокредитные компании (МКК) и микрокредитные агентства (МКА);
- ломбарды;
- обменные бюро.

Ежегодно наблюдается рост количества небанковских финансово-кредитных учреждений (таблица 3.1.1.), что демонстрирует востребованность услуг и гибкость предложенных государством регуляторных рамок.

Таблица 3.1.1. Динамика количества небанковских финансово-кредитных учреждений

Наименование	2002	2003	2004	2005
КСФК	1	1	1	1
ФКПРКС	1	1	1	1
Микрофинансовые организации (МКА и МКК)	0	72	104	136
Кредитные союзы	349	303	305	320
Ломбарды	85	108	116	140
Обменные бюро	234	261	266	260

График 3.1.2 Динамика показателей ROA и ROE НФКУ

Согласно представленной регулятивной отчетности, в 2005 году совокупные активы НФКУ (График 3.1.1) увеличились на 42,6 процента и по состоянию на 31 декабря 2005 года составили 4 734,0 млн. сомов. При этом темпы роста собственного капитала НФКУ были ниже, чем темпы роста активов, и составили 28,5 процента, а совокупные обязательства НФКУ увеличились на 48,4 процента.

В 2005 году в системе НФКУ темпы роста активов и капитала существенно превышали темпы роста прибыли, объем которой в 2005 году по сравнению с 2004 годом возрос с 214,8 млн. сомов до 237,8 млн. сомов, или на 10,7 процента.

Как следствие указанного выше, наблюдается некоторое снижение показателей эффективности использования активов (ROA) и эффективности использования капитала (ROE) (график 3.1.2.).

3.2. Структура и динамика кредитного портфеля

Основным направлением деятельности небанковских финансово-кредитных учреждений является кредитование.

В отчетном году по сравнению с прошлым годом доля кредитного портфеля в совокупных активах НФКУ снизилась с 83,5 процента (на 31 декабря 2004 года) до 82,9 процента (на 31 декабря 2005 года).

По итогам 2005 года совокупный кредитный портфель НФКУ увеличился на 1150,1 млн. сомов, или на 41,5 процента и на 31 декабря 2005 года составил 3922,2 млн. сомов, а количество активных заемщиков возросло на 13,1 тысяч, или на 12,9 процента, составив 115,9 тысяч.

Следует отметить, что доля кредитного портфеля в активах НФКУ за последние два года, как правило, повышалась в течение первого полугодия и снижалась к концу второго полугодия. Такая циклическая динамика явилась следствием ярко выраженного сезонного характера работы большинства НФКУ и привязанности бизнеса заемщиков к сельскохозяйственному циклу.

В целом, кредитный портфель НФКУ на протяжении последних лет (график 3.2.1.) имеет устойчивую тенденцию к росту.

В структуре совокупного кредитного портфеля небанковских финансово-кредитных учреждений (график 3.2.2.) 46,9 процента приходится на кредиты КСФК, 37,9 процента - на кредиты микрофинансовых организаций, 0,4 процента - на кредиты ломбардов и 14,8 процента - на кредиты кредитных союзов, при этом, кредиты, полученные КС в ФКПРКС, составили 49,5 процента от их суммарного кредитного портфеля.

В разрезе областей (график 3.2.3.) основная доля кредитного портфеля приходится на Ошскую, Жалалабадскую, Иссыккульскую, Чуйскую области и г. Бишкек.

В 2005 году наибольший объем кредитов НФКУ был направлен в сельское хозяйство - 53,4 процента и торговлю - 29,5 процента (график 3.2.4.).

Такое распределение кредитных средств обусловлено спецификой работы КСФК и микрофинансовых организаций. Так, КСФК, имея самый большой удельный вес в совокупном кредитном портфеле НФКУ, 81,3 процента своих кредитов размещает в сельском хозяйстве, а МФО 56,8 процента кредитов размещает в сфере торговли.

Динамика объемов кредитного портфеля по отраслям и регионам показала, что основной нишей кредитования НФКУ являются сельское хозяйство и торговля. Региональная активность наиболее высока на юге страны ввиду более высокой плотности населения и его экономической активности в отраслях сельского хозяйства и торговли.

График 3.2.1. Динамика кредитного портфеля НФКУ за 2004-2005 годы

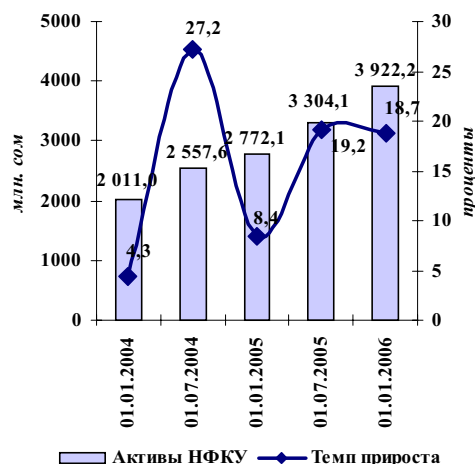

График 3.2.2. Совокупный кредитный портфель по видам НФКУ (млн. сомов)

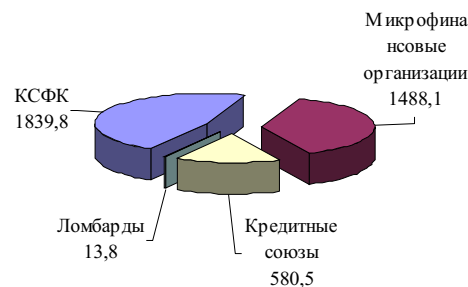

График 3.2.3. Совокупный кредитный портфель НФКУ в разрезе областей (млн. сомов)

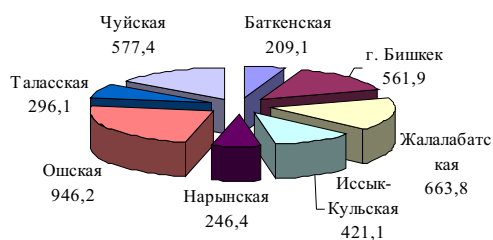
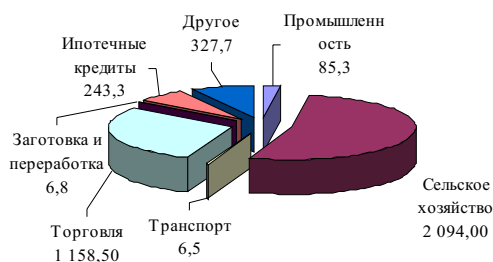

График 3.2.4. Совокупный кредитный портфель НФКУ по секторам экономики (млн. сомов)

3.3. Основные риски

Деятельность НФКУ характеризуется высокой концентрацией кредитов по секторам экономики и по видам учреждений.

В 2005 году, как и в предыдущие периоды, основная доля кредитного портфеля НФКУ приходилась на КСФК.

По секторам экономики кредитный портфель НФКУ сконцентрирован в основном, в сельском хозяйстве и бизнесе, связанном с ним и расположенном в сельской местности. Кредитование данной сферы сопряжено с высокими рисками из-за зависимости от погодно-климатических условий и относительно невысоких доходов сельского населения.

При этом, в системе НФКУ имеет место тенденция снижения концентрации кредитов. Так, по видам учреждений наблюдается сокращение доли КСФК: если на конец 2004 года доля КСФК составляла 55,1 процента, то на конец 2005 года - 46,9 процента. В структуре кредитного портфеля по секторам экономики наблюдается уменьшение доли кредитования сельского хозяйства с 59,3 процента до 53,4 процента и увеличение доли ипотечных кредитов - с 2,4 процента в 2004 году до 6,2 процента в 2005 году.

Процентные ставки по кредитам, выдаваемым НФКУ, остаются на относительно высоком уровне, что объясняется стремлением НФКУ покрыть свои высокие риски, сопряженные со спецификой их работы, а также сохраняющимся высоким спросом на данные виды кредитов со стороны населения. Средняя процентная ставка по кредитам НФКУ за отчетный период составила в МФО - 33,5 процента, в КС - 26,8 процента, в КСФК - 15,8 процента и ФКПРКС - 16,9 процента.

IV. ПЛАТЕЖНАЯ СИСТЕМА

4.1. Банковские продукты, тарифы и услуги

Коммерческие банки КР предоставляют широкий спектр банковских услуг населению и организациям. В течение 2005 года количество филиалов коммерческих банков увеличилось на 10 единиц, что обусловлено развитием и расширением спектра банковских услуг физическим и юридическим лицам.

Тарифы на банковские услуги устанавливаются коммерческими банками самостоятельно, в зависимости от конъюнктуры рынка и внутренней стратегии банка. Банками применяются различные подходы к взиманию платы за одни и те же услуги:

- фиксированные тарифы за проведение одной операции;
- тарифы в зависимости от суммы операции или остатка на счете;
- оплата за период независимо от проведенных операций;
- на других условиях.

В целом, несмотря на то, что диапазон цен на отдельные виды услуг в коммерческих банках различен, тарифы на услуги, предоставляемые банками, в комплексе приблизительно одинаковые.

В настоящее время коммерческие банки в Кыргызской Республике осуществляют переводы денежных средств по шести международным системам - Western Union, Money Gram, Contact, Анелик, VIP Money transfer и Migom. Основным преимуществом систем денежных переводов являются быстрые и безопасные переводы без открытия счета практически в любую страну мира.

За отчетный период количество коммерческих банков, предоставляющих услуги по открытию расчетных счетов для юридических и физических лиц в национальной и иностранной валютах на бесплатной основе, составило 9 банков (в 2004 году их было 8). Данный вид услуг удобен в случае перевода несрочных, постоянных (систематических) и крупных денежных средств, и позволяет осуществлять не только денежные переводы, но также платежи и расчеты между хозяйствующими субъектами. Тарифы за открытие счета для физических лиц в целом не изменились и составили от 0 до 25 долларов США.

За отчетный период стоимость услуг по выдаче (открытию) аккредитива составила от 0,2 до 1 процента от суммы аккредитива и, по сравнению с аналогичным периодом 2004 года, несколько снизилась (0,75-1,5 процента). Стоимость данной услуги зависит от обеспечения гарантии. Например, за выдачу гарантии, обеспеченной депозитом в виде денежных средств или ликвидных ценных бумаг, взимается 0,3 процента от суммы гарантии за каждый период до 6 месяцев (включительно), min 2500 сом. В случае, если гарантия обеспечена другим видом залога - до 8 процентов от суммы, min 100USD (не включая комиссию подтверждающего банка).

Рынок банковских услуг с каждым днем расширяется. Так, за отчетный период некоторые коммерческие банки внедрили новые услуги:

- По приему платежей населения за услуги ОсОО "АлаТВ" и ЗАО "Жилсервис";
- Ряд банков бесплатно осуществляют прием наличных денежных средств в долларах США на счета до востребования, связанные с кредитными программами банка;
- Продажу телефонных карт (KATEL, SAIMA).

В последнее время на рынке банковских услуг становится все более популярной такая услуга, как Интернет-банкинг. Интернет-банкинг позволяет с любого места, где есть доступ в Интернет, осуществлять платежи с текущей и будущей датой валютирования, получать информацию о движениях на своих счетах, получать выписки по счету, следить за остатками на счетах, покупать, продавать и переводить валюту. Такая система позволяет вести архив переданных платежных документов и составлять прогноз по счету. Диапазон тарифов на услуги Интернет-банкинга колеблются от 2000 сом до 4200 сомов.

На рынке банковских услуг большим спросом пользуются также такие виды услуг, как:

- прохождение практики, стажировки;
- обслуживание обменных бюро;
- предоставление учетных курсов НБКР;
- хранение ценностей в банке,

стоимость которых устанавливается каждым банком в отдельности, исходя из затрат.

4.2. Наличные и безналичные обороты

Общая сумма денег в обращении на 1 января 2006 года составила 13 413,8 млн. сомов. Рост денег в обращении во втором полугодии 2005 года, по сравнению с первым полугодием 2005 года, составил 1 773,4 млн. сомов, прирост - 15,2 процента.

Из общей суммы денег в обращении - 336,4 млн. сомов, или 2,5 процента, находились в кассах коммерческих банков.

Динамика денег в обращении представлена на графике 4.2.1.

Рост наличных денег связан с постепенным восстановлением экономической активности, укреплением доверия и повышением спроса со стороны субъектов хозяйствования на осуществление платежей в национальной валюте, особенно оно характерно для сферы малого и среднего бизнеса. При этом расчеты осуществляются в наличной форме в связи с недостаточной развитостью в регионах республики безналичных форм проведения платежей.

Основным показателем, характеризующим уровень развития налично-денежного обращения, является возвратность наличных денег в кассы коммерческих банков. По итогам второго полугодия 2005 года *возвратность наличных денег в кассы коммерческих банков* составила 94,1 процента, что на 4,9 процентных пункта меньше, чем за первое полугодие 2005 года. Динамика показателя возвратности наличных денег отражена на графике 4.2.2.

Самый высокий показатель возвратности наличных денег за второе полугодие 2005 года составил по г.Ош - 125,0 процента, самый низкий по Баткенской области - 33,9 процента (см. график 4.2.3.). По г. Бишкек возвратность наличных денег составила 106,1 процента, по Чуйской области - 103,2 процента. Высокий процент возвратности наличных денег по г. Ош связан с более насыщенным потребительским рынком, хотя, в общем, по Ошской области процент возвратности наличных денег наиболее низкий. Высокие показатели возвратности наличных денег в г. Бишкек и Чуйской области являются отражением концентрации многих банковских и финансовых учреждений, торговых, промышленных предприятий в столице республики и Чуйской области. В целом по республике в разрезе областей возвратность наличных денег изменилась незначительно.

График 4.2.1. Динамика денег в обращении

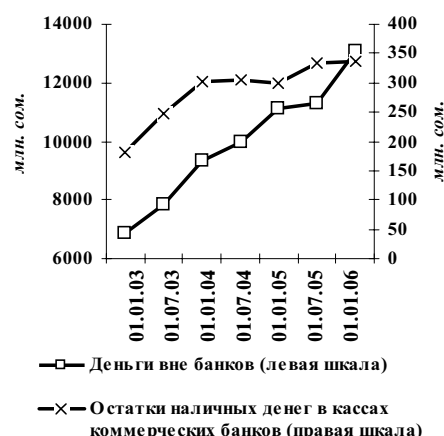

График 4.2.2. Динамика возвратности показателя наличных денег

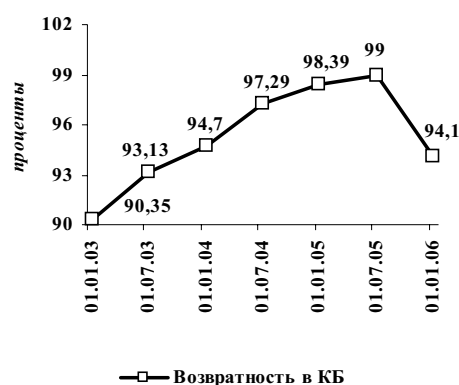

График 4.2.3. Показатель возвратности наличных денег в кассы коммерческих банков

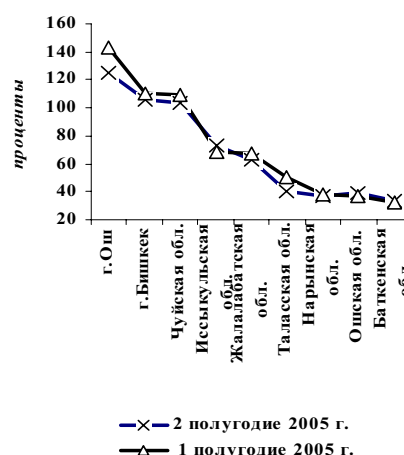

График 4.2.4. Поступление, выдача наличных денег и их возвратность в кассы коммерческих банков

График 4.2.5. Динамика объема и количества межбанковских платежей

Из касс коммерческих банков было выдано во втором полугодии 2005 года 39 966,2 млн. сомов, что на 10 315,2 млн. сомов, или на 34,8 процента больше, чем за первое полугодие 2005 года. Увеличение выдач наличных денег произошло по всем статьям расхода:

- на покупку иностранной валюты - на 1 618,6 млн. сомов или на 84,0 процента и составила 3 545,2 млн. сомов;
- на прочие расходы - на 7 608,7 млн. сомов или на 35,6 процента и составила 28 967,6 млн. сомов;
- на пенсии и пособия - на 232,0 млн. сомов или 8,4 процента и составила 3002,2 млн. сомов.

Выдача наличных денег бюджетным организациям составила 4 451,2 млн. сомов и по сравнению с первым полугодием 2005 года увеличилась на 856,0 млн. сомов или на 23,8 процента.

Поступило в кассы коммерческих банков во втором полугодии 2005 года 37 618,7 млн. сомов, что на 8 262,1 млн. сомов или на 28,1 процента меньше, чем за первое полугодие 2005 года. Увеличение поступлений наличных денег произошло по всем статьям:

- налоги, пошлины - на 1 149,9 млн. сомов или на 44,1 процента и составили 3 757,2 млн. сомов;
- продажа иностранной валюты - на 788,8 млн. сомов или на 37,2 процента и составили 2 911,1 млн. сомов;
- "прочие поступления" - на 6 323,4 млн. сомов или на 25,7 процента и составили 30 950,4 млн. сомов.

Изменение показателей поступлений, выдач наличных денег и их возвратности в кассы коммерческих банков представлено на графике 4.2.4.

Таким образом, рост наличных денег в обращении обусловлен устойчивым ростом спроса на наличные деньги со стороны хозяйствующих субъектов и расширением рынка товаров и услуг, обслуживаемых наличными деньгами.

Безналичные обороты

По итогам второго полугодия 2005 года через платежные системы Кыргызской Республики было проведено 511024 платежа на общую сумму 79 510,1 млн. сомов. По сравнению с показателями за 2004 и 2003 годы объемы платежей увеличились на 12,0 процентов и 43,4 процента, соответственно (график 4.2.5).

Существенный рост объемов межбанковских платежей обусловлен укреплением банковской системы в целом и активизацией деятельности финансовых рынков.

В настоящий момент в Кыргызской Республике функционируют две платежные системы, осуществляющие межбанковские платежи: grossовая система расчетов и клиринговая система платежей. В клиринговой системе проводятся, в основном, мелкие и несрочные платежи, Grossовая же система обеспечивает проведение окончательных расчетов по чистым позициям по итогам клиринговой сессии, и предназначена для осуществления незамедлительных расчетов по сделкам на финансовых рынках, срочных платежей и т.д.

Система крупных платежей

В течение отчетного периода по grossовой системе расчетов было проведено 23 772 платежа на сумму 54,1 млрд. сомов. Объем платежей увеличился по сравнению с аналогичным периодом предыдущего года на 0,5 процента (график 4.2.6).

Несмотря на общий рост объема платежей в grossовой системе, в течение отчетного периода отмечено снижение объема по следующим типам платежей:

- Операции по кредитам (-65,2 процента);
- Операции по депозитам (-52,5 процента).

В структуре количества исходящих grossовых платежей наибольшая доля приходится на платежи Национального банка (20,9 процента). В структуре входящих платежей лидером является ОАО "Расчетно-сберегательная компания" (20,8 процента).

Объем платежей проведенных по *клиринговой системе платежей* увеличился по сравнению с предыдущим годом на 14,6 процента и составил 25 358,7 млн. сомов. Общее количество платежей уменьшилось на 7,9 процента или на 42 тыс. платежей (график 4.2.7), что обусловлено снижением количества платежей по товарно-материальным ценностям, бюджетным платежам.

В региональной структуре количества и объема клиринговых платежей по итогам второго полугодия 2005 года лидером является Чуйская область и г. Бишкек, на долю которых приходится 83,2 процента объема и 76,5 процента количества клиринговых платежей (график 4.2.8). По сравнению с аналогичным периодом 2004 года объем платежей вырос во всех регионах, лидером роста является Ошская область (48,8 процента), в то же время количество платежей по Ошской области уменьшилось на 6,1 процента, и Чуйской области и г. Бишкек - на 13,1 процента.

График 4.2.6. Динамика объемов и количества платежей по grossовой системе

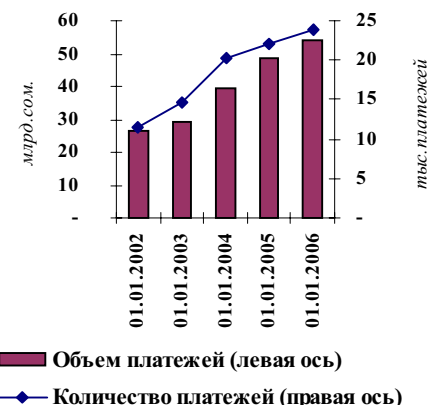

График 4.2.7. Динамика объемов и количества платежей по клиринговой системе

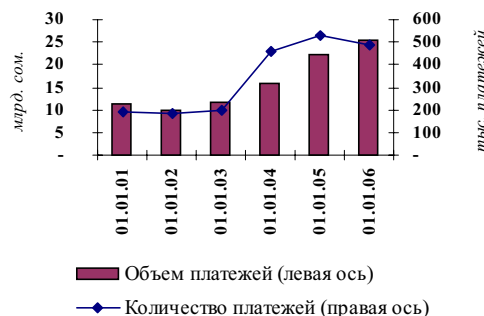

График 4.2.8. Динамика объема платежей в разрезе регионов

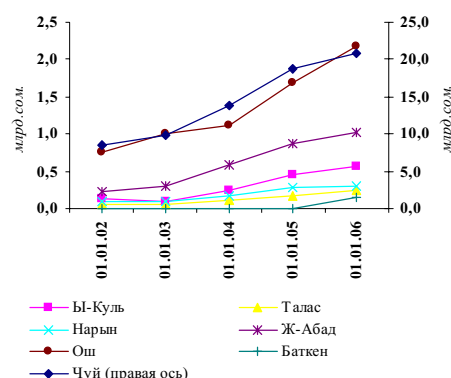
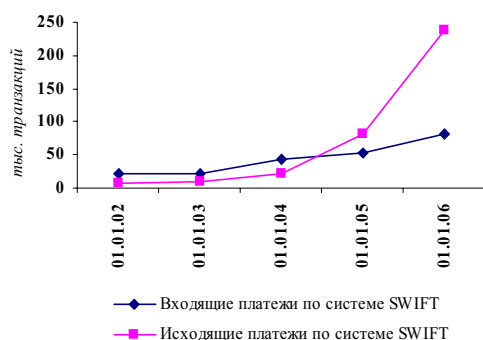

График 4.2.9. Динамика транзакций по системе SWIFT

Трансграничные платежи, включая денежные переводы.

В настоящее время в Кыргызской Республике членами SWIFT являются 17 банков. Из них 4 банка, работают самостоятельно с интерфейсом SWIFT и 13 банков (включая НБКР), работают через общий интерфейс УКП SWIFT НБКР¹⁹.

Анализ платежей по сети SWIFT демонстрирует активный рост показателей, как по количеству платежей, так и по объемам денежных переводов. Так, за второе полугодие 2005 года количество исходящих платежей составило 237,1 тыс. шт., что в 2,9 раза больше чем во втором полугодии 2004 года (график 4.2.9).

Устойчивый рост количества платежей обусловлен увеличением числа банков, подключенных напрямую или через УКП SWIFT НБКР к системе SWIFT, и соответственно, ростом транзакций клиентов банков, часто осуществляющих международные платежи.

Количество операций с использованием дорожных чеков во втором полугодии 2005 года составило 2 886 операций общим объемом 32 998 тыс. сом. Количество операций по сравнению с первым полугодием увеличилось на 13,7 процентов, а объемы операций уменьшились на 81,8 процентов.

Коммерческие банки осуществляют операции со следующими видами чеков: American express, MasterCard, Visa и Именными чеками банковских учреждений нерезидентов Кыргызской Республики. Наиболее популярными среди них являются чеки American express. Во втором полугодии 2005 года было проведено 2 370 операций на сумму 11 341 тыс. сом, что составило 82,1 процента и 34,4 процента, соответственно, от общего количества и объема проведенных операций с чеками.

Стоит отметить, что дорожный чек, в силу своей специфичности все еще остается невостребованным населением Кыргызской Республики.

¹⁹ Узел коллективного пользования SWIFT НБКР.

Общий объем денежных почтовых переводов за второе полугодие 2005 года в Кыргызскую Республику составил 1426,9 тыс. долларов США, в том числе из стран СНГ и из стран дальнего зарубежья - 1419,8 и 9 тыс. долларов США, соответственно. В то же время переводы из Кыргызской Республики составили всего 214,9 тыс. долларов США. Причем, переводы осуществлялись только в страны СНГ. Положительная разница между почтовыми переводами в и из Кыргызской Республики за отчетный период составила 1 212 тыс. долларов США (график 4.2.10.).

Сравнительный анализ показателей почтовых переводов из стран дальнего зарубежья и СНГ в Кыргызскую Республику в отчетном периоде с данными за аналогичный период 2004 года показывает снижение потоков денежных средств на 11,7 процента, что объясняется изменением предпочтений населения в пользу использования банковских учреждений для осуществления денежных переводов.

Системы расчетов банковскими платежными картами

По состоянию на 1 января 2006 года эквайринг и расчетно-кассовое обслуживание клиентов с использованием банковских карт предоставляют 15 (из 20) финансово-кредитных учреждений, 9 из которых являются эмитентами и выпускают карты международных (7 банков) и локальных систем (4 банка).

В отчетном периоде изменилась многолетняя тенденция преобладания количества операций, проведенных с использованием банковской платежной карты "Алай-Кард". Лидирующее положение по количеству проведенных операций заняли операции с использованием карты "Демир 24", общее количество которых составило 91 175 операций (что составляет 34,1 процента от количества операций по локальным системам). Этот факт объясняется активной деятельностью банка по продвижению на рынке карт "Демир 24" и увеличением пунктов обслуживания локальных карт (в течение отчетного периода банком установлено дополнительно 10 торговых терминалов).

График 4.2.10. Динамика почтово-денежных переводов

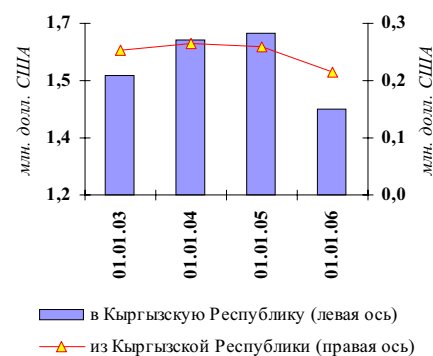
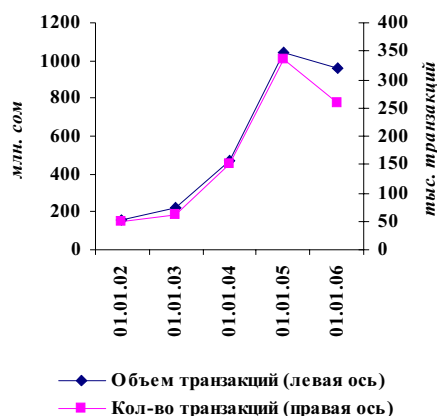

График 4.2.11. Динамика объемов и количества транзакций с использованием банковских карт.

В течение отчетного периода наблюдается активизация на рынке платежных карт, о чем свидетельствует увеличение количества эмитированных карт и операций с их использованием. Так, общее число эмитированных карт за второе полугодие 2005 года достигло 33 475, что по сравнению с предыдущим полугодием и аналогичным периодом 2004 года больше на 12,0 процента и 32,15 процента, соответственно.

Общее количество и объем проведенных операций по картам относительно аналогичного периода 2004 года снизились на 22,8 процента и 7,7 процента соответственно (график 4.2.11). Данное снижение показателей связано с повреждением периферийного оборудования крупных коммерческих банков, обладающих развитой сетью пунктов обслуживания международных карт. По сравнению с показателями предыдущего полугодия наблюдается рост количества и объема на 0,6 процента и 26,2 процента, соответственно. Это явление в основном связано с увеличением объемов операций по картам "Демир 24" на 27,9 процента.

Мероприятия по реализации "зарплатных" проектов на базе карт международных и локальных систем ведут 3 коммерческих банка: ОАО "Расчетно-сберегательная компания", ЗАО "Демир Кыргыз Интернэшнл банк" и ОАО "Казкоммерцбанк Кыргызстан". В целом, банками в рамках 101 "зарплатного" проекта реализовано 9 108 карт. Стоит отметить, что именно такие проекты позволяют банкам добиться ощутимого роста в эмиссии карт, в частности, по локальным системам. Например, в ОАО "Расчетно-сберегательная компания" на карты, выпущенные в рамках "зарплатных" проектов, приходится 64,5 процента эмиссии карт "Алай-кард", а в ЗАО "Демир Кыргыз Интернэшнл банк" - 73,2 процента общего количества выпущенных карт. Таким образом, можно сделать вывод, что ориентированность банка на реализацию "зарплатных" проектов позволяет значительно ускорить темпы роста эмиссии карточек, что в свою очередь, приводит к увеличению объемов операций.

Коммерческие банки продолжают реализовывать мероприятия по развитию инфраструктуры по приему и обслуживанию карт. В отчетном периоде дополнительно установлено 5 банкоматов, 28 торговых терминалов, 5 импринтеров и 5 кассовых терминалов.

Таким образом, общее количество действующих терминалов составляет:

- по системе Алай-Кард - 81 терминала и 3 банкомата;
- по системе Демир 24 - 46 терминалов и 16 банкоматов;
- по системе Union card - 2 импринтера;
- по международным системам - 206 терминалов и 15 импринтеров и 15 банкоматов.

V. СОСТОЯНИЕ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА

5.1. Домашние хозяйства

В 2005 году номинальная среднемесячная заработная плата составила 2569,5 сомов и по сравнению с 2004 годом выросла на 16,7 процента в номинальном выражении и на 11,9 процента в реальном выражении. В свою очередь, среднемесячный минимальный потребительский бюджет в 2005 году составил 1836,6 сома и увеличился по сравнению с предыдущим годом на 6,4 процента (в 2004 году - 1725,93 сома).

5.1.1. Обязательства перед финансово-кредитными учреждениями

Обязательства сектора домашних хозяйств перед банковской системой на 1 января 2006 года составили 1,6 млрд. сомов и возросли за последние 3 года в 5,6 раза, а по сравнению с 1 января 2005 года - на 31,3 процента. В структуре обязательств, как и прежде, наблюдается тенденция роста кредитов в иностранной валюте (см. график 5.1.1.1).

Обязательства как в национальной валюте, так и в иностранной валюте за последние 3 года выросли в 5,6 раза и на 1 января 2006 года составили 646,6 млн. сомов и 1019,9 млн. сомов, соответственно. Структура кредитов за три года практически не изменилась: 38,8 процента - в национальной валюте и 61,2 процента - в иностранной валюте.

Всего во втором полугодии 2005 года по сравнению со вторым полугодием 2004 года общий объем вновь выданных кредитов вырос на 37,1 процента. В том числе значительно в 2,8 раза возросли кредиты, классифицируемые как "прочие", а также кредиты, выдаваемые на строительство - в 2,1 раза, сельское хозяйство - на 71,8 процента, ипотечные кредиты - на 52,8 процента, в транспорт и связь - на 29,7 процента. Доля этих кредитов во втором полугодии 2005 года в общем объеме выданных кредитов составила 37,9 процента. За анализируемый период по сравнению со вторым полугодием 2004 года с 53,4 до 43,3 процента сократился удельный вес кредитов, выданных в торговлю, несмотря на то, что их объем вырос на 11 процентов.

Объем кредитов, выданных частным гражданам, во втором полугодии 2005 года увеличился по сравнению с соответствующим периодом 2004 года на 11,2 процента, но его доля в общем объеме выданных кредитов снизилась с 9,0 до 7,3 процента. Общий поток вновь выданных потребительских кредитов во втором полугодии 2005 года составил 480,5 млн. сомов.

График 5.1.1.1. Обязательства физических лиц перед банками

Рост кредитования был обеспечен высокими темпами роста розничной торговли и услуг и, следовательно, высоким спросом этого сектора на кредитные ресурсы.

Средневзвешенная ставка по кредитам, выданным во втором полугодии 2005 года частным гражданам, в национальной валюте составила 28,2 процента, по кредитам в иностранной валюте - 23,3 процента.

Основным фактором, сдерживающим развитие финансового посредничества банковской системы, остается все еще низкий уровень доходов населения и усиление позиций небанковского сектора в предоставлении финансовых услуг.

5.1.2. Сбережения населения

За последние три года объем депозитов и вкладов физических лиц в коммерческих банках по данным регулятивных отчетов действующих коммерческих банков увеличился в 2,5 раза (см. график 5.1.2.1) и по состоянию на 1 января 2006 года составил 2661,7 млн. сомов. Для сравнения: на 1 января 2005 года - 2081,0 млн. сомов (рост на 28,0 процента). Это произошло благодаря укреплению банковской системы, росту реальных доходов населения.

Доля вкладов в иностранной валюте в конце 2005 года возросла с 56,5 процента до 66,5 процента по сравнению с аналогичным периодом 2002 года и практически не изменилась по сравнению с показателем на конец 2004 года.

Укрепление банковской системы и стабилизация внутриполитической обстановки во второй половине 2005 года привели к увеличению сбережений физических лиц, размещенных на депозитах банковской системы.

По сравнению с 1 января 2005 года наибольший прирост отмечен по депозитам до востребования в иностранной валюте - на 30,7 процента. Депозиты до востребования в национальной валюте выросли на 28,9 процента. По срочным депозитам в иностранной валюте за этот период времени прирост составил 29,1 процента, а в национальной валюте - 21,9 процента.

Изменения в структуре вкладов и депозитов населения сопровождались изменением ставок. Так, в течение последних трех лет, ставки на депозиты до востребования характеризовались их небольшим ростом по депозитам в иностранной валюте с 0,14 до 0,18 процента, а в национальной валюте произошел их рост с 1,09 до 2,21 процента.

Наряду с ростом объема депозитов домашних хозяйств, их доля в структуре депозитов банковской системы увеличилась с 40,6 процента на 1 января 2005 года до 54,5 процента на 1 января 2006 года.

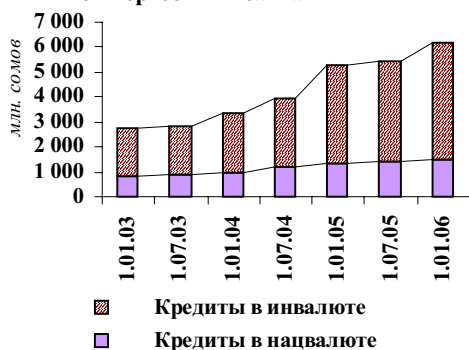
График 5.1.2.1. Вклады физических лиц

5.2. Корпоративный сектор

5.2.1. Обязательства перед финансово-кредитными учреждениями

График 5.2.1.1.
Динамика задолженности корпоративного сектора перед коммерческими банками

По состоянию на 1 января 2006 года численность юридических лиц составила 64,9 тыс. субъектов и возросла по сравнению с 2005 годом на 7,2 процента. Из общего числа юридических лиц значительная доля зарегистрирована в сфере торговли, ремонта автомобилей и изделий домашнего пользования - 27,5 процента, сфере коммунальных и социальных услуг - 19,2 процента, промышленности - 11,9 процента. Преобладающая часть - 86,5 процента всех предприятий республики - находится в частной собственности. Доля "малых"²⁰ предприятий на начало 2006 года составила 88,6 процента, "средних" - 7,9 процента и "крупных" - 3,5 процента.

Совокупная задолженность предприятий и организаций перед действующими коммерческими банками за последние три года имеет тенденцию к увеличению. На 1 января 2006 года она составляла 6245,8 млн. сомов, увеличившись за последний год на 17,9 процента (см. график 5.2.1.1). В результате более быстрого роста кредитов в иностранной валюте их удельный вес составил на 1 января 2006 года 75,2 процента от общей суммы обязательств предприятий.

Средневзвешенные процентные ставки на 1 января 2006 года по выданным кредитам в национальной валюте составили для промышленности 22,5 процента годовых, сельского хозяйства - 28,5 процента, транспорта и связи - 24,6 процента и торговли - 26,6 процента.

Средневзвешенные процентные ставки по выданным кредитам в иностранной валюте на 1 января 2006 года для промышленности составили 16,6 процента, сельского хозяйства - 22,5 процента, транспорта и связи - 22,5 процента и торговли - 19,6 процента.

²⁰ Под "малыми" предприятиями в классификации НСККР понимаются предприятия численностью занятых до 50 человек, "средние" - 51-200 человек, "крупные" - свыше 201 человек.

В течение последних трех лет продолжается снижение процентных ставок по вновь выдаваемым кредитам, что обусловлено, укреплением финансового сектора в последние годы и усилением на этом фоне конкуренции на рынке кредитования, в том числе между банковскими и небанковскими учреждениями. Так совокупный кредитный портфель небанковских учреждений за 2005 год увеличился на 41,5 процента.

За второе полугодие 2005 года средневзвешенные ставки по кредитам возросли в национальной валюте с 24,3 до 24,8 процента, в иностранной валюте наоборот снизились с 19,55 до 18,69 процента.

5.2.2 Состояние дебиторской и кредиторской задолженности²¹

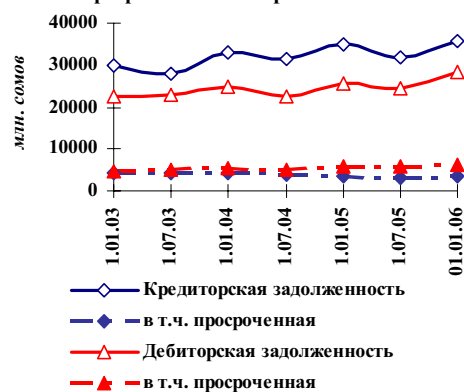
В течение последних трех лет на предприятиях наблюдается незначительный рост суммы как кредиторской, так и дебиторской задолженности (см. график 5.2.2.1).

В абсолютном выражении дебиторская задолженность²² предприятий и организаций на 1 января 2006 года составила 28536,4 млн. сомов и выросла в 2005 году на 11,1 процента. Доля дебиторской задолженности, образованной с хозяйствующими субъектами республики составила 75,9 процента.

В общем объеме дебиторской задолженности наибольший удельный вес занимают предприятия промышленности - 61,4 процента, в том числе предприятия по производству и распределению электроэнергии - 40,4 процента; организации торговли, ремонта автомобилей, бытовых изделий и предметов личного пользования - 17,5 процента, транспорта и связи - 10,8 процента, строительные организации - 4,9 процента.

Объем просроченной дебиторской задолженности вырос на 5,7 процента по сравнению с началом 2005 года и составил на 1 января 2006 года 6257,9 млн. сомов, или 21,9 процента к общему объему дебиторской задолженности. 71,5 процента просроченной дебиторской задолженности было допущено предприятиями по производству и распределению электроэнергии, газа, пара и воды, 13,2 процента - обрабатывающей промышленностью, 4,5 процента - предприятиями транспорта и связи.

График 5.2.2.1 Динамика дебиторской и кредиторской задолженности корпоративного сектора

²¹ Исключая организации, предоставляющие финансовые услуги

²² По предварительным данным НСК КР.

Кредиторская задолженность имеет тенденцию к росту и на 1 января 2006 года составила 35824,8 млн. сомов, при этом доля внутренней кредиторской задолженности составила 73,4 процента.

В целом для корпоративного сектора соотношение просроченной кредиторской задолженности к общему объему кредиторской задолженности имеет тенденцию к снижению и составляет на 1 января 2006 г. 9,2 процента (на 1 января 2005 года - 9,9 процента).

5.2.3. Финансовые результаты

Операционная прибыль в 2005 году составила 7670,2 млн. сомов, что ниже на 5,4 процента, чем в 2004 году. Основное влияние на конечные финансовые результаты оказали значительные убытки от неоперационной деятельности - 2703,8 млн. сомов.

В 2005 году балансовая прибыль предприятий реального сектора составила 4794,3 млн. сомов, что ниже в 2,2 раза по сравнению с 2004 годом, на фоне того, что в 2004 году предприятиями металлургической промышленности были получены значительные доходы от неоперационной деятельности.

Объем выручки, полученной предприятиями в 2005 году, сократился на 4 процента и составил 72163,7 млн. сомов. 68,5 процента от всей выручки предприятий реального сектора получено предприятиями промышленности - 49426,5 млн. сомов, что ниже на 7,2 процента по сравнению с 2004 годом.

Основной объем балансовой прибыли в 2005 году отмечен на предприятиях обрабатывающей промышленности - 2235,1 млн. сомов, связи - 1624,9 млн. сомов, в организациях оптовой торговли и торговли через агентов - 781,6 млн. сомов, транспорта - 713,1 млн. сомов. Значительные балансовые убытки в 2005 году были допущены предприятиями по производству и распределению электроэнергии, газа и воды - 487,1 млн. сомов, организациями торговли - 258,6 млн. сомов, строительства - 28,6 млн. сомов, горнодобывающей промышленности - 13,2 млн. сомов.

Доля нерентабельных предприятий в 2005 году составила 40,0 процента от общего количества отчитавшихся предприятий, что на 3 процентных пункта ниже аналогичного показателя за предыдущий год.

В целом, в 2005 году предприятия реального сектора ухудшили свои финансовые результаты, что, прежде всего, объясняется общим экономическим спадом в экономике.

VI. ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ

В данном разделе рассмотрены некоторые особенности и основные тенденции развития финансовой системы Кыргызской Республики, а также ее влияние на экономику страны в целом.

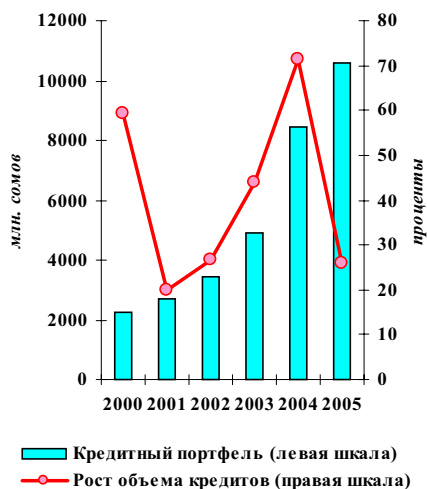
Прежде всего, следует отметить, что финансовая система представляет собой совокупность и взаимодействие всех финансовых институтов. Финансовый сектор Кыргызской Республики представлен такими финансовыми институтами как банки, небанковские финансово-кредитные учреждения (кредитные союзы и микрофинансовые организации), ломбарды, страховые компании, пенсионные и инвестиционные фонды, фондовая биржа и другие.

Банковский сектор является самым большим сегментом финансового рынка Кыргызстана, и банковские услуги являются одним из эффективных механизмов функционирования рыночной экономики, инструментом мобилизации финансовых ресурсов предприятий и сбережений населения, оптимального перераспределения средств в экономике, повышения инвестиционной активности предпринимателей и населения. Уровень развития этого сектора является одним из объективных показателей, характеризующих доступность финансово-кредитных ресурсов субъектам экономики.

Несмотря на наблюдаемые положительные тенденции в развитии коммерческих банков, в целом роль банковского сектора в экономике республики пока еще незначительна. Банковский сектор все еще находится в процессе развития. Но при этом можно объективно отметить, что роль банковской системы в развитии экономики Кыргызской Республики повышается, объем посреднических услуг на финансовом рынке увеличивается.

Рынок банковских услуг Кыргызской Республики с каждым годом все больше представляет привлекательность для иностранных банков, и является наиболее привлекательным сектором экономики для иностранных инвесторов. Наблюдается постоянный приток новых иностранных инвестиций в банковскую систему, что благотворно влияет на ее развитие, придает коммерческим банкам устойчивость, расширяет их возможности по кредитованию не только малого, но также среднего и крупного бизнеса. На сегодняшний день в Кыргызстане работают 14 банков, доля иностранного участия которых в совокупном объеме уставного капитала банковского сектора, составляет 62,5 процента (см. Раздел II, график 2.1).

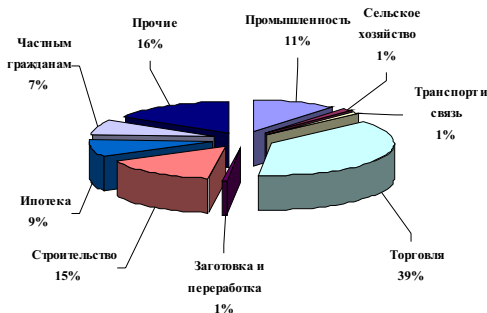
График 6.1. Кредитный портфель коммерческих банков

Увеличение банковских ресурсов в 2005 году привело к росту объема кредитования экономики страны. Тем не менее, отмечалось некоторое снижение темпов роста кредитования, что объясняется политической нестабильностью в начале прошлого года. Но, в целом, кредитный портфель увеличился на 25,9 процента по сравнению с предыдущим 2004 годом, и составил 10,6 процента к ВВП. Доля кредитов, выданных на развитие реального сектора, составила 6,4 процента к ВВП (график 6.1).

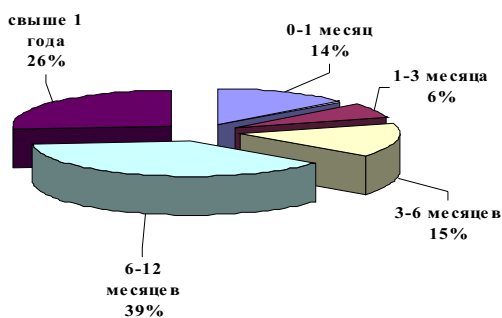
Наибольший удельный вес из общего кредитного портфеля приходится на торговлю - 43,7 процента и строительство - 17,3 процента. Далее идут промышленность и ипотека - 12,8 и 10,6 процентов, соответственно. Меньше всего выдаваемых кредитов приходится на те отрасли экономики, которые занимают наибольший удельный вес в совокупном ВВП страны - это транспорт и связь, сельское хозяйство, заготовка и переработка (график 6.2). Однако эти отрасли активно кредитуются другими финансово-кредитными учреждениями.

График 6.2. Кредитование отраслей экономики

Удлинение сроков кредитов, как правило, свидетельствует о положительных ожиданиях банков в отношении дальнейшего развития экономики и стабильности банковской системы. Если рассматривать структуру кредитов коммерческих банков по их срочности, то мы видим, что объем долгосрочных кредитов пока еще незначителен и их доля от общего объема кредитования составляет всего 26,3 процента (график 6.3). Но, тем не менее, следует отметить, что доля долгосрочных кредитов, выдаваемых в последние годы, в общем объеме потока выданных кредитов имеет устойчивую тенденцию к росту (график 6.4).

График 6.3. Структура кредитов по срочности

С увеличением размера капитала банков и объема привлекаемых депозитов возрастают ресурсы, требующие размещения, более эффективного использования имеющихся у банков активов, что не может не повлечь за собой роста экономики республики в тех отраслях, куда вливаются денежные средства в виде кредитных вложений.

Поскольку расширение деятельности банков ведет к значительному росту, как активов, так и обязательств, Национальному банку необходимо постоянно уделять внимание достаточности капитала (собственных средств) банков, являющемуся основой устойчивого роста и расширения банковской системы, и предотвращения от неоправданных рисков. В этой связи предпринятые действия НБКР по увеличению капитала банков до 100 млн. сомов являются своевременными и необходимыми. Все это позволит коммерческим банкам увеличивать размеры сумм кредитов, выдаваемых клиентам.

Небанковские финансово-кредитные учреждения. Потребность реального сектора в кредитных ресурсах

достаточна высока. Источниками ее покрытия, кроме ресурсов банков, являются: взаимное кредитование предприятий внутри реального сектора и ресурсы небанковского финансового сектора, в особенности микрокредитных организаций.

Активы небанковских финансово-кредитных учреждений (НФКУ) составили 4 573,8 млн. сомов или 4,6 процента к ВВП и увеличились по сравнению с предыдущим годом на 36 процентов. Собственный капитал вырос на 24,5 процента. Обязательства НФКУ на конец 2005 года составили 3 011, 6 млн. сомов и выросли на 42,9 процента (график 6.5).

Все выданные кредиты были предназначены негосударственному сектору, а также были выданы в виде займов физическим лицам и на капитальную аренду.

В отраслевом разрезе структура кредитов практически не изменилась - 53,4 процента займов выданных НФКУ используются в сельском хозяйстве, 29,5 - в торговле (см. Раздел III, график 3.2.4). В два раза увеличилась выдача займов на строительство и покупку недвижимости, а кредиты, предназначенные для промышленности, напротив, сократились на 42,5 процента.

По срокам кредитования наибольший удельный вес (51,4 процента) продолжают занимать среднесрочные кредиты сроком от 1-го до 3-х лет. Краткосрочные и долгосрочные кредиты составили 33,6 и 15,1 процентов, соответственно. То есть, доля долгосрочных кредитов, также как и в банковском секторе, остается невысокой.

Капитал НФКУ сохраняет тенденцию роста, которая будет сохраняться и дальше, чему будет способствовать Среднесрочная стратегия развития микрофинансирования, ориентированная на расширение доступа к финансовым услугам населения.

Еще одним важнейшим сегментом финансового сектора является рынок ценных бумаг (фондовый рынок). Оценка развития этого сегмента финансового рынка неоднозначна. На фоне развития рынка государственных ценных бумаг, недостаточность развития рынка корпоративных ценных бумаг особенно выделяется. Но, тем не менее, и в данном сегменте финансового рынка, отмечаются некоторые сдвиги.

По итогам 2005 года на фондовом рынке общий объем сделок на торговых площадках составил 1,6 млрд. сомов, что на 36 процентов меньше, чем в 2004 году, но на 50 процентов превышает показатели 2000-2003 годов.

Основной торговой площадкой республики является Кыргызская фондовая биржа, объем торгов, которой за 2005 год достиг 1,25 млрд. сомов, что составляет 78 процентов от общего объема торговли ценными бумагами в

График 6.4. Темпы роста долгосрочных кредитов

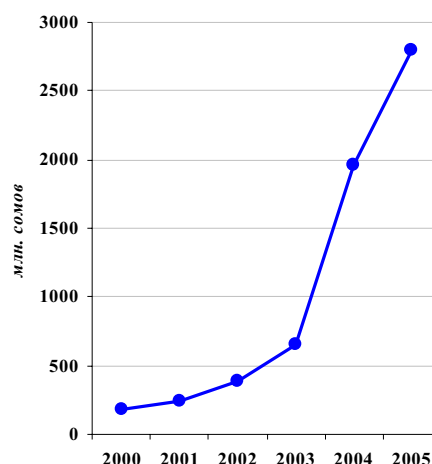

График 6.5. Динамика активов, обязательств и собственного капитала небанковских финансово-кредитных учреждений

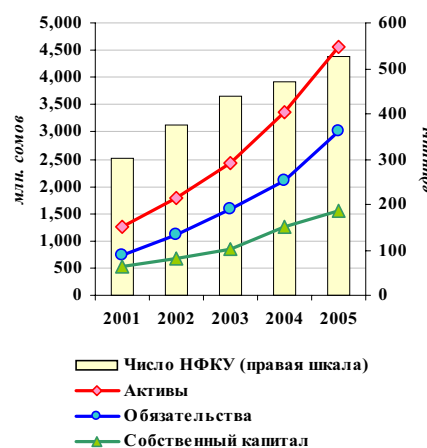

График 6.6. Динамика объема торгов на Кыргызской Фондовой бирже

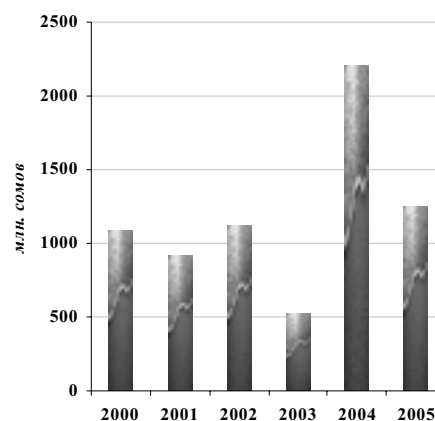
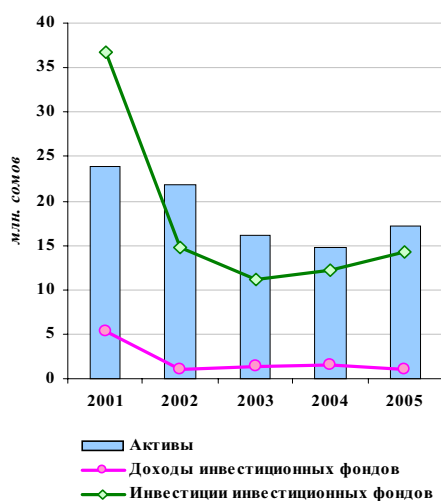

График 6.7. Динамика активов, доходов и инвестиций инвестиционных фондов

республике²³, и сократились на 43,6 процента по сравнению с предыдущим годом (объем торгов в 2004 году составил 2,21 млрд. сомов) (график 6.6).

Показатели деятельности инвестиционных фондов, как и прежде, говорят о своем незначительном влиянии на экономику республики. По отношению к ВВП активы и инвестиции в 2005 году составили 0,017 и 0,014 процентов, соответственно. Доходы инвестиционных фондов по отношению к доходам страны, и ранее бывшие крайне низкими, сократились на 34,4 процента и составили 0,001 процента к ВВП. Несмотря на некоторое увеличение активов и инвестиций инвестиционных фондов в 2005 году по сравнению с предыдущим годом, в целом за последние пять лет активность инвестиционных фондов снижается.

Таблица 6.1. Отношение показателей деятельности инвестиционных фондов к макроэкономическим показателям

(на конец года)	(млн. сомов)				
	2001	2002	2003	2004	2005
Активы	23.8	21.8	16.1	14.8	17.1583
Активы, в % к ВВП	0.032	0.029	0.019	0.016	0.017
Доходы инвестиционных фондов	5.3	1.1	1.4	1.5	1.0
Доходы инвестиционных фондов, в % к ВВП	0.007	0.001	0.002	0.002	0.001
Инвестиции инвестиционных фондов	36.8	14.8	11.2	12.2	14.2623
Инвестиции инвестиционных фондов, в % к ВВП	0.050	0.020	0.013	0.013	0.014
Инвестиции инвестиционных фондов на душу населения, сомов	7.4	3.0	2.2	2.4	2.8

Наряду с развитием банковского сектора и небанковских финансово-кредитных организаций, необходимо ускоренное реформирование страхового рынка. Несмотря на прогрессивный рост в 2004 году общих показателей, в прошлом году результаты деятельности страховых организаций оказались несколько ниже показателей двух предыдущих лет.

²³ Помимо КФБ на фондовом рынке действуют 2 лицензированных организатора торгов.

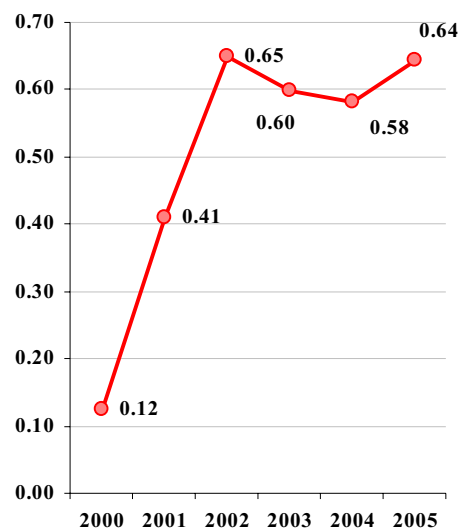
Так, по отношению к ВВП активы страховых компаний, а также страховые взносы на конец 2005 года составили 0,29 и 0,11 процента, соответственно. Поступление взносов в страховые организации снизилось на 38,5 процента по сравнению с 2004 годом, и данный показатель оказался самым низким за последние 5 лет (табл. 6.2). Страховых взносов на душу населения приходилось в 2005 году 56,5 сома (уменьшение к предыдущему году на 12,3 процента).

Таблица 6.2. Отношение показателей деятельности страховых организаций к макроэкономическим показателям
(на конец года)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Активы, млн. сомов	124.90	132.20	176.20	339.45	335.39	291.6
Активы, в % к ВВП	0.19	0.18	0.23	0.40	0.36	0.29
Поступление страховых взносов, млн. сомов	149.90	131.10	143.00	154.90	171.08	105.2
Поступление страховых взносов, в % к ВВП	0.23	0.18	0.19	0.18	0.18	0.11
Поступление страховых взносов на душу населения, сомов	25.45	26.73	35.35	67.39	64.37	56.45
Страховые взносы/страховые выплаты	2.90	1.90	2.30	2.60	5.63	2.51

Анализируя вклад финансовой деятельности в совокупный ВВП по добавленной стоимости, уровень финансового посредничества в экономике, несмотря на рост в 3,4 процента по сравнению с предыдущим годом, в целом, остается низким (график 6.8). Лидирующее место по мобилизации и размещению денежных ресурсов, как и прежде, остается за банковским сектором.

График 6.8. Вклад финансовой деятельности в ВВП, проценты

VII. СПЕЦИАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ

Информация о ходе реализации Государственной программы развития платежной системы

Эффективность функционирования банковской системы и финансовых рынков страны напрямую зависит от уровня действующей в стране платежной системы, основными критериями оценки эффективности деятельности которой являются оперативность и скорость проведения платежей, степень автоматизации и надежность системы расчетов, а так же уровень управления рисками при проведении расчетных операций.

Как известно, в настоящее время существует проблема преобладания в экономике страны использования наличных денежных средств и низкой активности регионов республики в осуществлении безналичных платежей, вследствие слаборазвитой инфраструктуры в регионах.

Кроме этого, выплаты заработной платы, пенсий, пособий и поступления в бюджет осуществляются, как правило, наличными денежными средствами, что связано с высокими финансовыми и временными затратами в целом для государства.

Все это является признаками низкого уровня прозрачности финансовых потоков и контроля за средствами налогоплательщиков и проведением бюджетных платежей, что, в свою очередь, оказывает влияние на достоверность и своевременность поступлений и выплат бюджетных средств государства.

В целях решения перечисленных проблем и увеличения доли безналичных платежей путем создания современной интегрированной платежной системы была принята Государственная программа²⁴, направленная на обеспечение эффективного проведения платежей, увеличение доли безналичных платежей в экономике.

Основными задачами Государственной программы являются:

- Обеспечение условий для эффективного планирования доходной и расходной частей бюджета республики за счет обеспечения прозрачности движения финансовых потоков, повышения контроля за системой бюджетных платежей и своевременного поступления налоговых и других денежных средств в бюджет через счета в коммерческих банках;
- Усиление контроля за оборачиваемостью денежных средств и уменьшение теневого оборота наличных;
- Создание механизмов и обеспечение условий в центре и регионах для своевременной выплаты заработной платы, пенсий, стипендий, государственных пособий и т.д.

Стратегическим направлением работ по реализации Государственной программы является обеспечение свободного доступа населения к банковским услугам не только в городах, но и в сельских и отдаленных районах Кыргызской Республики. Внешняя среда, в которой развивается банковская система, становится все более динамичной.

Стоит отметить, что действующие системы проведения межбанковских платежей не обладают соответствующей инфраструктурой и достаточной пропускной способностью. При увеличении объемов безналичных платежей существует вероятность того, что системы не справятся с обработкой большого количества платежей.

²⁴ "Государственная программа мероприятий на 2003-2005 годы по внедрению системы безналичных платежей и по созданию инфраструктуры, способной обеспечить эффективное проведение платежей в Кыргызской Республике" утверждена совместным постановлением Правительства Кыргызской Республики и Национальным банком Кыргызской Республики № 916 от 31 декабря 2002 года.

Одним из основных направлений Госпрограммы является реализация проекта "Модернизация платежной и банковской системы (МПБС)" при финансовой поддержке Всемирного Банка, предусматривающего закупку и создание четырех платежных систем:

- Системы Пакетного клиринга (СПК) - предназначенной для обработки массовых розничных и регулярных платежей населения путем предоставления разнообразных платежных инструментов, удобных для населения и эффективных для организации безналичного денежного обращения в Кыргызской Республике;

- Единого межбанковского процессингового центра (ЕМПЦ) - для обработки платежей с использованием платежных карт, позволяющей населению удаленно управлять своими счетами в коммерческих банках;

- Гроссовой системы расчетов в режиме реального времени (ГСРРВ) - для предоставления эффективных и безрисковых механизмов по переводу крупных сумм платежей и обеспечения быстрых способов перевода денежных средств, связанных с финансовыми рынками.

Вышеуказанные проекты взаимосвязаны между собой, первым из которых по реализации является создание СПК. Внедрение данной системы позволит обрабатывать все виды розничных и регулярных платежей, при низкой стоимости на один платеж, более безопасным, надежным и быстрым способом, развивая новые и современные платежные инструменты, которые будут предлагаться населению, предприятиям, коммунальным службам, и т.д. Она существенным образом улучшит клиринг и расчет по платежным инструментам, используемым для мелких электронных платежей (например, кредитные поручения, регулярные платежи, прямое дебетование, операции с платежными карточками), и минимизирует использование инструментов на бумажных носителях и наличные деньги.

Для информирования участников и суб-участников СПК (представителей коммерческих банков, областных управлений НБКР, Центрального казначейства, областных отделений налоговых, таможенных органов, Социального фонда республики, предприятий, оказывающих коммунальные услуги населению) были проведены семинары в регионах Кыргызской Республики по теме "Перспективы развития рынка розничных и регулярных платежей в Кыргызской Республике". На данном семинаре были рассмотрены вопросы, касающиеся основных понятий, текущего состояния, перспектив развития рынка розничных и регулярных платежей, а также вопросы, касающиеся участников рынка и платёжных инструментов, используемых для проведения платежей.

Создание ЕМПЦ обеспечит координирование и укрепление инициатив коммерческих банков Кыргызской Республики по оказанию банковских услуг с использованием платежных карт. Т.е. предоставляется возможность клиентам банка удаленно управлять своим счетом и использовать карту, выпущенную в системе, для операций через любой банкомат или терминал в торговых и сервисных точках (ТСТ) во всех регионах республики.

На данный момент проведены открытые международные конкурсные торги по закупке систем СПК и ЕМПЦ, подписаны контракты с компаниями-победителями и осуществлена поставка оборудования и программного обеспечения.

С целью развития инфраструктуры по приему и обслуживанию платежных карт по всей территории республики 11 коммерческими банками создано отдельное самостоятельное юридическое лицо ЗАО "Межбанковский процессинговый центр" (далее ЗАО МПЦ). НБКР предусматривает финансовое участие в уставном капитале ЗАО МПЦ через владение контрольным пакетом акций, что будет способствовать успешной реализации проекта создания Единого межбанковского процессингового центра в Кыргызской Республике. Участие НБКР в ЗАО "МПЦ" позволит обеспечить доступ к инфраструктуре всех коммерческих банков, независимо от размеров активов самого банка на равных и справедливых условиях, а также обеспечить принципы антимонопольного регулирования. В настоящее время утвержден Устав, избран Совет директоров и Ревизионная комиссия ЗАО МПЦ.

Снижение рисков в платежной системе, повышение оперативности при проведении расчетов, предоставление механизмов по управлению ликвидностью при осуществлении расчетов коммерческими банками и возможности тесной интеграции с торговыми системами, обслуживающими финансовые рынки предусматривается через внедрение ГСРРВ.

Согласно процедурам Всемирного банка тендерная комиссия по проекту провела анализ соответствия тендерных предложений требованиям технических спецификаций системы. В настоящее время проводится подготовка проекта финального оценочного отчета для предоставления во Всемирный банк.

Внедрение вышеуказанных систем позволит обеспечить на рынке банковских услуг создание благоприятных условий для осуществления перехода к безналичным расчетам по массовым розничным и регулярным платежам и способствовать созданию конкурентных условий и поведения участников рынка.

Во исполнение Государственной программы Национальный банк осуществил ряд мероприятий, направленных на сокращение сроков прохождения платежей и увеличение доли безналичных платежей. Так, в 2003 году были завершены работы по переходу к использованию электронных платежных документов в платежной системе, что позволило снизить тарифы за проведение платежей. В связи с переходом на электронные платежные документы в 2004 году Правительством Кыргызской Республики и Национальным банком утверждено совместное постановление "О сроках прохождения платежей в платежной системе Кыргызской Республики и об ответственности за нарушение сроков их прохождения", согласно которому сроки прохождения платежей сокращены с 5 до 2 банковских дней.

Создание новых компонентов платежной системы является необходимым, но не достаточным условием для достижения оптимального соотношения между наличным и безналичным денежным обращением в экономике республики. Именно поэтому реализация Государственной программы должна осуществляться при совместном участии министерств, государственных комиссий, ведомств, администраций городов и районов, а также других организаций и частных предпринимателей, которые должны принять согласованные решения по распределению ответственности за развитие инфраструктуры, согласование принципов ценообразования на платежные услуги и создание конкурентной среды по предоставлению платежных услуг в центре и регионах.

С этой целью 30 декабря 2005 года совместным постановлением Правительства Кыргызской Республики и Национального банка утверждена Межведомственная комиссия и План по реализации основных направлений Государственной программы²⁵ на период до 2008 года.

²⁵ "План скоординированных действий по поэтапному переходу на выплату заработной платы государственным служащим и другим работникам бюджетной сферы, пенсий и социальных пособий, оплату коммунальных услуг, а также сбор страховых взносов в Социальный фонд Кыргызской Республики, налоговых и таможенных платежей в Кыргызской Республике в безналичной форме".

Межведомственная комиссия по реализации мероприятий Государственной программы создана на уровне руководителей министерств и ведомств под руководством вице-премьер-министра Кыргызской Республики.

Основной целью создания Межведомственной комиссии является обеспечение единого контроля и координации за ходом работ по реализации Государственной программы. Заседания Межведомственной комиссии проводятся на ежеквартальной основе согласно матрице действий. На заседаниях рассматриваются отчеты о ходе реализации вышеуказанного Плана по реализации основных направлений Государственной программы всеми участниками комиссии, и принимаются решения относительно проблем, возникающих при организации перехода на безналичные расчеты в экономике.

В соответствии с утвержденным постановлением в течение периода до 2008 года будет осуществлен поэтапный перевод оплаты регулярных и бюджетных платежей, а также заработной платы бюджетных работников через счета в коммерческих банках до уровня областей и регионов. Межведомственная рабочая комиссия, в свою очередь, должна обеспечить скоординированную и эффективную работу всех министерств, ведомств и корпораций, предоставляющих регулярные услуги населению.

Таким образом, внедрение новых и модернизация существующих платежных систем позволит осуществлять обработку большого объема операций более надежным, безопасным и экономичным способом, и обеспечит улучшение доступа населения к банковским услугам. Процесс модернизации и улучшения существующей платежной системы с учетом новых возможностей и новых потребностей развивающейся экономики бесконечен. В связи с этим, и в дальнейшем деятельность НБКР будет направлена на совершенствование технологий проведения платежей и расчетов, а также постоянное совершенствование и обновление нормативной базы, регулирующей работу платежной системы.